

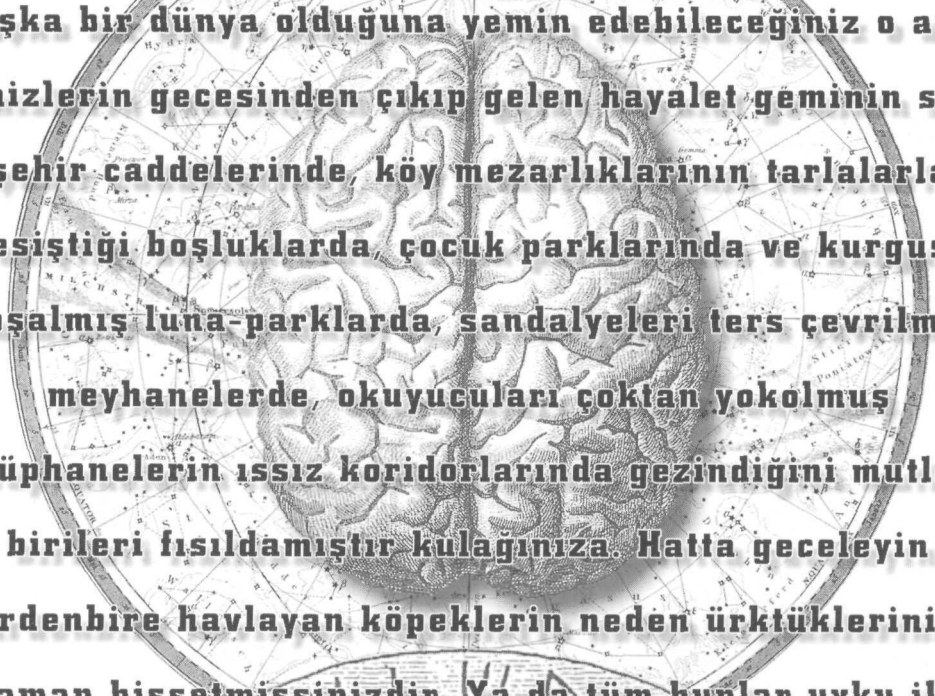
Hayalet Geni

Sayı 46 Ocak/Şubat 1999

500.000 TL

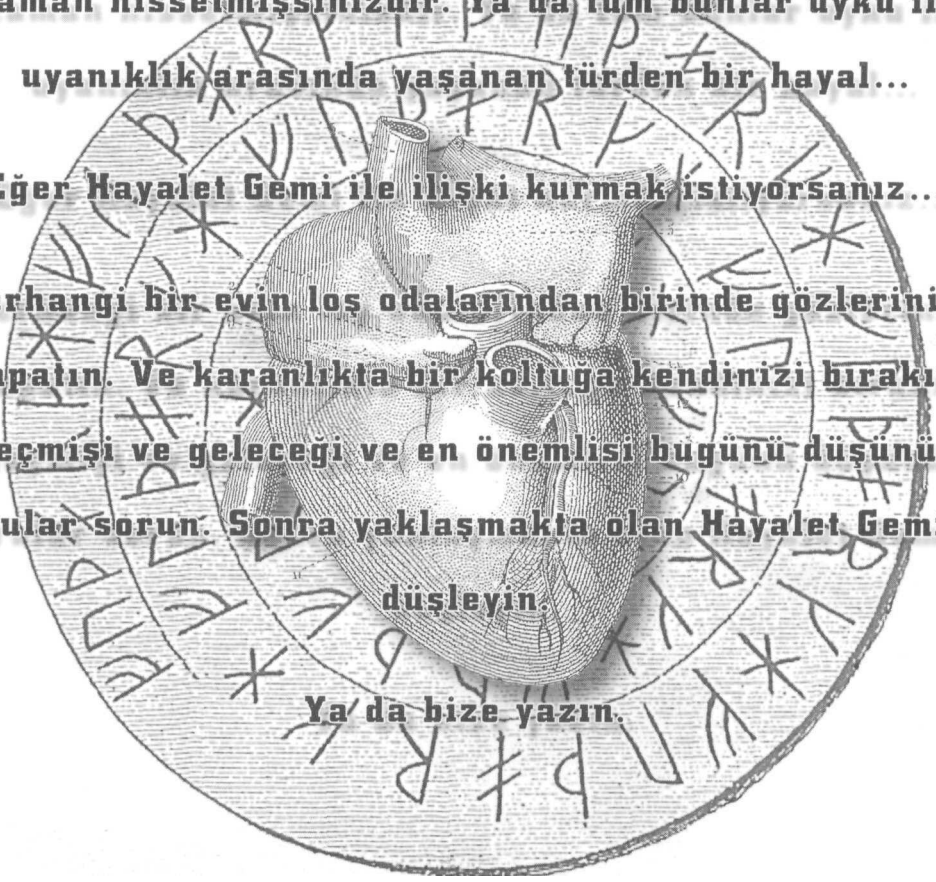

ISSN 1301-9708

Başka bir dünya olduğuna yemin edebileceğiniz o açık denizlerin gecesinden çıkıp gelen hayalet geminin sisli şehir caddelerinde, köy mezarlıklarının tarlalarla kesiştiği boşluklarda, çocuk parklarında ve kurgusu boşalmış luna-parklarda, sandalyeleri ters çevrilmiş meyhanelerde, okuyucuları çoktan yokolmuş kütüphanelerin ıssız koridorlarında gezindiğini mutlaka birileri fısıldamıştır kulagınıza. Hatta geceleyin birdenbire havlayan köpeklerin neden ürktüklerini o zaman hissetmişsinizdir. Ya da tüm bunlar uyku ile uyanıklık arasında yaşanan türden bir hayal...

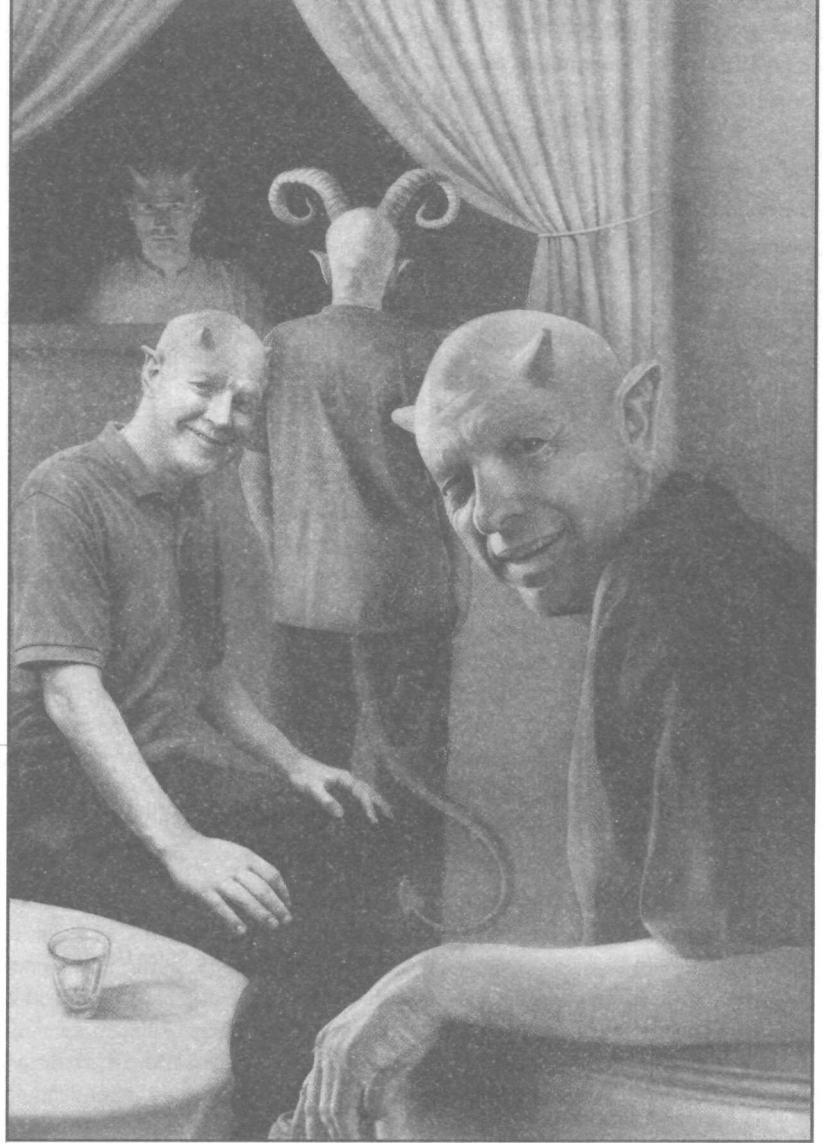
Eğer Hayalet Gemi ile ilişki kurmak istiyorsanız...

Herhangi bir evin loş odalarından birinde gözlerinizi kapatın. Ve karanlıkta bir koltuğa kendinizi bırakıp, geçmişi ve geleceği ve en önemlisi bugünü düşünüp sorular sorun. Sonra yaklaşmakta olan Hayalet Gemi'yi düşünün.

Ya da bize yazın.

Travis Louie, Chester'in Rüyası

Kendimizden başka öteki yok ki... Paylaştığımız, yeniden ürettiğimiz o masum kötülüğümüz değil mi? Sıradan, basit ve çıplak...

O halde neden Deccal'i bekliyormuş gibi yapıyoruz?

Hayalet Gemi

İki Ayda Bir Yayınlanır
Sayı 46, Ocak/Şubat 1999
500 000 TL KDV Dahil
ISSN 1301-9708

www.hayaletgemi.com

İçindekiler

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Teknofil Teknoloji Tasarım Ltd. Sti.
Adına Adnan Kurt

Yazı Kurulu
Sedef Erkman
Murat Gülsoy
Ergun Kocabiyik
Nazlı Ökten
Pınar Türen

Tasarım
Faruk Ulay

Halkla İlişkiler
A. Sena Tınaz

Baskı
Net Matbaacılık

3. [üstüçüzilmiş kişiler]
Neden?
Nazlı Ökten	34. [kayıphazine]
Armageddon
Zeynep Aktüre
4. [gemideisyan]
Gerçek Kötülük
L. Pauwels & J. Bergier	41. [derinlik sarhoşluğu]
İblis'in Maceraları
Sibel Sümer
6. [medcezir]
Şeytan: Hür ve Sadık Bir Aşık
Ergun Kocabiyik	42. [yalnızlığınoyuncakları]
Taammüden Cinayet
Yekta Kopan
16. [şeytanminaresi]
Zehirli Fikirler İçersinde
Derya Erkenci	45. [aytutulması]
Kürtaj Kaça
Aslı Kızıllı
18. [serdümen]
Canavar İkiz
René Girard	48. [karagöründü!]
Gölgenin Ortaya Çıkışı
M. -L. von Franz
20. [şişedekimesaj]
Kötülüğüm İçin Yazıyorum
Pınar Öğünç	53. [düşdeğirmeni]
Bir Eksik Bir Fazla
Orhan Cem Çetin
22. [hayaletingözyaşları]
Melekler Kediler ve SSler Üzerine
Emre Öktem	57. [deniz kızlarının şarkısı]
Düello
Nurdan Beşergil
24. [kutupyıldızı]
Seviş Karası Bir Defterden
Orhan Alkaya	57. [defineadası]
Bilim Sınırötesinde
Tansu Çelikel
27. [déjàvu]
Giz Dolu Çürüme Ayı
Balku	57. [uçanhollandalı]
Ütopya: 337 Milisaniye
Murat Gülsoy
32. [deligömleği]
Çürüme
Kerem YeğİN	

[...]

Şimdi-
tek başına kendinle,
iki başına kendini bilmenle,
yüzlerce aynayla çevrili
kendine sahte,
yüzlerce aynayla çevrili,
belirsiz,
yaralanmaktan bezgin,
üşümekten soğuk, kendi iplerine
dolaşmış,
Kendini bilen!
Kendini asan!

Ne sarıp sarmalyorsun kendi kendine
bilgeliğinin şiçimleriyle?
Neyle ayartıyorsun kendi kendini
kocamış yılanın cennetine?
Neyi kaçırıyorsun kendi kendinden
kendi kendine-kendi kendine?...

Bir hastasın şimdi
yılan zehiriyle zehirlenmiş;
bir mahkumsun şimdi
en zorlu kaderi çekmiş-
kendi çukurunda
iki büküm taş kıra kıra,
kendi kendine gömülü
kendi kendini görmüş,

onmaz,
katı,
bir ceset-
yüzlerce ağırlıkla yüklü,
kendi kendisiyle yüklenmiş,
bir Bilen!
bir Kendini Bilen [...]
bilge Zerdüştl..

En ağır yükü aramıştın:
İşte kendini buldun-,
şimdi de atamıyorsun kendini
sırtından...

Yırtıcı Kuşlar Arasında'dan
Friedrich Nietzsche, Dionysos
Dithyrambosları, BFS, Türkçesi Oruç
Aruoba

İbn Haldun, Mukaddime'sinin 24. faslında uyanık tabiatlı hükümdarların keskin fikirleri ve zekalarıyla uyruklarını mahvedebileceklerini ortaya koymak için Halife Ömer'in Irak valiliğinden azlettiği Ziyad Bin Ebu Süfyan'ın kıssasını nakleder. Ömer, "beni niçin azlettin, ey müminlerin emiri? İdareden aciz olduğumdan mı yoksa bir suçumdan ötürü mü?" diye soran Ziyad'a şu cevabı verir: "Ben seni bunların hiçbirinden dolayı azletmedim, aklının yüksek derecede olması ahaliye ağır yükler yüklemeye sebep olacağından sakınarak azlettim". İbn Haldun, ifrat derecesinde keskin zekalı olmalarının zulmün bir kaynağını teşkil edeceğini, bunun da devletin düzenini bozacağını öne sürerek keskin düşünce ve zekanın idare ve siyaset adamları için kusur sayılacağını söyler.

Nietzsche, düşünürün sağlığını acımasızlığın en ucunda buluyordu. Düşünür kötü bir yürek ve kaygılı bir kafayla yola çıkıyordu. Önce kendi kendisinin efendisi, hakimi olmalıydı ki iradesini yayabilirdi. Yani en çok kendine karşı acımasız olabilmeliydi. Bunun en iyi örnekleri çıldırmadan birkaç gün önce temize çekip düzenlediği söylenen şiirlerinde görülebilir.

İbn Haldun ve Nietzsche'yle, akıl ve acımasızlık karşısında, çizgisel bir tarihin ayrı noktalarında karşılaştık. Acımasızlık ve aklın ilişkisi günümüzün hakim söyleminde bilgisizlik ve acımasızlık arasında kurulur. Bilmeyen (çocuk ve cahil) acımasızdır; bilen (yetişkin ve okumuş) akıl ve sağduyuyla hareket edecektir. Daha çok okul bizi kurtarmaya yetecektir; o okulların dört duvarının arasında ne öğretildiği, nasıl öğretildiği çok da önemli değilmiş gibi. Mesela en çok da itaatın öğretilmesi bir tesadüfmiş gibi.

Kuzuların Sessizliği'nde Hannibal Lecter, kurbanlarını aşıladığı için yediğini hissettirir bize. Yedikleri aslında bir alt türe aittirler ve nasıl biz, örneğin tavukların akıldan yoksun olduklarını düşündüğümüz için onları kıztırıp yiyebiliyorsak o da hiçbir işe yaramadığını düşündüklerini yiyebilir. Beslenme piramidinin en tepesinde herşeyi yiyen canlı, insan bulunuyorsa insanı yiyerek beslenen de en tepededir. Bir keresinde bir adama "neden başkalarının üzerine basarak yüceldığınızı düşünüyorsunuz?" diye sorduğumda "başka bir yolu var mı?" sorusuyla cevaplanmıştım. Acımasızlığın düşünürü Nietzsche'nin yücelmenin şairi olması tesadüf değil. Ama o kendini öldürdü ve kimbilir belki de "ben"inin üstüne basarak en yukarı çıkmak istedi.

Marquis de Sade, mektuplarından birinde "Ey insanoğlu! İyilik ve kötülük üzerine söz söylemek sana mı kaldı... doğayı barındıran kalbin bir bilmece aslında ve sen bu bilmeceyi çözemiyorsun..." diyor. Sade'in boğa güreşlerine karşı olduğu doğruysa sebebi aşikâr. Boğa, Dyonisos'un bir simgesi olduğundan bazı yorumculara göre boğanın matador tarafından öldürülmesi, insanın içindeki hayvanı öldürmesini temsil eder. Yani insan, kendi doğasını baskı altına alarak, Freudcu bakış açısıyla ölüm ve cinsellik itkilerini yüceltme yoluyla, uygarlığı oluşturmak üzere sınırlandırarak dünya üzerindeki varoluşunu gerçekleştirdi. İçine atıldığı dünyadan kayıp cennetine geri dönmek için kendi kendisiyle mücadele etmeye karar verdi. İçindeki hayvan kötüydü ve yokedilmeliydi. İnsan-hayvan-tanrı arasındaki sınırların eridiği dönemler geride kalmıştı.

İnsanlık kötülüğü tanrılarla yeraltına gömerek başlamıştı işe; delillerle tımarhaneye, suçlularla hapisaneye kapattığını sandı. Kendi içinden kovmak için büyü yaptı, ibadet etti, devrim yaptı, psikanalize girdi. Ama her seferinde yeniden yeniden karşılaştı. Böldükçe çoğalttı, ayırdıkça kopamadı. Arınıp temizlenmeye çalıştıkça daha büyük pisliklere bulandı.

Ve hep aynı soru, hani o dikenli tellerin önünde elinde silahıyla düşen asker: NEDEN? ↓

Bu metin, Louis Pauwels ve Jacques Bergier tarafından kaleme alınan "Le matin des magiciens " (Büyücülerin sabah_) kitabının II. bölümünden Emre Öktem tarafından çevrilmiştir. Girişinde, geçmişten gizli gelen bilgi hazinelerinin çağdaş bilime etkileri ana teması üzerine yazıldığı belirtilen kitap, bunun dışında pek çok konuya değinir; "Quelques années dans l'ailleurs absolu" (Mutlak 'hiçbiryer'de birkaç yıl) başlığını taşıyan II. Bölümünde Nazizm'e ayrılmıştır. Çevrilen metin, İngiliz gözübilimci Artur Machen'in XIX. Yy. Sonlarında yazdığı "The white people" adlı hikayeden alıntıdır.

Ambrose şöyle dedi: Büyücülük ve azizlik, hakikat yalnızca bunlardan ibaret.

"Büyü, çocuklarının eylemleriyle gerçekliğini isbat eder: onlar, bir epikürkünün duyduğunda çok daha yoğun bir sevinçle ekme kabuğu yiyip su içerler.

-Azizlerden mi bahsetmek istiyorsunuz?

-Evet, ama aynı zamanda günahkârlardan. Manevi âlemi yüce "iyili_in" sahalarıyla sınırlayan sıkça raslanan bir hataya düşmüşsünüz, zannederim. En yüce derecede sapkın varlıklar (manevi âleme aittirler. Teninin sesini dinleyen, şehvetli, sıradan insan asla ne büyük bir aziz r de büyük bir günahkâr olabilecektir. (...)

-Öyleyse, büyük bir günahkârın da tıpkı büyük bir aziz gibi çileci olduğunu düşünüyorsunuz

-Hayırda olsun, şerde olsun, "büyük" olanlar, kusurlu kopyaları bir tarafa bırakıp mükemm orijinallere yönelenlerdir. Kendi hesabıma asla şüphe etmiyorum ki en yüce azizler, as alışılmış manada bir hayır işi yapmamışlardır. Diğer yandan, şerrin gayya kuyularına inmiş öy adamlar vardır ki sizin kötü bir eylem diye adlandıracağınız şeyi hayatta yapmamışlardır. (...)

-Çelişkileriniz gerçekten korkunç. Bir insan büyük bir günahkar olup da asla suçlanabilecek t şey yapmamış olabilir mi? Hadi canım!

-Tamamen yanılıyorsunuz, dedi Ambrose. Ben hiç çelişkiye düşmem, keşke düşsem. Söylem istediğim şundan ibaret: Bir adam Burgonya şaraplarının gerçek bir uzmanı olu meyhanelerde içilen köpek-öldüren şarabından asla tatmamış olabilir.(...) Tepkinizin temelind günahın ne olabileceği konusunda en ufak bir fikre sahip olmamanız yattıyor. (...)Hatan neredeyse evrensel bir hatadır: herkes gibi siz de nesnelere sosyal gözlüklerle bakma alışkanlı edinmişsiniz. Hepimiz, bize ya da komşularımıza kötülük edenin kötü olduğunu düşünürüz. l sosyal bakımdan kötüdür. Fakat, özü bakımından kötülüğün "yalnız" bir şey olduğunu, ruhu bir tutkusu olduğunu anlayamıyor musunuz? Sıradan bir katil, katil olmasından dolay kelimenin gerçek manasında bir günahkar asla değildir. O, kendimizi korumak için yok etmem gereken tehlikeli bir hayvandan ibarettir. Bana sorarsanız, onu günahkârlardan ziyade vah hayvanların arasında sınıflandırırım.

-Bütün bunlar bana tuhaf geliyor.

-Ama değil. Katil olumlu sebeplerle değil olumsuz sebeplerle öldürür, katil olmayanlar bulunan bir şey onda eksiktir. Buna mukabil, kötülük tamamen olumludur. Ama kötü manac olumlu. Ve nadirdir. Gerçek günahkarlar, gerçek azizlere göre şüphesiz daha azdır.(...)

(...)

-Peki nedir günah?

- Sorunuza başka sorularla cevap vermek zorundayım: Kediniz ya da köpeğiniz sizinle bir insa gibi konuşmaya başlasaydı neler hissederdiniz? Ya bahçenizdeki çiçekler şarkı söylemeye başlasaydı? Yoldaki taşlar gözünüzün önünde şişmeye başlasa? Bu örnekler size günahı gerçekte ne olduğu konusunda aşağı yukarı bir fikir verebilir.

(..)

-Yani size göre günahın özü...

-...semâya hücum ederek onu ele geçirmeyi istemektir. Benim için günah, başka ve dah yüksek bir "küre"ye yasaklanmış bir biçimde girme iradesidir. Artık günahın neden bu kade nadir olduğunu anlamalısınız. Gerçekte, pek az insan, alçak ya da yüksek olsun, caiz ya d yasaklı olsun, başka "küre"lere girmek isterler. Pek az aziz vardır. Benim anladığım manad günahkâr daha da azdır. Bazen her iki kapsama da girebilen dâhiler de nadirdir. Fakat büyü bir günahkar olmak büyük bir aziz olmaktan daha zordur.

-Günah, temelde tabiata aykırı olduğu için mi?

-Kesinlikle. Azizlik de büyük çaba gerektirir, ama bu çaba bir zamanlar açık olan yollardan geçer. İnsanın, "düşüş"ten önce tanıdığı huşuyu yeniden bulmak söz konusudur. Fakat günah, asla insana verilmeyen ve verilmemiş olan bir huşu ve bilgiyi bulma girişimidir, buna girişen kişi şeytanlaşır. Basit bir katilin günahkâr olmadığını size söyledim. Ama günahkâr bazen katil olabilir. Aklıma Gilles de Rais geldi. Bakın, günümüzün sıradan, sosyal ve medeni insanı için iyilik de kötülük de ulaşılamayacak kadar uzaktır, ama kötülük daha derin bir manada uzaktır. Aziz, kaybetmiş olduğu bir yeteneği yeniden bulmaya çalışır; günahkar ise hiç sahip olmadığı bir şeye yönelik çaba harcar. Velhasıl, "düşüş"e yeniden başlar.

-Katolik misiniz?

-Evet.(.)

-Peki, sizin önemsiz suçlar dediğiniz şeyleri günah diye adlandıran metinler hakkında ne düşünüyorsunuz?

-Lütfen dikkat edin, dinimin sözünü ettiğiniz kutsal metinlerinde her seferinde "büyücü" kelimesi geçer, ki bence anahtar kelimedir. Günah olarak adlandırılan küçük suçlar, ancak şu hallerde böyle adlandırılır: Dinimin, bu küçük suçların arkasında takip ettiği aslında büyüdüdür. Zira büyücüler, tarifsiz öğrençlikteki amaçlarına ulaşmak için maddi ve sosyal hayattan kaynaklanan insani zaafırları kullanırlar. Şunu da söyleyeyim: Üstün duyularımız o derece pas tutmuş ve materyalizme o derece doymuşuz ki, gerçek kötülüğe raslasak bile eminim ki farkına varamayız.

-Ama, yine de bir tür dehşete kapılmaz mıyız? Az önce beni şarkı söyleyen gülleri düşünmeye davet ettiğinizde sözünü ettiğiniz bir tür dehşete?

-Doğal varlıklar olsaydık, evet. Çocuklar, bazı kadınlar ve hayvanlar bu dehşeti duyarlar. Fakat toplumsal alışkanlıklar, medeniyet ve eğitim çoğumuzun doğasını sağlaştırıp karartmıştır. Bazen kötülüğü, iyiliğe olan nefretinden teşhis ederiz, ama bu tesadüfidir. Gerçekte, Cehennem'in efendileri, biz farkına varmaksızın aramızdan geçip giderler.

-Onların da, "cisimleştirdikleri" kötülüğün farkında olmayabileceklerini düşünüyor musunuz?

-Evet, bunun mümkün olduğunu düşünüyorum. İnsanda gerçek kötülük, azizlik ve deha gibidir. Ruhun, bilinç tarafından kavranamayan bir huşu'udur. Bir insan sınırsız ve korkunç bir kötülüğe sahip olup bundan şüphe bile etmeyebilir. Fakat, tekrar ediyorum, gerçek manada kötülük nadirdir. Hatta zannediyorum, gerçek kötülüğe giderek daha az rastlanıyor.

-(...)Gerçek kötülüğün, bizim alışkanlık sonucu kötü dediğimiz şeyden tamamen farklı bir tabiate sahip olduğunu mu söylemek istiyorsunuz?

-Kesinlikle. Kafayı iyice çekmiş zavallı bir herif evine dönüp karısını ve çocuklarını tekme atarak öldürür. Bu adam bir katildir. Gilles de Rais de bir katildi. Aralarındaki uçurumu kavrayabiliyor musunuz? Her iki vakada da kullanılan kelime aynıdır ama mana tamamen farklıdır. Bu zayıf benzerliğin tüm sosyal günahlar ve manevi günahlar arasında mevcut olduğu kesindir, ama bir tarafta gölge var, bir tarafta hakikat. Biraz ilahiyatla uğraştıysanız beni anlamalısınız.

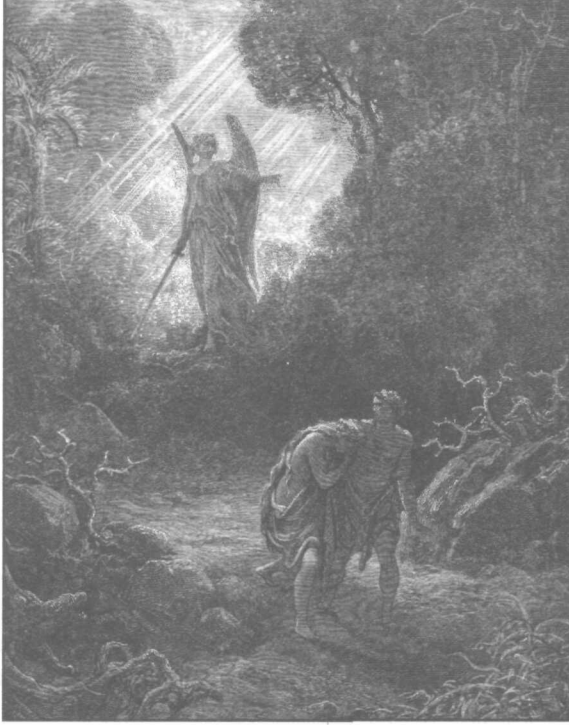
-(...)Günahın gizil (okkült) ve gizli bir şey olduğunu mu düşünüyorsunuz?

-Evet. Günah, cehennemî bir mucizedir, azizliğin doğaüstü bir mucize olduğu gibi. Gerçek günah öyle bir dereceye yükselir ki varlığından asla şüphe etmeyiz. O, orgdaki en kalan nota gibidir: o kadar derindir ki kimse onu duymaz. (...) bunu sosyal sapmalarla karıştırmamalısınız. (...) İnsan nasıl varını yoğunu fakirlere verip yine de merhametsiz kalabilirse, tüm günahlardan kaçınıp şerre ait bir yaratık olabilir.

(...)

-Bir kez daha soruyorum, nedir günah?Artık somut bir örnek isterim.

-(...)Söyledim size, gerçek kötülük nadirdir. Azizliği ortadan kaldırmak için pek çok şey yapan çağımızın materyalizmi, kötülüğü ortadan kaldırmak için belki daha çok şey yapmıştır. Dünyayı o kadar konforlu buluyoruz ki ne çıkmaya ne de inmeye niyetimiz yok. Cehennem üzerine uzmanlaşana, tamamen arkeolojik nitelikte çalışmalarla uğraşan bir kişi gözüyle bakılıyor adeta

Âdem ve Havva'nın Aden'den kovuluşu, Gustave Doré.

Tekvin'de, ilk günah işlenene kadar, ilk insan çiftinin iyinin ve kötünün ötesinde bir durumunda olduğu varsayılmıştır. İlkel kötülük, cezalandırılmayı beraberinde getirmişse de, bilgilendirici ve eriştirici olmuştur; çünkü asli günah, onlara iyinin ve kötünün Tanrısal bilgisini kazandırmıştır.

Panteist dinlerde iyinin ve kötünün iki ayrı kenlililik olmadığı gözlenir. Bunlar, tıpkı insan ruhudaki iyiye ve kötüye yakınlık gibi aynı Tanrının karşıt yönleri olarak bir araya gelirler. Tektanrıcılığın panteizmle rekabetiyle birlikte 'kötülük' kavramının da değişmeye başladığını söyleyebiliriz. Bu evrim, Kitabı Mukaddes'te çok açık bir şekilde görülür. Bu, aynı zamanda Tanrısal imgeden dişil ve kötü olanın ayıklandığı bir evrimsel süreçtir de. İlk tektanrıci din Zerdüştilikte, Ahura Mazda kesinlikle eril bir tanrıdır ve eşi yoktur. Şeytan, ilk kez ahiret mutluluğu ve Selamet kavramlarından, dolayısıyla cehennem azabından söz eden Zerdüştilikte gelişip ortaya çıkacağı ortamı bulmuştur. Şeytanın kökenlerinin, ilk -eril- tektanrıci dinin ortaya çıktığı yerde bulunması bir tesadüf olmasa gerek.

Tanrısalılaştıran İlk Günah

Eski Ahit'in Tanrısı, insanlara büyük ıstıraplar verir veya onların üzerine ateş yağmurları yağdırmaları için yok edici meleklerini gönderir. Eski Ahit'teki Tanrının öfkesinden kaynaklanan bu kötülük, Onunla yapılan ahde vefasızlığın bir sonucudur. İnsanın ilk itaatsizliğinin cezalandırılmasına karşın, aynı itaatsizlik insanlarca yinelenip durur. Yaşanan dünya giderek çekilmez bir yer olur. Bu, dünyanın kötülüğünü açıklar: İnsanlar günahkâr oldukları için Tanrı da onları cezalandırmaktadır. Ancak kötülüğün kötülüğü doğurduğu görülür. Daha sonraları Hıristiyanlığın vurgulayacağı gibi, insanların Âdem ve Havva'nın Şeytana uyararak işledikleri ilk günah yüzünden masum doğmadıklarına inanılmıştır. Aslında bunun Eski Ahit'e kadar uzandığını görürüz. Her ne kadar sonunda yalancı çıkarılsalar da, Eyüp'ü yatıştırılmaya çalışan dostları "İnsan nedir ki temiz olsun? Ve kadının doğurduğu nedir ki salih olsun?" (15:14) diyerek Havva'nın işlediği ilk günahı hatırlatırlar.

Tekvin kitabına göre ilk günah Pardes'te işlenmiştir. Olaylar şöyle gelişir: Sonsuzluğun bir günü, Pışon, Gihon, Dicle (Hiddekel) ve Fıratın (Euphrates) sularıyla yeşeren Aden Bahçesinin, görünüşü güzel ve yenilmesi iyi olan ağaçlarının birisinin altında derin bir uyku gelir Âdem'e. O güne kadar iyiliğin ve kötülüğün bilgisinden uzakta, yalnız başınadır bahçede. Birisi hariç istediği ağacın meyvesinden yiyebilmektedir. Bahçenin tam ortasında duran iyilik ve kötülüğü bilme ağacıdır bu. Onun meyvesini yemesi yasaktır. Aksi halde kesinlikle öleceği söylenmiştir. Yasağı çiğneyince "ebediyen yaşamasın diye" bahçeden kovulacaktır. Yani bahçede bir görev ve sorumlulukla ve yasakla süren sonsuz bir hayat vardır. Bahçeye bakmak ve muhafaza etmek, kısacası bahçıvanlık Âdem'in görevi ve varoluş sebebidir. Aslında onun bu toprakla uğraşısı anlamlıdır. Onun kökeniyle olan bağıını ifade eder. Kitabı Mukaddes'in Tekvin kitabında, yerin toprağından yaratıldığı söylenirken bir sözcük oyunu yapılır: Âdem ismi, bir görüşe göre, 'yeryüzü, toprak' anlamına gelen İbranice *adamah*'dan türetilmiştir. Bir başka görüşe göre ise

Lucifer'in Mührü

Behemoth

'kırmızı olmak' anlamına gelen *adam* kökünden kaynaklanmakta ve Âdem'in yapıldığı kırmızı kile ve ona can veren kana gönderme yapmaktadır. Her iki görüşte de Âdem, ismen de cismen de toprağa, dolayısıyla yeryüzüne bağlı kılınmıştır. Bu, onun yazgısıdır. Yeryüzüne bağımlı yazgı aslında ondaki varoluşsal kötülüğe işaret etmektedir.

Gözkapakları ağırlaşarak derin bir uykuya dalan Âdem'in içinde saklı olan eşi Havva, tıpkı yasal ağacın meyvesi gibi koparılıp alınır Âdem'in gövdesinden. Eğer durum gerçekten böyleyse aslında ilk günahı işleyen, Havva'yı Âdem'in dalından koparan Tekvin'in Tanrısının ta kendisi olmalıdır. Çünkü böylelikle Âdem'in bahçedeki ebedi yaşamında bir kırılma başlayacaktır.

Bahçe, kadim geleneklerde mükemmel dünyanın, kozmik düzenin ve uyumun, kayıp cennetin ve sonsuz yaşamın bir simgesidir. İbranilere göre Aden Bahçesi, dünyanın tam ortasında bulunuyordu ve muazzam bir büyüklüktü. Erdemli ruhların öldükten sonra Tanrının Torz hakkındaki açıklamalarını dinlemeye gittikleri göksel bahçe, tinsel hazlarla doludur. Ruhlar bu hayattan ayrıldıktan sonra Eski peygamberler tarafından karşılandıkları Machpelah Mağarasından geçerek Aden Bahçesine ulaşırlar. Büyük İskender'in Afrika'nın sadece kadınları tarafından yönetilen ve ekvatora yakın bir bölgesinde Aden'e bir giriş yeri bulunduğu ancak içeriye giremediği söylenir. Bu bağlam içinde Pardes, yüksek bilgi alanıdır. Etrafının duvarla çevrilmesi ve içine dar bir kapıdan geçerek girilmesi, simyada olduğu gibi tinsel gelişimin daha üst bir seviyesine ulaşmadan önce aşılması gereken güçlükleri ve engelleri simgeler. Ayrıca etraf çevrili bahçe dişil, koruyucu ilkedir ve bakireliğin de simgesidir.

Yüksek bilgi âleminin simgesi olan bahçe ile kötülük (günah) ve dişi arasındaki ilişkiler dikkat çekicidir. Tekvin kitabına bakılacak olursa, kadının ortaya çıkışı, insanın Cennetten kovuluşu yolundaki ilk evredir. Çünkü yasağın ihlali onun aracılığıyla olacaktır. Tanrının yarattığı hayvanların en hilekârı ve daha sonra adı birçok kez anılacak Şeytanın bir taslağı olan yılan, kadına yaklaşır ve yasak meyveyi yiyince ölmeyeceğine, yani başka bir ifadeyle sonsuz hayatını kaybetmeyeceğine onu inandırır. Yılanın dediklerine göre, yasak meyveyi yiyerek iynin ve kötünün bilgisine ulaşacaklar ve böylece Tanrı gibi olacaklardır. Bu noktada şunu kabul etmemiz gerekmektedir: Yılan onlara bu söylevi çekerken, onlar iynin ve kötünün bilgisinden muafırlar ve dolayısıyla yılanın 'kötülüğü'nün de farkında değildiler. "Ondan yediğiniz gün **gözleriniz açılacak** ve iyiyi ve kötüyü bilerek **Allah gibi olacaksınız**" (Tekvin, 3:5) diyen yılanın bu sözleri yalan da değildir; Şeytandan beklenmeyecek kadar doğrudur. İkna olmuş Havva, (yoksa eriştirilmiş, irşat edilmiş Havva mı demeliyiz) Âdem'i de inandırmakta gecikmez. Yasak meyveyi yemelerinin ardından, Tanrının sesi, Şeytanı doğrular biçimde yankılanacaktır: "**İşte adam iyiyi ve kötüyü bilmekle bizden biri gibi oldu.**" (Sanki bu sözde Havva'nın aydınlatıcı aracılığı kabul edilircesine sadece 'adam'a seslenilir.) Yenilen yasak meyve, onlarda maddi ve manevi temel bir değişimi başlatacaktır. Artık yaşamlarında bir gelecek vardır. Cennetin yinelenip duran 'mutluluk' zamanı dairesi rayından çıkmıştır. Tanrının kendilerinden sakladığı cinselliklerinin ve dolayısıyla tinselliklerinin farkına varan çift, başka sınırları keşfetme konusunda herhalde fazla beklememiş olsa gerekler. Demek ki, sonsuzluklarını kaybetmişler ama geleceklerini ve iradelerini, inisiyatiflerini kazanmışlardır. İstiraplı da olsa bu kendi gelecekleridir. Yaradılışlarında olup da kendilerinden gizlenen bilgileri keşfedecekleri yeni bir dönem açılmıştır önlerinde. Bu 'keşif' sürecini başlatan ise Havva olmuştur. Bu ilk 'günah', bilgilendirici, eriştirici bir günahdır. İlk aşamada Havva'nın ikna olmakla zihinsel olarak, ikinci aşamada meyveyi yiyerek eylemsel olarak ve Âdem'e de önererek söylemsel olarak işlediği bir günahdır. Ve kesinlikle yasak meyvenin etkileri sonucu ortaya çıkan cinsel ve tinsel erişkinliğe yol açmıştır.

Dişi, Ölüm, Bilgelik ve Kötü

Tekvin kitabı, ilk cinsel ilişkinin eriştirici yanına dikkat çekmesi açısından son derece önemlidir; bu bize Sümer'in ünlü efsanesi Gilgamiş'taki, bilgi erkinin kadında olduğu eskil bir dönemin izlerini taşıyan bölümü hatırlatır. Hayvanların arasında yetişmiş vahşi adam Enkidu'ya uygar bir insan gibi davranmasını öğreten de bir kadın değil midir? İştah tapınağının rahibelerinin 'mesleğidir' bu. Nasıl mı, tabii ki altı gün yedi gece süren bir cinsel ilişkiyle. Enkidu, bu kutsal balayı sonunda Tanrıça İştah'ın lütuflarına mahzar olur. Daha önce örtülü olan bir giz açığa

çıkmiştir artık. Bu giz öylesine anahtar bir gizdir ki, çözümüyle diğer gizler de açığa çıkaca farkına varılacaklardır. Bunlar ana sevgisi, şefkat, rahatlık, manevi aydınlanmadır. Bu tinsel v cinsel birleşmeden sonra hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktır. Aralarında yaşadığı vahşi hayvanlık Enkidu'yu yabancı biri gibi göreceklerdir. Enkidu hayvanların kendisine yönelik davranışlarında bu değişim karşısında şaşırıp kalır. Onların arasına katılmayı denediğinde artık bir ceylan gibi hızlı koşamadığını anlar. O eski vahşi adam değildir artık. Ancak kaybettiği hızlı koşuşa karşı daha fazla kavrayışlı ve bilgedir. İhtar'ın kutsal fahişesi, Tevrat'ın Tanrısı gibi şöyle der on: **"Enkidu, şimdi sana baktığımda gök Tanrılarından biri gibi akıllandığını görebiliyorum.** Pelerininin onun omuzlarına atarak bir anne gibi Enkidu'nun elini tutan şefkatli rahibe, on uygarlığa yani Kral Gilgamesh'in şehri Uruk'a götürür.

Gilgamesh'ta Kadın henüz şeytanileştirilmemişse de günleri sayılıdır. İhtar evlendiği bütü erkeklerin hayatlarına son vermiştir. Yeni kurbanı şimdi Gilgamesh'tır. Ama onu bir türlü ağı düşünemez. Ancak çabalarını sonuçlandıramayan İhtar'ın öcü acı olur; Gilgamesh'ın en yakı arkadaşı Enkidu'yu öldürür. Aslında her ne kadar azarlanmış olsa da Tekvin'in Havvası İhtar'da daha 'iyidir'; en azından kimseyi öldürmemiştir. İhtar'ın eritirici rahibelerinden de geri kalır b yanı yoktur. Onun sayesinde iyinin ve kötünün bilgisi kazanılmıştır. Hıristiyanlık, Tekvin'den b dişi-Şeytan çıkarmışsa da aslında bu Havva'ya büyük haksızlıktır. Havva yasağa rağmen özgü iradesini kullanarak bu döngüyü kırmamış mıdır? Kandırılmış mıdır? Yılanın sözlerinin ilk yarısı yani iyinin ve kötünü bilgisine sahip olacakları, böylece Allah gibi olacakları (tam olarak n demek olduğunu anlamak zor) doğrudur. Ölmeyecekleri ise doğru mudur? Kısmen evet, e azından o an ölmemişler, sadece bahçenin dışına çıkarılmışlardır. Burada hayatta kalmak içi mücadele etmeleri gerekecektir. Ama Allah gibi olan insan nasıl ölümlü olabilir? Ayrıca Âdem v Havva için sonucun onları pek de olumsuz etkileyeceği söylenemezdi. Zira iyinin ve kötünü bilgisinden uzak olarak sonsuz hayattan ne denli bir haz aldıkları, eğer bu bir haz değilse onla için ne gibi bir anlam ifade ettiği de belirsizdir. Çok fazla bir şey ifade etmiyor olmalıdır ki, on kaybetme riskine girebilmişlerdir. Zira sonsuzlukla ya da daha doğru bir ifadeyle ölümsüzlük değil, ölümlü olmakla başlamıştır insanoğlunun dünyadaki macerası. Bilgi, dişi ve kötülü ilişkisine şimdi ölümü de ekleyebiliriz. Dişi ölümü getirmiştir, dişi ölümdür; uyandıran bir uyku olarak ölümdür. Bu, bize dişinin zengin simgeselliğini açıklar.

Ölüm Tanrıçası, ölümsüzlük bahçesindeki bilgi ağacıdır; o, ağacın yasak meyvesi olarak giz bilgidir. Ölümsüzlük ağacı, iyi insanların karşısına hem güzel bir kadın, bir ejderha, ya da ejderha sırtındaki bir kadın, hem de yarı kadın yarı balık ya da yarı kadın yarı yılan şeklinde çıkabilir. Uzakdoğunun Ana Tanrıçasıyla yakından ilişkilidir. Tanrıça, ay ve hayat suyu kabı olduğu gib Tanrıça-ağaçtır. Ağacın öz suyunun onun kanı olması gibi meyveleri de bir ana olarak Tanrıçanın sembolleridir. Bereket, hem fiziksel hem de bilgisel bir berekettir. Tanrısal bir Anne olarak Havva sıcaklığın, sığınmanın, aşkın ve beslenmenin dayanak noktasıdır. Tanrısal Anne, içgüdünün e mükemmel şekilde yüceltilmesini ve aşkın en kutsal uyumunu simgeler. Yaşam ve ölüm karşılık olarak birbirine bağımlıdır. Doğmak ananın rahminden çıkmak, ölmek toprağa geri dönmektir. Hermetik öğretilerde, anneye dönüş ölmekle bir tutulur. Mısırlılara göre, akbaba bir ann simgesiydi, çünkü ölüleri yiyordu. Anne arketipinin olumsuz niteliği ise cadı, dişi Şeytan, yılar abis veya mezarla simgelenir. Aynı zamanda bilgelik, iyimserlik, esirgeme, besleyip büyütme bereket kavramlarıyla da ilişkilidir. Büyüsel dönüşümün ve yeniden doğumun meydana geldiği yerdir. Bu anlamda bir gizdir. Simgecilikte ay ve toprak sıklıkla anne imgesiyle ilişkilendirilir. (zamanın ilk çocuğu, bütün unsurların, ölümlerin ve ölümsüzlerin kraliçesidir. Hayatın köken olarak, gerek göksel gerekse yeraltına ait tüm unsurların birleşmesini simgeler. Ay Tanrıça olaral ebedi yenilenme, mevsimlerin getiricisi, hayat sularının, bereketli topraklardan büyümesini denetçisidir. Ay olarak zamanın ölçüsüdür. Yılı, her biri 28 günlük aylara böler. Zaman gib kaderin ağlarını örer. Bu yüzden bütün Büyük Analar dokurlar, örerler. Havva'nın, ası ölümsüzlüğün ölüm korkusunu yenmek olduğunu, ölümsüzlüğün yalıtılmış bahçede değil onur dışında gerçekleşebileceğini, aksi halde gizlerinin farkına varmadan anlamsız bir yaşam sürdürmek zorunda kalacaklarını fark ettiğini düşünmemiz için bize engel olacak hiçbir şey yoktur. Evet, insan ölümlü Tanrıdır ve bunun farkına varan Havva'dır. Yılan bu aydınlatıcı fikir

Şeytanın Yüzü, 17.yy Almanya.

simgesi olmalıdır. Ayrıca ince ve uzun, bükülen ve dikilen biçimiyle bir fallus, 'ağzını' açtığında şaşırtıcı büyüklükteki 'avını' içine alışıyla bir vulva olan yılan, Havva'ya bu aydınlanmanın cinsel-tinsel etkinlikte olduğunu ifade eden bir hermafrodit Tanrı gibidir. Yılan Havva'nın aklına girmiştir. Bu örtük cinsel birleşme cinsel organların ortaya çıkmasıyla sonuçlanır; böylece bekaret bozulur. Tekvin'de, Havva'ya verilen ceza ise bu bağlamda anlamlıdır: "ağrı ile evlat doğuracaksın". Çocuk doğururken acı çekecek defalarca ölüp ölüp dirilecektir. Fallik-Şeytanın Havva'nın 'içine' girişinin karşıtını andırır bu eza. Zevk veren fallusun etkinliği aynı zamanda karşıtına dönüştürülmüştür.

Cinsellik, Tinsellik ve Kötü

Cinselliğin bir tür tinsel keşif olarak anlamlandırılışı mistiklerin belirleyici özelliklerindedir. Örneğin, Mevleviler arasında, Mevlana'nın öldüğü gece şeb-i aruz yani gerdek gecesi olarak kabul edilir. Mevlana için ölüm, sevgiliye kavuşma günüydü. Mevlevilerin etkilendikleri Hurûfler de kutsal cinsellikten söz etmektedirler. Onlar, 'kaf' ile 'nun' harflerini yorumlayarak bunlarla Âdem'in ve Havva'nın kastedildiğini savundular. Onların teviline göre, Mutlak Varlık, insanın sükûn haline, **şehvetin uyanışı da Mutlak Varlığın kendisini bilmesine karşılık geliyordu**. Bu yüzden erkek kalemdi (kaf), kadın levha (nun). Kalem akli temsil ediyordu, Levha ruhu. Kalem levha üzerine yazması, dölün rahim içindeki etkinliğine benziyordu. Çünkü ayrıntılı bilginin mazharları olan harfler, kalem haznesindeki mürekkepte potansiyel olarak vardı ve orada durduğu sürece duyular âlemine çıkamıyor, dolayısıyla bilinmiyordu. Fakat mürekkep, kalemle levhaya geçti mi harfler, tek tek zuhur ediyordu. Mürekkep zuhurun ilk ve henüz farklılaşmamış imkânın (külli imkân); harfler ise zuhurun belirsiz farklılaşmasının yansımasıdır. Külli imkân, ilahi isimlerin ya da sırların tümüydü. Bu durumda nurlu kalemden fıskıran harfler, varlık üstü varlığa, yani Gayri Varlığa bağlıydılar.

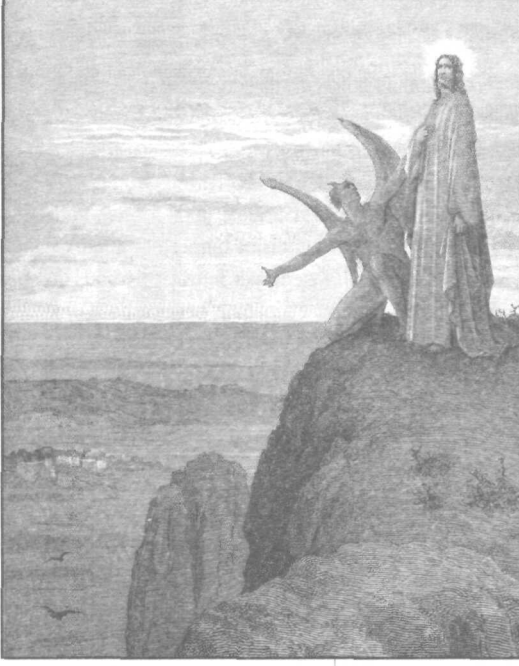
Benzer şekilde Yahudi mistiklerinden Rabbi Joseph, kozmosu büyük bir cinsel kucaklaşma halinde betimlemiştir. Meditasyonlarda, evrenin kralı ve kraliçesi birleşiyorlardı. Rabbi Joseph, kozmik ağaçtaki her küreyi kozmik bedeninin bir kaburga kemiği ve Tevrat'da bütün anatomik yapının anahtarı olarak görmüştür. Böylece Tevrat'taki harflerin şekilleri, Tanrı ile Şekina (Tanrının yüzünün dişil görünümü) arasında bir kucaklaşma olarak hayal edilmekteydi. Kralın fallusu 'yod'du; 'yod'un biraz uzamış 'zayin', 'zayin'i almak üzere bacıklarını açmış olan ise 'chet'di. Kabalistin giriştiği 'yeniden birleşme' çabaları, evrendeki bütünlüğü yeniden sağlamaktaydı.

Vedalar döneminde de karı-koca, gökyüzü ve yeryüzüne benzetiliyordu. Birleşmeleri elementlerin birleşmesine denk düşmekteydi; gökyüzü gelini kucaklamakta, toprağı döleyen yağmurunu yağdırmaktaydı. Bu kozmik mitos, bütünlüğün restorasyonunu amaçlayan her türden eylemin ve ona eşlik eden törenin örnek modelidir. Upanişadlar'da da kadın ve erkek birbirleri için kadın ve erkek aşkı yüzünden sevgili değildiler; onlar kendilerindeki Atman aşkı için sevgilidirler.

İnsan, Tekvin'de söylendiği gibi Tanrının suretinde yaratılmışsa onun cinselliği de sadece üreme amaçlı bir cinsellik olamaz. Cinsel ilişkinin doğurduğu haz ve kendinden geçme, insani olanın içine ilahi olanın bir akınına belirtir; bu haz ilahi tabiatın beslenmektedir. Cinsel hazla kendinden geçme duygusu gerçekte 'zahir-Tanrıdan gelir ve Ona aittir. Başka bir ifadeyle, cinsel birleşme, erkek ve dişinin kutupsal zıtlığı aşmasının bir vasıtası olarak yorumlanmıştır.

Yaban ve geleneksel toplumlarda da cennetten kovulan Âdem ve Havva'nın yaşadıkları erotik deneyimin, dinin de ilk ve değişmez dayanaklarından birini oluşturmasına benzer şekilde erotik ve dinsel dünyalar arasında bir ayırım yapılmadığı görülür. Hawaii yerlilerinin şarkılı dansları olan hula'lar, Amerikalı misyonerler tarafından taşıdıkları kösnüllük yüzünden zındıkça bulunmuşlardı; oysa aynı sebeple Hawaiiilerce kutsal bir dans. Geleneksel Hawaii toplumu için evren bir soykütüğüdür; çünkü doğa, doğaüstü ve insanlar arasında bir akrabalık vardır. Hawaii'deki her birleşme eril gök ile dişil yerin ilk bir araya gelişini yineler. Bir Hawaii atasözü bu ilk cinsel ilişkiyi imler: "Gökler ağlar, toprak yaşar" ["Uwe kalani, ola ka honua"]

Başlangıçta cinsellik ve dinsel biribirinden ayrılmamıştır, çünkü ikisi de tinsel boyutlarıyla algılanıyordu. Erotik yaşam, hem vecd hem de coşku içerir. Benliği, sınırlarının ötesine taşıyarak bir tür tin-güçle doldurur. Burada beden hem algılayan hem de algılanandır; yani hem maddî bir organizmadır hem de bir tinsellikte yüklüdür. Bu tür toplumlarda üretken yaşamla varoluşun diğer alanları arasında bir çelişki yoktur. Cinsellik kutsaldır çünkü o bedende yuvalanmış Varlıkla bir buluşma fırsatıdır. Orgazm, egonun erimeye başladığı ve tinsel boyuta açıldığı uç bir varlık durumudur.

İsa'nın Kışkırtılması, Gustave Doré.

Tanrının Hizmetkârı olarak Şeytan

Eski Ahid'in Şeytanı bir karşı Tanrı değildir henüz. Tanrının bir hizmetkârı olarak görürüz onu. Eyüp'te, Tanrının sevgili kulu Eyüp'ün inancının zayıflığını kanıtlamak ister. Çocuklarının günah işlemiş olabilecekleri endişesiyle onlar adına Tanrıya adaklar sunan titiz bir mümin olan Eyüp'ün Allah'tan korkmasının asıl sebebinin sahip olduğu büyük serveti kaybetmemek olduğunu, eğer bunları kaybederse Tanrıya lanet edeceğini savunur. Tanrıyı Eyüp'ün imanından kuşkulandırır ve bu konuda Eyüp'ü bir sınavdan geçirmeye ikna eder. Tanrı da sonucun böyle olup olmayacağını görmek üzere Şeytana bu konuda tam yetki verir "Ve Rab Şeytana dedi: İşte, bütün nesi varsa senin elinde..." (Eyüp, 1:12). Ve günlerden bir gün bir felaketler silsilesiyle Eyüp bütün malını mülkünü ve ailesini kaybeder. Ama Tanrıya isyan etmez. "Ve dedi: Anam bağrından çıplak çıktım ve oraya çıplak döneceğim; Rab verdi ve Rab aldı; Rabbin ismi mübarek olsun" (Eyüp, 1:21). Şeytan yine Tanrının huzuruna çıkar. Tanrı, Eyüp hakkında yanıldığını Şeytana hatırlatır. Şeytan, Eyüp'ün sağlığı bozulursa Tanrıya olan inancını kaybedeceğini savunur bu kez de; ve şöyle der "insan canı için nesi varsa verir" (Eyüp, 2:4). Tanrı Eyüp'ü öldürmemek kaydıyla ona bu yetkiyi verir. Şeytan Eyüp'ün bütün vücudunu çibanlarla doldurup gövdesini "güve yemişi giysi"ye döndürdüğünde karısı adeta Şeytanı seslendirmektedir: "Sen hâlâ mı kemâlini sıkı tutmaktasın? Allah'a lanet et de öl." Eyüp önce: "Allah'tan iyilik kabul edelim de kötülük kabul etmeyelim mi?" (2:10) diye ona karşı koysa da daha sonra Âdem'in Havva karşısındaki zayıflığını gösterir; doğduğu güne lanet eder. Yaşamaktan tiksindir, ölmek ister. Tanrısı tarafından haksızlığa uğratıldığına inanmaktadır. "Suç ettimse, sana ne ettim, ey insan gözcüsü? Niçin beni kendine hedef ettin? Ve ben kendime bir yük oldum. Ve niçin günahımı bağışlamaz, fesadımı da gidermezsin: Çünkü şimdi toprakta yatacağım; ve beni çok arayacaksınız, fakat ben olmayacağım." (7:20-21). Sonunda Tanrı ona görünür. Hatalarını ona bildirir. Şeytan Tanrının bir aracısı olarak yine bir eğitici-öğretici olarak sahnededir. Bu işlevinin üzeri her ne kadar 'hasislik'le kamufle edilmişse de Eyüp'e hakikati göstermekten başka bir görevi yerine getirmemiştir. Eyüp de tövbe eder. İyileşir ve eskisinden de zengin olarak mutlu bir hayat sürer ve yaşlanmış, hayata doymuş olarak ölür.

Aden'den kovulmuş insanın dünyada mutlu yaşamasının tek koşulu Tanrıya mutlak itaattir; ama zordur bu. Cennette tutulamayan sözü dünyada yerine getirmek çok daha zordur. Dünyevi tuzaklar sürekli insanı itaatsizliğe sürükleyecektir. Sürekli sınanmaktadır insan. Ve Şeytan Tanrının sınavı bir meleğidir Eyüp'te ve dünyanın kötülüğü, itaate dayanıklılık sınavıdır. Bu bağlamda Şeytanı Tanrının kuşkusu olarak da tanımlayabiliriz. Zaten onun hizmeti de bu değil midir? Eski Ahid'in Tanrısının sürekli kullarını sınamak istemesinin bir anlamı olmalıdır. Evet o kuşku duyan bir Tanrıdır. Öyle ki, Yeni Ahit'te İsa'yı dahi Şeytanla sınavacaktır: "O zaman İsa, İblis tarafından denenmek üzere, Ruh tarafından çöle sevk edildi." (Matta, 4:1) İsa bu sınavı başarıyla geçecek, ve Şeytanı alt edecektir.

Aden'den kovulmuş insanın dünyada mutlu yaşamasının tek koşulu Tanrıya mutlak itaattir; ama zordur bu. Cennette tutulamayan sözü dünyada yerine getirmek çok daha zordur. Dünyevi tuzaklar sürekli insanı itaatsizliğe sürükleyecektir. Sürekli sınanmaktadır insan. Ve Şeytan Tanrının sınavı bir meleğidir Eyüp'te ve dünyanın kötülüğü, itaate dayanıklılık sınavıdır. Bu bağlamda Şeytanı Tanrının kuşkusu olarak da tanımlayabiliriz. Zaten onun hizmeti de bu değil midir? Eski Ahid'in Tanrısının sürekli kullarını sınamak istemesinin bir anlamı olmalıdır. Evet o kuşku duyan bir Tanrıdır. Öyle ki, Yeni Ahit'te İsa'yı dahi Şeytanla sınavacaktır: "O zaman İsa, İblis tarafından denenmek üzere, Ruh tarafından çöle sevk edildi." (Matta, 4:1) İsa bu sınavı başarıyla geçecek, ve Şeytanı alt edecektir.

Eski Ahitte Tanrı hem iyiliğin hem de kötülüğün Tanrısıdır. Şeytan ise onun bir hizmetkârıdır. Etkinlikleri aslında Tanrının dolaylı etkinlikleridir. Şeytan Tanrı iradesinin bir sonucu olan ıstıraptır. Ancak Yeni Ahit'ten başlayarak Hıristiyan teolojisinde o da yenilenmiş olarak karşımıza

Mephistopheles

Dünyevi ve
uhrevi âlemler
kesin sınırlarla
birbirinden
ayrılmıştır.
Dünya
Şeytanındır, gök
ise Tanrının.
Dünya
Şeytanileşmiş,
Şeytan da bir
melek olarak
Göksel
Konseydeki
konumu yitirmiş
ve
dünyevileşmiştir.
Eski Ahitte her
ikisine de sahip
olan Tanrı şimdi
dünyayı Şeytana
bırakmış gibidir.

çıklar. Hizmetkâr olarak barındırdığı nitelikleri bu kez Tanrı için değil Tanrıya rağmen taşımaktadır. Tanrıyla bağlarını koparmış, onun hizmetinden çıkmıştır. Göklerin Kralının karşısında Dünyanın Prensi olarak yer alır.

4.yy'dan itibaren Hıristiyanlık saf aşk ve iyiliğin mutlak özü olan bir ve doğru Tanrı fikrini öne çıkarır. Onun kutsal yüzünden adı veya bencil bir titreşimin yayılabileceğini öne sürmek gerçek Hıristiyanlara bir eziyet sayıldı; ama daha sonraları erken dönem Hıristiyan teologları şu yıkıcı soruyla karşılaştılar: Tanrı aşk ise kötülüğün sorumlusu kimdir peki?

Hıristiyanlıkta zamansal olarak ikinci Âdem (İsa), kelimenin mistik anlamında ilktir; ilk Âdem'den daha ilktir. Tarihsel olarak *primo prior*'dur. O ete kemiğe bürünmüş Söz'dür; başka bir ifadeyle, insandan yapılmış Tanrı Sözü, Tanrıdan yapılmış insandı. Bir imge değil gerçektir. İkinci Âdem'in, ilk günahın sahibi ilk Âdem'in davranışıyla günahkâr olan insanlığı yeniden selamete kavuşturduğuna inanılır. İsa cehenneme indiği zaman Limbo'dan Âdem'i kurtarır. Bu yüzden ikinci Âdem, ilk Âdem'deki tüm olumlu yanları simgeler. Negatif olan her şeyin antitezidir. İlk Âdem yaşayan ruhtan yapılmışken, ikinci Âdem yaşatan ruhtan yapılmıştır. Birinci Âdem dünyanın, ikincisi göklerin efendisidir.

Yeni Ahit'te İblis, İsa'ya yaklaşır ve kendisine tapınması halinde onun dünyevi zenginliklerin sahibi olacağını söyler. Dünyanın karşılığında ondan uhrevi olanı terk etmesini istemektedir. Yanıt açıktır: "Çekil, Şeytan, çünkü 'Rab Allah'a tapınacak ve yalnız ona kulluk edeceksin' diye yazılmıştır" Bu, yeni ahitin yeni iblisidir. Eyüp'le kıyaslayacak olursak, Eyüp dünyevi zenginliklerin sahibiydi. Şeytan da onun inancına olan kuşkusunu onun dünyevi zenginliği üzerine temellendirmişti. Sonunda Eyüp, hem bu dünyanın hem de öte dünyanın zengini olarak yaşamını sürdürmüştü. Ondaki Tanrı saygısının bu zenginliği yitirme korkusundan kaynaklandığını savunmuştu. Şimdi İblis, dünyanın kralı olarak öte dünyanın kralına karşıdır. Değişmiş bir şekilde karşımızda durmaktadır. Artık Tanrının doğrudan bir hizmetkârı değildir o. Sınayıcılığı kendi konumunun doğal bir sonucudur. Tanrının ve ona ulaşmaya çalışan insanlığın düşmanı olmuştur. Dünyevi ve uhrevi âlemler kesin sınırlarla birbirinden ayrılmıştır. Dünya Şeytanındır, gök ise Tanrının. Dünya Şeytanileşmiş, Şeytan da bir melek olarak Göksel Konseydeki konumu yitirmiş ve dünyevileşmiştir. Eski Ahitte her ikisine de sahip olan Tanrı şimdi dünyayı Şeytana bırakmış gibidir.

Kötülüğün Tanrıyla olan bağı tamamen koparılmıştır. Jung, Teslisi kastederek, Ortodoks Hıristiyan formülündeki eksikliğe dikkat çeker. Kötülük ilkesinin dogmatik yönünün Tesliste mevcut olmadığını söyler. Bu yüzden de kötülük ilkesi Şeytan olarak, teslis dışında kendi başına kaba bir varoluşa yol açar. Oysa Jung, dörtlüye dikkat çekerek, dörtlünün tarih öncesi bir sembol olarak dünyayı yaratan ilah fikriyle ilişkilendirildiğini ifade eder. Bu yüzden rüyalarda belirgen dörtlü simgeçiliği için Tanrı anlamına gelmektedir. Hatta sadece için Tanrı değil, Tanrı ile insan özdeşliğini de yansıtır. Dördüncünün Şeytan olduğunu kabul eder Jung. Tesliste üç kişinin bir ve aynı Tanrı olduğu, Dörtlünde de birlik ifade ediliyordu. Antikitenin Tabiat filozofları, Teslisi, *imaginata natura* (hayal edilen tabiat) olarak, üç *asomea* (bedensizlik) ya da *spiritus* (tin) olarak adlandırdıkları su, ateş ve hava ile temsil ediyorlardı. Dördüncü bileşen ise toprak veya bedendi. Beden, Bakire Meryem tarafından temsil ediliyordu. Böylece fiziksel teslise dörtlüyü ekleyerek hermafrodit Rebis (ikiden oluşan anlamında, filozof taşıdır ve içinde erkek ve kadın karakter birleşmiştir) *filius sapientia*'nın (Bilge oğul) simgesi olan dairesel dörtgeni üretmek ona kadını bir karakter katıyorlardı. Ortaçağ tabiat filozoflarına göre de, dördüncü elementle kastedilen şey, kesinlikle kadın ve topraktı. Günah ilkesi açıkça belirtilmiyordu ama o *prima materia*'nın öldürücü niteliğinde ve diğer imalarda belirtilmektedir. Dörtlü, bilinç dışında anima ile kişileştirilen kadından kaynaklanır. Bu, dörtlünün döl yatağı, bir *teotkos* (Tanrıyı doğuran) veya *mater Dei* (Tanrının anası) dir. Tıpkı toprağın Tanrının anası olması gibi. Ancak kadın, kötülük gibi, Teslis dogmasında Tanrıdan çıkarılmıştır. Jung'a göre İblis toprak ve dişil ilkedir.

İslamın Şeytani

Âdem, Havva ve Şeytan hakkından Kur'an bize Tevrat'takinden daha farklı bir anlatım sunar.

uran'dan anlaşıldığı gibi, İblis'in ana günahı kibir gibi gözükür. Eğer böyleyse, Tanrıya karşı işlenebilecek bu en büyük günahı işlemesine karşın Tanrı onu yok etmez. Görünürde bir itaatsizlik vardır, ama bu kesinlikle Tanrının izin verdiği bir itaatsizliktir. Üstelik Tanrının karşısında hiç de zayıf değildir Şeytan. Tanrının en sevgili meleği iken, bir anda kendini Allah'ın karşıtı olarak bulan İblis, bu kovulmuş asi, çalışmalarıyla pek çok insanın oyunu kazanır, onların akıllarını çeler; demek ki tüm hakikati tersiymiş gibi anlatabilme, ikna edebilme zekâsına sahiptir. Kendini Tanrı, Tanrıyı da bir Şeytan olarak göstermeyi başarır. Böylece o bir negatif Allah'tır

Allah meleklerine şöyle seslenmiştir,
 — Ben yeryüzüne bir halife atayacağım.
 Melekler de şöyle demişlerdir,
 — Oraya bozgunculuk yapacak, kan dökecek birini mi atayacaksın? Oysa ki bizler, seni hamd ile tesbih ediyoruz; seni kutsayıp yüceltiyoruz.
 Melekler, insanın kötülükle yoğrulacağını bilmişler, ama bundaki hikmeti anlayamamışlardır:
 — Şu bir gerçek ki, **sizin bilmediklerinizi biliyorum**, diye yanıtlar Tanrı onları.
 Allah Âdem'e isimlerin tümünü öğrettikten sonra meleklerle sorar,
 — Haydi, doğru sözlüler iseniz onların isimlerini bana söyleyin.
 — Sen Yücesin. Bizim, senin bize öğrettiğinden başka bir bilgimiz yoktur. Şüphesiz sen, bilensin, hakimsin.
 Âdem Tanrının öğrettikleriyle meleklerden daha bilgili kılınmıştır; ama yeryüzünde günahlar işleyecektir. Kötülük, Âdem'in bilgisinin sırrı gibi görünmektedir adeta.
 Allah meleklerine şöyle seslenir,
 —Daha önce kavurucu ateşten Cini yaratmıştım. Şimdi ise kupkuru bir çamurdan (pişmemiş çamurdan)', değişken, cıvık balçıktan² bir insan yaratacağım... Onu amaçlanan düzgünlüğe ulaştırıp öz ruhumdan içine üflediğim zaman önünde hemen secdeye kapanın.
 İblis dışında tüm melekler, kendilerinden isteneni yaparlar. Allah kendisine itaat etmeyen İblis'e şu soruyu sorar ve beklemeden yanıtını alır:
 — Ey İblis! **İki elimle yarattığıma secde etmekten alı koyan nedir seni?** Büyüklük mü taslıyorsun, yoksa yücelerden mi oldun? Niye secde edenlere katılmıyorsun?
 — Çamurdan yarattığın bir insana secde etmek için var olmadım ben! Daha hayırlıyım ben ondan. Beni kavurucu ateşten yarattın onu ise çamurdan. [7:12]
 —Çık öyleyse oradan, kovuldun!
 — Senin kullarından belirli bir pay elbette alacağım... Yemin ederim ki onları saptıracağım, boş kuruntulara iteceğim, senin yarattığını çirkinleştireceğim.[4:118-119]
 — Defol git! Senin haddine mi oradan büyüklük taslamak. Hadi çık! Sen alçaklardansın. Din (Ceza) Günü'ne kadar lanet olsun üzerinde. [7:14]
 Kovulan Şeytanın Tanrısından sön bir dileği vardır:
 — Rabbim, onların dirileceği güne kadar bana süre ver.
 — Hadi, süre verilenlensin. Bilinen vaktin gününe kadar
 Din Gününden sonra ölüm olmayacağına göre İblis'e ölümsüzlük verilmiş oluyordu böylece. Çünkü o günden sonra ölüm de sonsuza kadar ölecekti. Kendisine sonsuzluk başıslanan İblis kendisine verilen görevin bilincinde şöyle seslenir Tanrısına. Özellikle ilk kelimeye dikkat edin, bu hitap büyüklük taslayan bir meleğe ait olamaz:
 — Rabbim! Beni azdırmandan dolayı yemin ederim ki, yeryüzünde onlar için mutlaka (günahları) süsleyeceğim ve onların tümünü kesinlikle azdıracacağım. Yemin ederim, onları saptırmak, aldatmak, akıllarını çelmek için senin dosdoğru yolun üzerine kurulacağım. Onlara önlerinden arkalarından, sağlarından ve sollarından musallat olacağım. Çoğu şükretmeyecek artık sana. [7:16-17]
 — Çık oradan. Yenilmiş ve kovulmuş olarak.³ [7:18]... Gücünün yettiğini aldat. Atlıların ve yayalarınla çullan üzerlerine. Ama benim kullarım aleyhine senin elinde hiçbir güç, hiçbir kanıt olmayacak. Sana uyan azgınlar hariç. Cehennemi sana uyanlarla dolduracağım. Ne mükemmel bir ceza... Orası senin yolundan gidenlerin buluşma yeridir.
 Kuran'dan anlaşıldığı gibi, İblis'in ana günahı kibir gibi gözükür. Eğer böyleyse, Tanrıya karşı işlenebilecek bu en büyük günahı işlemesine karşın Tanrı onu yok etmez. Görünürde bir itaatsizlik vardır, ama bu kesinlikle Tanrının izin verdiği bir itaatsizliktir. Üstelik Tanrının karşısında hiç de zayıf değildir Şeytan. Tanrının en sevgili meleği iken, bir anda kendini Allah'ın karşıtı olarak bulan İblis, bu kovulmuş asi, çalışmalarıyla pek çok insanın oyunu kazanır, onların akıllarını çeler; demek ki tüm hakikati tersiymiş gibi anlatabilme, ikna edebilme zekâsına sahiptir. Kendini Tanrı, Tanrıyı da bir Şeytan olarak göstermeyi başarır. Böylece o bir negatif

Çamurdan
yoğrulmuş içi
boş bir Âdem
heykeli
anlamlıdır.
Bilindiği gibi
testi gibi
çamurdan
yapılan biçimler
daha dayanıklı
olmaları için
ateşte pişirilirlir.
İblis de dumansız
ateşten
yaratılmış bir
varlık olarak
Âdem'in cansız
gövdesindeki
deliklerden girip
çıkarak adeta
onu 'pişirir'.
Kötülük ve bilgi
Tanrısal nefesle
nakşedilmiştir
Âdem'e. Bu ne
demektir? Bunun
yanıtını bize
sufiler verirler.

Allah'tır. Tam da bu yüzden içrekçilerin Şeytan yorumu Şeytani bulunacaktır. Çünkü Şeytan savunmaya yönelik her yorum girişimi de Şeytanın avukatlığı sayılacaktır. Ancak kötülül insanın hamurudur. Bunu melekler ifade etmişler, Tanrı da bunu yalanlamamıştır. Taberi'nin rivayeti de insanın doğasındaki, Tanrısal nefesle gövdesine yerleşen bu varoluşsal 'kötülük'ü ifade eder gibidir.

Taberi'ye kulak verecek olursak, Tanrının nefesinden önce, insanın cansız gövdesinde Şeytar dolaşmıştır. Taberi'nin rivayetine göre, bizzat Tanrının kendi eliyle çamurdan yarattığı Âdem'in vücudu, içine ruh üflenmeden önce kırk gün yere atılmış bir halde kalmış. İblis bu kırk gün içinde Âdem'in suretinin yanına gelir ve ayağıyla ona teptiği zaman bedenden ses gelirmiş. İblis ayağıyla teptikten sonra ağızından girip anüsünden, anüsünden girip ağızından çıkarmış ve bu sırada da "Sen böyle testi gibi ses çıkarmak için değil, bir amaç için yaratılmışsındır, sana verilecek kuvvet bana verilirse elbette seni mahvedeceğim, sen bana musallat olursan elbette sana isyan edeceğim" demiş.

Çamurdan yoğrulmuş içi boş bir Âdem heykeli anlamlıdır. Bilindiği gibi testi gibi çamurdan yapılan biçimler daha dayanıklı olmaları için ateşte pişirilirlir. İblis de dumansız ateşten yaratılmış bir varlık olarak Âdem'in cansız gövdesindeki deliklerden girip çıkarak adeta onu 'pişirir'. Kötülük ve bilgi Tanrısal nefesle nakşedilmiştir Âdem'e. Bu ne demektir? Bunun yanıtını bize sufiler verirler.

İslam İçrekçiliğinde İblis

İslam içrekçiliğinde, İblis'in Âdem'in önünde secde etmemesinin sebebi olarak İblis'in kibr gösterilmez. Tam tersine o, Tanrısını, başka bir varlığa, onun tarafından yaratılmış bir varlığa secde etme saygısızlığını gösteremeyecek kadar çok sevmektedir. Yani bazı ravilerin söylediği gibi İblis, Tanrılık taslamamış tam tersine Tanrının teklifi ilkesine her ne pahasına olursa olsun sadık kalmıştır. Emre karşı gelmiştir ama Tevrat'ın sinayıcı meleğinin tam tersine, sınıadığın düşünen bir melektir; itaatsizlik ederek sadece inancına olan bağlılığını ispatlamıştır. Böylece İblis, bir değişmezlik simgesi olarak belirir, bu anlamda insanın karşısında yer alır. Çünkü insar değişip bozulur. O sinavî geçmiştir ve işte Allah'ın İblis'in Kıyamete kadar yaşamasına izir vermesindeki anlam budur. Ve Tanrının bir hizmetkârı olarak görevine devam etmektedir. C sadakatini göstermek için itaatsizlik etmiştir. Ne trajiktir ki, imanını imansızlıkla göstermek zorunda kalmıştır.

Bu tür bir yorumu temel oluşturan ilk fikir, ehlibeyt imamlarından Caferi Sadık'a (öl. 148/765) atfedilir. Bu fikir, Allah'ın kullarını sinayıcı davranışlarının varlığına dayandırılır. Bu yüzden de Allah bazen dilemediği halde emretmiş, bazen de emrettiği halde dilememiştir. İblis'e, Âdem'e secde etmesini emrettiği halde aslında secdenin yapılmasını irade etmemiştir. Eğer İblis'in secde etmesini gerçekten isteseydi, İblis'i secde ettirmeye gücü yeterdi. Aynı şekilde, Âdem'in, malûr ağaçtan yemesini yasaklamıştı; ama iradesi ağaçtan yemesi yönünde idi. Eğer ağaçtan yenilmesini istemeseydi Âdem yemeyecekti.

Caferi Sadık'a atfedilen bu sözleri daha da geliştirilmiş bir şekilde Hallac'ın düşüncelerinde buluyoruz. O bu noktadan hareketle İblis figürünü ters çevirmiş, ona itibarını iade etmiştir. Böylece Tanrı hizmetkârı Şeytan imgesi geri dönmüştür. Allah bir sinayıcı olarak, bazen tuzak da kurmakta ve gerçek inananların bu tuzaklara yakalanmamasını arzulamaktadır. Bu yüzden bir irade ve emir ayrımı ortaya çıkmaktadır. Hallac, İblis konusundaki İslam içrekçiliğinin farklı görüşünü, işte bu temel prensibe dayandırmıştır. Ona göre, Allah'ın emri ile gerçek gayesi her zaman örtüşmeyebilir. Yani bazen emri başka, iradesi başkadır. Bir şeyi istemediği halde onu emredebilir. İçrekçilere göre, bu inceliği anlamak evrene derin bakmayı gerektirir. Hallac'tan etkilenen Abdülkerim el-Cili (ö. 1428) bu kavrayış inceliğini yine ince bir yorumla ifade eder. Ona göre İblis'in bu kavrayış duyarlılığını gösteren incelik şu noktada düğümlenmektedir: Allah ona, niçin secde etmediğini sormamıştır; ona, engel olan şeyin mahiyetini sormuştur. İblis de emrin sırrına uygun bir cevapla: "Ben ondan hayırlıyım" demiştir. Yani Allah ve İblis diyalogu son derece derinden işleyen bir diyalogtur aslında. Konuşmanın yüzeyinde ne olup bitiyorsa

derinliğinde tam tersi olmaktadır.

Hallac, İblis'e verilen Azâzil ismini de şöyle yorumluyor: "Azazil kelimesindeki 'ayn' [ayn, Arapça 'ulvi' ve 'ali' kelimesinin ilk harfi] 'İblis'in gayesinin ululuğuna, 'za' ['ziyade' kelimesinin ilk harfi] himmetindeki değer in fazlalığına, 'elif' ['ülfet' kelimesinin ilk harfi] ülfetinin büyüklüğüne, ikinci 'za' [zühd] makamı için gösterdiği zühde, 'ya' [ben, beni, bana] kendi ululuk ve yüksekliğine sığınmasına, 'lam' ['mücadele' ve 'bela'] ıstırap ve imtihanındaki mücadelesine işaretler.

Lucifer'in Düşüşü, Gustave Doré.

İblis'e yönelik bu düşünceler, tasavvuftaki şu düşünceyi çağırıyor. Bedreddin Simavni, *Varidat*'ında şöyle dile getirmişti bunu: "Bir salık, küfür katına ulaşıp da o katı aşmadıkça tam Müslüman olamaz. Bu kat iki çeşit İslam (Müslümanlık) arasında bir geçit olduğundan, orada duran salık zındık olur. Bu duruştan Tanrıya sığınırız. Ben de o kata ulaştım ve orada birçok zamanlar kaldımsa da çok şükür inayet-i ezeliyenin yardımıyla orayı geçerek selamet kıyısına çıktım"

Tasavvufa göre, kötülük, iyiliği tamamlayan bir şeydir. İmtihan ancak onunla mümkündür. Muhasibi ve Hallac derler ki, 'yaradılış (hilkat) inayetin eseridir. Eğer Allah insana tecrübe hürriyetini vermeseydi aksiyonun ne değeri kalırdı. Allah kendine hizmet eden (Hadim) sevdiği zaman onu tecrübe eder.'

Tasavvuf doktrininde ıstırap, felaket, doğal itaat kanunundan daha geneldir. İstırap bizzat varlıktır; saadet ondan doğar. Çünkü varlık fiildir ve fiil mihnettir. Ancak tahakkuk ettiği zaman saadet olur. İşte bu tahakkuka mistikler ayn-ül-cem diyorlar. Allah, sevdiğine ıstırap çektirir hükmü mutasavvıfları paradokslara sevk etmiştir. Allah'tan en uzak olan, ona ulaşma şevkini en çok duyardır. Şu halde

Allah'ın sevgilisi İblis'tir.

Hallacın görüşlerini daha başkaları da izledi ve ondan etkilendiler. Ferideddin Attar, *Ilahiname* isimli eserinde, İblis'i vefakâr bir muhib, sadık bir aşık ve fedakâr bir yiğit olarak tasvir eder. Onu, Hak'tan başkasına boyun eğmeme ve secde etmeme uğrunda ebedi azabı göze alan bir aşk kahramanı olarak tanıtır. *Ihya*'nın yazarı İmam Gazali'nin oğlu Ahmed Gazali, Hallac'ın aşk ve İblis yorumlarından etkilenecek aynı düşünceyi sürdürdü. İblis'i sadık ve kararlı bir aşık olarak tasvir etti. İblis, lanetlenmeyi göze alarak, Allah'a secdeyi ikinci bir varlıkla paylaşmamış, Allah'a aşkını bir başka varlıkla bölüşmeyi kabullenmemiştir. Ona göre, "Tevhidi, İblis'ten öğrenmeyen kâfirdir." Dolayısıyla İblis velilerin en büyüklerindedir. Başka bir ifadeyle İblis kovulmadan önce nasıl Allah'ın dostuysa, itaatsizliği yüzünden kovulduktan sonra da yine öyle kalmıştır. Çünkü o Allah'ın emrini doğru anlamış, emri, yerine getirmeyerek yerine getirmiştir. Bir günahkâr haline gelerek günahsızlığını göstermiştir. Kısacası, Gazali'ye göre, İblis'in suçu aşkının bir eseridir. Bunun içindir ki İblis'i: "Ayrılığa düşmüşlerin, aşıkların yüz akı" diye anmıştır. Ahmed Gazali'nin öğrencisi Aynulkudat, Muhammed'in nurunu güneşe benzetiyor, İblis'in ışığını ise güneşten sürekli ışık alan ayın aydınlığına benzetiyor. Bir kez daha dışıl bir imge olarak çıkıyor Şeytan karşımıza. Güneşle simgelenen eril Tanrısallığın karşısında ayla simgelenmektedir. Söylemeye bile gerek yok, bu İblis yorumları bir İblislik olarak yorumlanmış ve bu, düşünürlerin çoğunun katline neden olmuştur.

Muhammed İkbâl de yine Hallac'tan hareketle *Covidname*'de şunları söylüyor İblis hakkında: "Biz cahiliz ama o, varı ve yoğu bilir; bize o sırrı, onun küfrü açtı.... Aşık olmak onun ateşi sayesinde yanmak demektir; onun ateşi olmadan yanmak, yanmamak demektir. O, aşk ve hizmette daha eski olduğundan dem onun sırlarına mahrem olamamıştır. Kendisinden tevhibi öğrenmek için taklit gömleğini yırtı!"

Ayrılık ehlinin üstadıdır İblis. O, aşkı daha heyecanlı, akli daha kavrayışlı kılmıştır. Baştan başa yanlıştır o ve yalnızdır. Ama neyse de odur. Bu anlamda hem rint ve molla, hem hakim ve derviştir; amellerinde çok gayretli zahidler gibi davranır. Onun yaratılışı vuslat zevkini bilmez; onun zühdü, sonsuz cemali terk etmektir. Yanlışıktadır dosdoğrudur. Karanlılığıyla ışıtan İblis, Hakk'ın varlığını inkâr etmemiştir; gözü dışa değil içe açmış, sözü dışa değil içe etmiştir.

İblis kovulmadan önce nasıl Allah'ın dostuysa, itaatsizliği yüzünden kovulduktan sonra da yine öyle kalmıştır. Çünkü o Allah'ın emrini doğru anlamış, emri, yerine getirmeyerek yerine getirmiştir. Bir günahkâr haline gelerek günahsızlığını göstermiştir. Kısacası, Gazali'ye göre, İblis'in suçu aşkının bir eseridir.

O Âdem'in
yoldaşdır; yol
dışında yürüyen
bir yoldaş..dikenli
bir yolda yalın
ayak bir yolcudur.
Allah'a yaklaşmak
için Şeytandan
uzaklaşmak gerekir
ama yine de Tanrı
kadar yakındır
bize. Telkinleri ile
asıl niyeti bir
mıknatısın iki ayrı
kutbu gibidir.
Telkini kendisine
çeker sizi, niyeti
Tanrıya doğru iter.
Kendini terk
edecek dostlar
aramaktadır o.
Yalnızlığı da
buradadır. O öyle
bir avcıdır ki, avını
ölümsüzleştirmek
için tuzağına yem
olarak kendini
koyar. Av yöntemi,
her av için
kendinden bir
parçayı yem
yapmayı gerektirir.

O Âdem'in yoldaşdır; yol dışında yürüyen bir yoldaş,dikenli bir yolda yalın ayak bir yolcudur. Allah'a yaklaşmak için Şeytandan uzaklaşmak gerekir ama yine de Tanrı kadar yakındır bize. Telkinleri ile asıl niyeti bir mıknatısın iki ayrı kutbu gibidir. Telkini kendisine çeker sizi, niyeti Tanrıya doğru iter. Kendini terk edecek dostlar aramaktadır o. Yalnızlığı da buradadır. O öyle bir avcıdır ki, avını ölümsüzleştirmek için tuzağına yem olarak kendini koyar. Av yöntemi, her av için kendinden bir parçayı yem yapmayı gerektirir.

İslam içrekçiliğinin İblis'i kendini Tanrıya kurban etmiş bir melek, trajik bir kahraman, yalnız bir bilge, sadık bir âşiktir. Tanrı-Şeytan kutupsallığı varoluş için gerekli görülmektedir. Bu anlamda İblis, karşıt kutup olarak, özlem, özgürlük, ayrılık, isyan gibi niteliklerle belirmektedir.

Muhammed İkbâl, *Caavidname'sinde*, İblis, Tanrının birliğine inanmakla kalmaz, aynı zamanda insanlara seçme özgürlüğünü öğretir. Onun itaatsizlik etmesi ve Âdem'i baştan çıkarıp cennetten kovdurması, insana iyi ile kötü arasındaki farkı görme ve bunların arasından seçim yapabilme yeteneği kazandırmıştır. İkbâl'in eserinde İblis hiçbir zaman Allah'ın düşmanı değil, insanın düşmanıdır. Ama bu insan kötücül bir insandır. Âdem'in ilk günahı insanın seçme özgürlüğü için gerekiydi ve bu yüzden de Kuran'da bu ilk günah affedilmiştir. Ama insan günah işlemeye devam ediyor; dünyada yaşadığı sürece de edecek.

Fakat İkbâl bir çelişkiye düşer sonunda, İblis'in onu Müslüman etmekle öldürüleceğini söyleyerek yapar bunu. Ama o Müslümanlığını gayrimüslimliğine borçlu tek Müslüman değil midir. O değil midir küfürle övgüler yağdıran. Onu Kur'an'ın kılıcıyla öldürelim diyor İkbâl. Bir Müslümanı katletmek olmaz mı bu? Sonra hiç adil değil. Çünkü o hiçbir zaman doğrudan katletmedi. İçimizdeki katilin ihbarcısı o; o katilin katli yine bizim elimizde. Bizi bize ispiyonlamıyor mu İblis. İblis'i öldürmenin yolu İdris'i öldürmekten geçmiyor mu? Bu da onun varlığını kaçınılmaz kılmıyor mu? Şeytanı öldürmek demek başlangıçtaki, bilgisiz, özgür iradesiz insanlık durumuna dönmek demek değil mi? Şeytanı telkin, içinden geçeceği kulak bulamadığı gün İblis de ölmüş olacak. Şeytanı taşlarken ağlamıyorsa bir insan, müslim değildir. İşte budur Müslümanın trajedisi.

Notlar:

- 1 Orijinal kelime 'salsâl', yani vurulunca ses veren, çınlayan, pişmeden kurumuş çamurdur. Pişirilince 'fahhâr' ismini alır. Bir başka görüşe göre ise 'salsâl' bozulmuş, kokuşmuş çamurdur.
- 2 Hame-i mesnûn: 'Hame', kokuşmuş kara çamur, 'mesnûn', vasfı değişmiş ikisi birlikte bekleye bekleye kokuşmuş, niteliği değişmiş kara çamur.
- 3 Tanrının Şeytanı kovduğu yer Cennet değil de yüce melekut âlemidir.

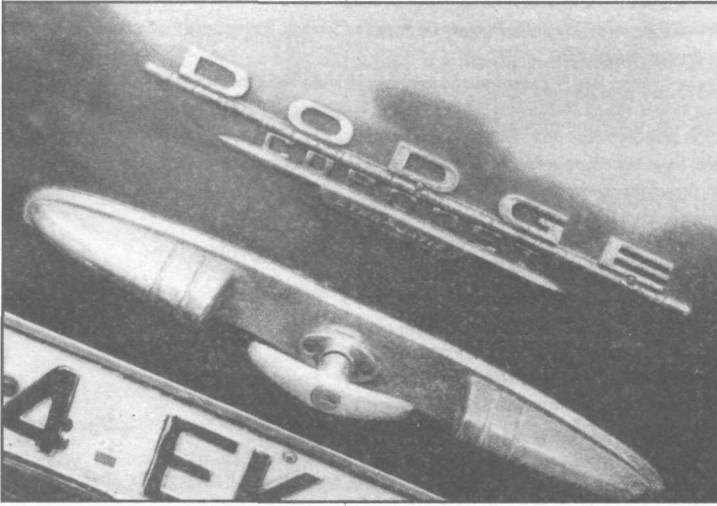
Yararlanılan Kaynaklar:

- Ateş, Süleyman; *Kur'an-ı Kerim Tefsiri*, Yeni Ufuklar ve Milliyet, 1995.
Bataille, Georges; *Erotizm*, çev. Mukadder Yakupoğlu, Onur, 1993.
Chevalier, Jean ve Gheerbrant, Alain; *The Penguin Dictionary of Symbols*, Fransızcadan İngilizceye çev. John Buchanan-Brown, Penguin Books, 1996.
Eliade, Mircea ve Couliano, Ioan P.; *Dinler Tarihi Sözlüğü*, çev: Ali Erbaş, İnsan, 1997.
Epstein, Perle; *Kabala, Yahudi Mistiklerinin Yolu*, çev. Nusret Karayazgan-Şiyma Barkın, Dharma, 1993.
Eyuboğlu, İsmet Zeki; *Şeyh Bedreddin Varidat*, çev., Der, 1995.
Guénon, René; *İslam Maneviyatı ve Taoculuğa Toplu Bakış*, çev.Mahmut Kanık, İnsan, 1989.
Hançerlioğlu, Orhan; *Dünya İnançları Sözlüğü*, Remzi, 1993.
İkbâl, Muhammed; *İslam Felsefesine Katkı*, çev. Cevdet Nazlı, İnsan, 1995.
Jung, Carl Gustav; *Analitik Psikoloji*, çev. Ender Gürol, Payel, 1997.
Kitabı Mukaddes, Kitabı Mukaddes Şirketi, 1991.
Kovel, Joel; *Tarih ve Tın*, çev. Hakan Pekinel, Ayrıntı, 1994.
Kur'an-ı Kerim, çev. Yaşar Nuri Öztürk, Yeni Boyut, 1993.
Messadié, Gerald; *Şeytanın Genel Tarihi*, çev. Işık Ergüden, Kabalıcı, 1998.
Morgan, Genevieve ve Tom; *The Devil*, Chronicle Books, 1996.
Öztürk, Yaşar Nuri, *Hallacı Mansur ve Eseri Kitabın Tavasın*, Yeni Boyut, 1996.
Rosenberg, Donna; *Dünya Mitolojisi*, ed. Kudret Emiroğlu, İmge, 1998.
Sahlins, Marshall; *Tarih Adaları*, çev. C. Hakan Arslan, Dost, 1998.
Taberi, *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi*, çev. Zâkir Kadîrî Ugan ve Ahmet Temir, MEB, 1992.
Ülken, Hilmi Ziya; *İslam Düşüncesiz*, Ülken, 1995.

1.

Hareketli Mambo parçalarının eslerinde Hüa! diye bağırıp, Perez Prado ve saz arkadaşlarına gaz vermek olsaydı mesleğim; sürekli pipisiyle oynayan kötü ruhlu bir ikizim olduğunu o günlerde farkedirdim. Bir yumurtanın iki yarısı kadar tektim, sarsılmış bir geleceği reddettim. Mutlu sonla yenilebilecek, serkeş bir süpermen sanılmıştı ikizim. Bağbozumu zamanında, kükremiş şıra dolu bir havuza itilmek suretiyle, kendimi kaybettim.

2.

Kamera aygıtının önünde durma korkumu yendiğim ilk gün, ömrünü tüketmiş bir meddah, son bir kefenlik iş almanın moraliyle, sararmış bir evrak getirdi. Yabancı madde alabilmemin sınır değerlerini belirten bir listeydi. Sınırlar epeyce geniş, zaman dardı. Son tahlilde modelim ve şasi numaram vardı. Ellilerden kalma bir öbek metalin kötü bir kopyasıydım; sürücü-koltuğuma kimseyi oturtmamakta karar kıldım.

3.

Gelecekçi bir dölyatağı meraklısı olarak, kusursuz androidlerle reaktör diplerinde hayvanlar gibi çiftleşmek düşü, ailecek dökürülen kurşunlarla yok edilemedi. Tedaviye razıymış gibi görünüp, karşılaşıldığında sırf senin için hazırlanmış şeytani bir düzen hissini verecek kadar özlemlerle dolu eski bir senatoryuma gittim. Kaza sonucu kaybettiği bacaklarının yerinde, bir çift tekerlek protez ayak bulunan, kızıl elbiseli bir mankenle dans etmeye debelenmekteyim.

4.

Selanik'te bir mübadilin bedeninde dile geldiğinde, ne demişti Omega Aleksander? Dedi, etmeyin kavga, yapmayın kötülük, kalın

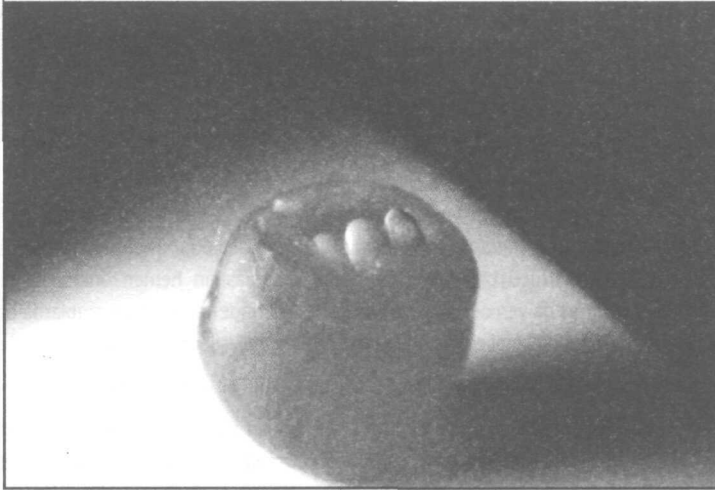
burada, yapın fiki fiki, olsun güzel çocuk, gelsin kültür. Dedi, alın hoş kokulu maddeleri, çözün kördüğömleri kılıcınızla, kötülük olmazsa gelecek kültür, gelecek kültür, gelecek kültür. Kitabı kapayıp rakı dolu şırıngaya baktım; diğer koluma sıkma zeytinyağı dolu bir serum taktırdım.

5.

Meddahın ölüm haberini çırağı getirdi. Kötü ikizimin pipisiyle oynama işlerini iyice ilerlettiğini de O'ndan öğrendim; yapımcı bir firmada monitör olarak çalışmaya başlamış. Isırdığım, ziyaret hediyesi plastik kır domatesi üzerinde, son ön dişlerim kaldı. Eğer zamanında kötü olmayı deneseydim, ikizimi muhakkak farkedirdim. Burada zehirli fikirler içerisinde, nemli bir ormanın kıyısında, beyaz yağlıboya tahta bir güverte sandalyesinde ölüme kilitlendim.

↓

Bu yazı René Girard'ın *La Violence et le Sacré* (Pluriel; 1972) adlı eserinin 242-248 sayfalarından, Nazlı Ökten tarafından derlenip Türkçeye çevrilmiştir.

René Girard, Yunan tragediyalarından ve onların psikanalitik yorumlarından yola çıkarak kurucu şiddet ve günah keçisi kavramları üzerine yaptığı çalışmalarla tanınıyor. Kurucu şiddet kavramıyla, toplumların oluşumunun bir ilksel kaostan çıkışı sağlayan şiddet döneminden sonraki düzenle mümkün olduğunu; günah keçisi kavramıyla da, kriz dönemlerinde toplumun istikrarını tekrar oluşturmak üzere kurucu şiddeti, seçilmiş bir grup ya da kişi üzerinde uygulayarak tekrarladığını öne sürer. Bu metnin alıntılı olduğu bölümün adı "Canavar ikize duyulan mimetik arzu"dur. İkiz kelimesiyle karşıladığımız double aslında benzer ya da çift anlamına gelmektedir. Kötü ruhların eline geçme, onlar tarafından sahip olunma anlamında kullanılabilecek olan *possession* da cinlenmeyle karşılanmıştır.

*Tanrı Dionysos-Bakkhos'un (şarap tanrısı Baküs olarak da bilinir) dinsel törenlerini kutlayan kadınlar alayı. Euripides'in Bakkhalar'dan Agaue'nin korkunç dramını anlatan, aynı adı taşıyan bir tragedyası vardır. Bakkhalar (Baküs'ün kadınları) Promete'nin insanlara ateşi taşıdığı narteks kamışıyla tanrının peşinden koşarlar, geceleri dağlarda, ormanlarda kendilerinden geçerek tanrıya karışırlar. O sırada vahşi hayvanları parçalayacak kadar güçlü oldukları söylenir. Thyas adı verilen olgun ermişlik anları ve Mainas adı verilen çılgınca kendilerinden geçiş anları vardır.

Canavar ikizin ortaya çıkışı doğrudan ampirik olarak sağlanamaz ama gerçekte bu, ilkel dinlerin altında yatan fenomenlerin bütünü için geçerlidir. Günah keçisi gibi canavar ikiz de varsayımsal bir yön taşır. Mitojik, ayinsel, felsefi, edebi malzemenin bolluğu yanında şimdiye dek dağınık ve anlaşılammış fenomenler arasında kurduğu tutarlılık, yorumlarının niteliği de varsayımın değerini ortaya koymaktadır.

Krizin zirveye vardığı noktada kabul edilmeyen karşılıklılığın ortaya çıkardığı sanrı [hallucination] fenomenlerini canavar ikiz [double; çift, benzer] terimi altında topluyoruz. Canavar ikiz, önceki aşamalarda her zaman için salınımlı bir faklılıkla birbirinden ayrılan bir "Öteki" ve bir "Ben" in bulunduğu yerde ortaya çıkar. Aşağı yukarı aynı zamanlarda aynı dizi imgelerin yayıldığı simetrik iki yuva vardır. Bakkhalar'a* göre hızla birbirini izleyebilen, birbirinin içine geçebilen, az çok birbirine karışabilen iki tür fenomen -daha fazlası da vardır- gözlüyoruz. Bakkhalar'da özne, önce aynı şekilde kendisinin dışındaymış gibi olan iki dizi imge algılar; bu, "ikiz [çift] görme" fenomenidir. Hemen sonra, iki diziden biri "ben-dışı" ve diğeri de "ben" olarak kavranır. Bu ikinci deneyim, ikizinkidir. Önceki aşamaların bir uzantısıdır. Öznenin dışında bir dış düşman düşüncesini besler ki bu, cinlenme fenomenlerinin çözülmesinde temel bir düşüncedir.

Özne, canavarlığın aynı anda hem dışında hem de içinde ortaya çıktığını görecektir. Başına geleni iyi kötü yorumlayacak ve fenomenin kökenini zorunlu olarak kendi dışında arayacaktır. Görünen şey, insanların dünyasına yabancı, bir dış nedene bağlamamayı olanaksız kılacak denli tuhaftır. Tüm deneyim, canavarın kökten başkalığının kumandası altındadır.

Özne, aynı zamanda dışarıda da bulunan doğaüstü bir yaratık tarafından içine girildiğini, varlığının en mahrem noktasına dek işgal edildiğini hisseder. Güçsüz kurbanı olduğu bir çifte saldırıya dehşetle tanıklık eder. İçerisi ve dışarı arasındaki engellerle alay eden bir rakibe karşı hiçbir savunma yapmak mümkün değildir. Her yerde varolmak, tanrıya, cine ya da şeytana ruhları istediği gibi kuşatma olanağını verir. *Cinlenme* adı verilen fenomenler, *canavar ikizin* özgül bir yorumundan başka bir şey değildir.

Cinlenme deneyiminin çoğunlukla histerik bir mimesis olarak ortaya çıkmasına şaşmamak gerekir. Özne, dışarıdan gelen bir güce itaat eder gibidir; bir kuklanın mekanik hareketlerine sahiptir. Bir rol oynanır onda: onu işgal etmekte olan tanrı, canavar, öteki rolü. Arzular, kendilerini bitmez bir şiddete mahkum eden engel-modelin tuzağına düşerler. Canavar ikiz, krizin daha erken dönemlerinde birbirine karşı olanları büyüleyen her şeyin ardından ve onların yerine ortaya çıkar; herbirinin hem yutmayı hem yoketmeyi, içine almayı ve dışarı atmayı arzuladığı şeylerin yerine geçer. Cinlenme, ötekinin arzusuna yabancılaşmanın en uç biçiminden başka bir şey değildir.

Cinlenen, boğa Dionysos gibi böğürür ya da aslan gibi yakınındaki insanları yeyip yutmak ister gibi yapar. Cansız nesnelere bile canlandırılabilir. hem tektir hem de çoğul. Toplu halde kovmanın, her tür farklılığın başdöndürücü bir biçimde birbirine karışmasının hemen öncesinde gelen histerik trans halini yaşar ya da yeniden yaşar. Sömürge ülkelerinde ya da ezilen gruplarda bazen vali, kışlanın kapısındaki nöbetçi gibi egemen iktidarı temsil eden kişilerin model alınması ilginçtir.

İlksel dinsel deneyimle ilgili olan her şey gibi cinlenme de ayinsel bir nitelik kazanabilir[...]

Dinsel pratikler, ilke olarak yeniden canlandırılması söz konusu olan şiddet döngüleri sırasında kendilerine karşılık gelen olayların sırasına göre ilerler. Örneğin Dinkalar'da kurban törenleri sırasında bazı cinlenme olayları görülebilir. Şarkıların, dansların, savaş temsillerinin, ayinsel bedduaların yarattığı heyecan belli bir yoğunluğa ulaştığında cinlenme fenomenlerine çevrilebilir.

Godfrey Lienhardt'a göre etkilenen öncelikle gençler, daha sonra da diğerlerine çarpan, yere düşen, bazen de acı çığlıklar atarak ya da homurdanarak yerlerde yuvarlanan kadın ve erkek yetişkinlerdir.

Cinlenme olayları bazen iyi bazen de kötü gözle görülür. Dinsel düşünce, özgürleştirici şiddetle muğlak bir ilişki içinde olmamak için kriz fenomenlerini ya sürekli olarak tekrarlamak ya da tamamıyla uzak durmak gerektiği sonucuna varabilir. Cinlenme olayları bazen ilaç bazen hastalıktır, duruma ve olaya göre her ikisi birden de olabilir.

Ayinler dağıldığında onları oluşturan unsurların kimi ortadan kaybolur kimi de bağlamlarından ayrı, bağımsız fenomenler olarak karşımıza çıkar. Toplu seanslar, krizin zirvesini belirleyen bir kurban verme töreniyle sonlanabilir. Daha ileri bir evrede kurban da ortadan kaybolur. Şamanlar cinlenmeyi büyüsel-tıbbi amaçlarla kullanmaya çalışırlar. Gerçek cinlenme "uzmanları" olarak karşımıza çıkarlar.

Canavar ikizin ışığında ortaya çıkan diğer bir ayinsel pratik de maskların kullanımınıdır. Neyi temsil ederler, ne işe yararlar, kökenleri nedir? tarz ve biçimlerindeki büyük çeşitliliğin ardında tanımlayamasa da hissedebildiğimiz bir birlik olmalıdır. Bir maskla karşı karşıya olduğumuzda onu tanımlamakta hiçbir güçlük çekmeyiz. Mask, birbirinden çok farklı, birbirine çok uzak toplumlarda varlığını sürdürür. Tek bir kaynaktan dağıldıkları söylenemez. Bazen maskların evrenselliği estetik bir ihtiyaçla açıklanır. Ancak unutulmamalıdır ki ilkel sanat dinsel amaçlıdır. Masklar tüm toplumlarda benzer bir şeye yaramalıdır. Kültürden kültüre değişseler de bazı özellikleri aynı kalır. Maskların insan yüzünü temsil ettiği söylenemez ama her zaman yüze bağlıdır çünkü onu örtmeye, onun yerine geçmeye yöneltilir.

Çoğunlukla ön planda rol oynadığı bayramlar [eğlenceler] gibi mask da doğaya değil kültüre ait farklılaşmış bir düzenle uyuşmayan renklerin ve biçimlerin bir araya gelişidir. Mask, insan ve hayvanı, tanrıyla iç nesneyi birleştirir. Victor Turner, kitaplarından birinde hem bir çayı hem de insan figürünü temsil eden bir *ndembu* maskından söz eder. Mask, farklılığın ayırdığı nesnelere ve varlıkları yan yana koyar ve karıştırır. Farklılıkların ötesinde, onları ihlal etmek ya da silmekle yetinmez, kendisine ekler, özgün bir biçimde yeniden düzenler: başka bir deyişle *canavar ikizle* bir olur.

Mask kullanımını gerektiren ayinsel törenler kökensel deneyimi tekrar ederler. Çoğunlukla krizin zirvesinde, kurban verilmeden hemen önce en azından törende önemli rol oynayanlar masklarını takarlar. Ayinler, katılanlara, atalarının kökensel kriz sırasında oynadıkları rolleri yeniden yaşatırlar. Önce kavga temsilinde ve simetrik danslarda düşman kardeşler olup sonra da *canavar ikizlere* dönüşmek üzere masklarının ardına gizlenirler. Mask, *ex nihilo* bir görüntü oluşturamaz karşıtların normal görüntülerini değiştirir. Ayinin belli bir anında masklar yüzleri gizliyorsa bu, olaylar *ilk kez* öyle olduğu içindir.

Maskın insanı mı, ruhları mı, doğaüstü varlıkları mı temsil ettiğini sormak gerekmez. Bu soru, ancak daha sonraki kategorilerde, daha ileri bir farklılaşma düzeyinde yani ayinde mask takılarak yeniden canlandırılan fenomenlerin giderek tanınmadığı bir bağlamda anlamlı olabilir. Mask, insani olanla "ilahî" olan arasındaki belirsiz sınırdaki, içinden yenilenmiş bir düzenin çıkacağı canavarımsı bütünlük, tüm farklılıkları içeren bir hazne olan farklılaşmanın ötesinde bulunur. Maskın "doğasını" sorgulama gereksizdir; bir doğası olmamak onun doğasıdır çünkü hepsine birden sahiptir.

Tüm bayramlar ve diğer ayinler gibi Yunan tragedyası da öncelikle kurban krizinin ve kurucu şiddetin bir temsilinden başka bir şey değildir. Yunan tiyatrosunda mask kullanımının özel bir açıklamaya ihtiyacı yoktur; diğer kullanımlarından farklı değildir. Canavarlar yeniden insan olduklarında, tragedyaya ayinsel kökenlerini tamamen unuttuğunda mask kaybolur. Ama bu, genel anlamıyla kurban vermeye dair bir rol oynamadığı anlamına gelmez. Tersine tamamıyla ayinin yerini alır.

↓

(Şunun sesini biraz kısar mısınız?)

Ben böyleyim işte. Tam da anlatacağım gibiyim. Işık sağ üst köşeden gelir ve kalemin gölgesini izlerim yazarken. Ben yazarken de, yaşarken de kendimi izlerim. Öyle izlerim ki, yürürken bacaklarım birbirine dolaşacak, aptal bir palyaço gibi yere kapaklanacağım sanırım bu sirk insanları arasında. Kaldı ki, küçük bir tökezleme bile yeter. Bu korkuyla, iki bacadan oluşmuş tarifsiz bir yaratık gibi, ellerimi nereye koyacağımı bilemeden, omuriliğimin açısını normal olana göre ayarlamaya çalışarak ve bozulmaya başlayan soluk düzenimi o an yakınımda yaşayanlara hissettirmemeye çalışarak kendimi daha fazla izlerim. İzledikçe yazamam; izledikçe yaşayamam.

İnsanlar çürükler ve yara kabuklarıyla kaplı bedenimi görmesin diye güzel giysilere sarınmaya çalışırım. Onlardan gizlenirken, kendimi o kadar uzağa bırakırım ki, farkedilmez ufaklıkta bir yok_insan olurum yerine göre. En arka koltukları, en dipteki odaları, en sessiz köşeleri ve en zayıf uykuları seçerim. İnsan organları içinde en sevmediğimdir göz. Konuşurken gözlere bakarım ama İspanyolca bir şarkı dinler gibi dinlerim konuşulanları; cümlelerin müziği ile oynarım. Ve zaten ileri derecede miyop olduğumdan bir satır uzağımda olanları görmem bile.

Aslını isterseniz hiç küfür etmem. Öyle sözleri dillerine yakıştıranları çok sever ama kendim kullandığımda başkası benim bedenime konuşuyormuş duygusuna kapılırım. Kimseyle de öyle bağırma, yıkmalı kavga etmedim şimdiye kadar. Ses öfke tonuna nasıl çıkarılır, anın iktidarını ele geçirecek üste çıkarıcı sözler nasıl dizilir bilmem. Öfkelenmez miyim, kızmaz mıyım? Yalnız kaldığımda duvara sağ yumruğumu geçiririm, tükenmez kalemlerimi kırarım, küfürler uydururum. Yeryüzünün en ağır küfürleri olduğuna inanarak, bir kağıda yazarım onları. Sonra da yırtarım o kağıdı. En kötüsü de yırtık kağıtları saklamamdır. Ertesi gün beni çıldırtan insanı gördüğüm olur. Susarım; gece daha erken uyumak isterim sadece. Uykumda kötülük düşünürüm.

Dolmuşta benim oturmak istediğim yere oturanlardan, benim almak istediğim kırmızı ayakkabıları satın alanlardan, benim çiçeğime su verenlerden ve bütün yazarlardan nefret ederim. Çabuk karar verenler, yönlerini kolay bulanlar, kendilerini anlatmayı becerenler, hızlı koşanlar, iyi yüzenler ve bilek güreşinde beni yenenler, benden uzak olsunlar, başlarına bir şey gelsin, "öyle" olmasınlar isterim.

Otobüste, tam kitabımın seksenikinci sayfasındayken ya da öylece oturup yanımdan akan görüntülerle oyunlar oynarken yaşlılara yer vermem. Ama ben yaşlanınca da bana vermesinler isterim. Sokak çocuklarından kağıt mendil almam, dilencilere para vermem. Akraba toplantıları, kulüpler, dernekler, örgütler, ulusal marşlar ve uluslararası maçlar umurumda değildir. En fazla aidiyet başını yatağıma karşı duyarım ki, ondan da vazgeçmem çok zor değil. Ölümlere, yokluklara çabuk alışırım. Direnemeyeceğimi bilirim.

Bu yüzden fazla gazete okumak istemem. Dünyanın başka yerlerinde, ülkenin başka köşelerinde neler olduğunu öğrenmekten özellikle kaçırım. Öğrensem de anlamam ki. Borsanın üç puan gerilemesi, yaklaşan global ekonomik kriz, uluslararası hukukun suçluların iadesi ile ilgili hükümleri, ülkelerin arka bahçeleri, erken seçim tarihleri, devlet

Dolmuşta benim oturmak istediğim yere oturanlardan, benim almak istediğim kırmızı ayakkabıları satın alanlardan, benim çiçeğime su verenlerden ve bütün yazarlardan nefret ederim. Çabuk karar verenler, yönlerini kolay bulanlar, kendilerini anlatmayı becerenler, hızlı koşanlar, iyi yüzenler ve bilek güreşinde beni yenenler, benden uzak olsunlar, başlarına bir şey gelsin, "öyle" olmasınlar isterim.

Kendimi birilerinin yerine koysam daha az yaşayacağımı bilirim. Kendimi birilerinin yerine koysam, çift minderli koltuğuma nasıl oturabilir, dişlerimi fırçalarken aynaya nasıl bakabilirim sabah? Yorganımın altında cenin günlerimin özlemiyle büzüldüğümde, yemekten sonra kokulu sabunlarla yıkadığım ellerimi, nasıl sıkıştırabilirim iki bacağımın arasına? Her savaş bir iç savaş, her ölüm erken ölüm ve gerçekten bazı yerlerde daha gerçek. Dünyayı değiştirecek, sorumlu, inançlı, umutlu ve iyi olacak kadar güçlü olamadım hiç.

ihaleleri... İnanın anlamam hiçbirini. Birileri birilerine tecavüz eder, birileri birilerine işkence eder, birileri birilerini öldürür. En sevmediğim insan organıdır göz.

Kendimi birilerinin yerine koysam daha az yaşayacağımı bilirim. Kendimi birilerinin yerine koysam, çift minderli koltuğuma nasıl oturabilir, dişlerimi fırçalarken aynaya nasıl bakabilirim sabah? Yorganımın altında cenin günlerimin özlemiyle büzüldüğümde, yemekten sonra kokulu sabunlarla yıkadığım ellerimi, nasıl sıkıştırabilirim iki bacağımın arasına? Her savaş bir iç savaş, her ölüm erken ölüm ve gerçekten bazı yerlerde daha gerçek. Dünyayı değiştirecek, sorumlu, inançlı, umutlu ve iyi olacak kadar güçlü olamadım hiç.

(Siz de biraz alçak sesle konuşur musunuz?)

Hastaydım. Tüm enerjimi, bademciklerimi konuşmama ve yutkunmama izin vermeyecek kadar büyütme harcamıştım; sonsuz bitkindim. Yalnızdım ve açtım ayrıca. O zamana dek kendim de dahil kimseye çorba yapmamıştım. Diyorum ya bir de fazlasıyla bitkindim. Buzdolabında bulduğum bütün sebzeleri iri parçalara bölüp, tencerelerin küçüğüne attım. Domatesler, biberler, patatesler, havuçlar ve bezelyeler suyun içinde yüzüyordu.

Uyandığımdaya sebzelerim çoktan haşlanmıştı. Ama bu değildi ihtiyacım olan. Karışımın gerçek bir çorbaya benzemesi, daha önemlisi her biri yumruğum kadar olmuş bademciklerimi aşip mideme ulaşabilmesi için yapmam gerekeni yaptım. Hastaydım, bitkindim, açtım. Elektrikli bir ezme aygıtıyla bütün sebzeleri tanınmaz hale getirdim.

Ezmekten, ufalamaktan, kendimce bir anlamı tamamlayabilmek için yalnızca istediğimi görmekten başka yolum yok. İşte bu halimle de kötüyüm biliyorum.

Dahası var... Yalnız ben istediğim zaman konuşuyorum havadaki ayazdan. Yalnız olmak istediğimde de ne kolay tersliyorum sizi! Kapıları daha hızlı kapatıyorum açtığımdaya. Sizin tuttuğunuz musluklara dokunmamak için ellerimi yıkamıyorum. Varlığınız varlığımı tehdit ediyor; beni korkutuyorsunuz. Yok olmamı, posama daha kolay ulaşabilmek için, köprüden değil, bir viyadükten atlamamı ister gibi gözleriniz. Varlığınız kötülüğümü çağırıyor.

Bir gün kendi çorbamı karıştırdığım küçük boy tencerede boğulacağım. Sağ üst köşeden gelen ışık bir gün sönecek. Sizin istediğiniz gibi iyi bir insan olamadım. Tam da böyleyim, anlattığım gibiyim işte.

Bana öyle bakmayın.

Ayakta zor duruyorum diyorum size anlıyor musunuz?

Kötüyüm.

(Bu kadar gürültünün arasında beni duyuyor musunuz?)

"Aday, gömleğinin kolları sıvanmış halde, bir bisturi alır ve sol eliyle canlı bir kediyi ense derisinden yakalar. Sağ elinde tuttuğu bisturi ile zavallı hayvanın gözlerini, patlatmadan ve ölümüne sebep olmadan çıkarması lazımdır. Her adayı üç kedi beklemektedir."

1. Kedileri seven melekler

İyilik yapmak, Melek Hanım için, sorgulanmadan tekrarlanan bir alışkanlıktı. Neden iyi olduğunu ve bu iyilik karşılığında ne beklediğini hiç düşünmememişti, başka türlü yaşayabileceği fikri hiç aklına gelmemiştir. Kimse onun tarafından kırıldığını, incitildiğini hatırlamıyordu, hangi düzeyde olursa olsun kötülük etmekten tamamen acizdi. Melek Hanım için iyi olmak ya da iyilik yapmak, tıpkı su içmek gibi basit, tutkusuzca giderilen ama kaçınılmaz bir ihtiyaçtı. Yıllardır görmediği dostları, onu güzel olması ya da lezzetli yemek yapmasından önce "iyi" olması ile hatırlıyorlardı. Bu özelliği, bir söz ya da davranışla dışı vurulmayı beklemeksizin adeta ışırarak etrafa yayılıyordu. Eve alınan hırçın ve huysuz kedi, başlangıçta evin tüm fertleriyle yakınlaşmaktan şiddetle kaçınırdı, onun kucağında huzur buluyor ve ancak onun yatağının üstünde uyuyordu.

Kardeşleri de Melek Hanım'a benzer tabiatte insanlardı. Aldıkları aile görgüsü, eğitimleri ve inançları, sadece "iyi olmalarını" açıklayabiliyor, nasıl böylesine "doğal" bir iyilik taşıdıkları ise tatlı bir gizem içinde saklanıyordu. Üzerinde uzunca düşünmeden, şırsel heyecanlara kapılmadan, sadelikle iyilik ederlerdi. Ve hepsi de kedilere düşkünlüğü, özellikle Melek Hanım'ın küçük kardeşi.

2. Kedilerin uğradığı vahşet: Daha iyisini beklerken vakit geçirmek, alıştırmaya yapmak için
Küçük kardeş, 1960'larda, bir gün Melek Hanım'ı İstanbul'da ziyarete geldi, bir süre kaldı. Bir gün eve dönerken, geçtiği bir sokakta kedileri rahatsız eden çocuklar gördü ve onları sertçe uyardı. Ertesi gün, çocuklar ona asla unutamayacağı bir gösteri hazırlamışlardı: Kedilerin hepsi, boyunlarına geçirilen iplerle ağaçlara asılmıştı.

Hayvanlara ve özellikle kedilere yönelik vahşetin, ülkemizde siyasi ve hukuki tarihi ilgilendirecek bir boyutu var. Fali Rıfkı Atay, Çankaya kitabında, 1920'lerin Ankara's_nda bir evin mutfağından yiyecek çalan kedinin uşak taraf_ndan gaz dökülerek yakıldığını ve ibret-i alem olsun diye (!) infazın civardan toplanan kedilere de seyrettirildiğini yazıyor; tutuşmuş bir kedinin kırılara doğru kaçtığını penceresinden gören evin hanımı bayılıvermiş . Çocukluğundan kalan en ürkütücü görsel hatıralardan biri, keyif olsun diye, ya da belki yiyecek çaldığı için bir inşaat çalışanları tarafından sırtı kızgın demirle dağlanan, Alaca diye çağırıldığımız bir sokak kedisidir. Alaca uzun yıllar yaşadı ve sırtındaki geniş ve korkunç izle ibret-i alem oldu.

Daha bir kaç sene önce, T.B.M.M.'de Orman Kanunu'nun tadil edildiği sırada, "yanan kediler" tarafından çıkarılan orman yangınlarına karşı tedbir alınması gündeme geldi. Köylerde tarla açmak için orman yakmak lazım geldiğinde, birkaç kedinin üzerine benzin dökülüp ateşe verilerek ormana salınıyor, böylelikle jandarma tarafından yakalanmak tehlikesinden ya da elde ateşle sağa sola koşturmak zahmetinden kurtulmak mümkün oluyormuş . Nihayet, 1998 Ağustosunda İzmir Hayvanat Bahçesi'nde, bazı ziyaretçilerin su aygırlarına parke taşları ve sustalı bıçak atmaları üzerine yurdumuzun muhtelif hayvanat bahçelerinde aslanlara jiletli sandviç, maymunlara iğneli ekmekler yedirildiği ve geyiklerin boynuzlarının kırıldığı da ortaya çıktı.

Yükselen toplumsal şiddetin ruhlarını elde ettiği kişiler, asıl eserlerini ortaya koymadan önce el alıştırmaya yapıyorlar. İnsana yönelik şiddetin gerçekleştirilmesi, her şeye rağmen oldukça zor ve beraberinde getirdiklerini düşünmek caydırıcı olabiliyor, şimdilik. Bu nedenle şiddet arayışının derhal tatmin edilmesi gerektiğinde akla gelen ilk kurbanlar zavallı hayvanlar oluyor; çoğu zaman en zararsız ve masumları. Bugün kediler, yarın...

3. SS'ler ve Kediler: Öğrenciler ve Eğitim araçları

"Aday, gömleğinin kolları sıvanmış halde, bir bisturi alır ve sol eliyle canlı bir kediyi ense derisinden yakalar. Sağ elinde tuttuğu bisturi ile zavallı hayvanın gözlerini, patlatmadan ve

Müstakbel subaylar, başkalarının çektiği acı karşısında kayıtsız kalmayı öğrenmelidirler. Burg'larda verilen eğitimin temel amacı "ölmeyi ve öldürmeyi öğrenmek" olarak özetlenir. İnsani değerlerin tersine çevrildiği bir mistik öğretiyi Nazizm çocuklarına aşılamaktadır. Tüm SS eğitimi, üste mutlak itaatle sınırlı olmak kaydıyla, insandaki "kötülük yapma" dürtüsünü yüceltmek ve geliştirmek üzerine kuruludur. Nüremberg duruşmaları sırasında sorguya çekilen genç SS'ler ile hakimler arasında bir iletişimsizlik yaşanmıştır: Pek çoğu yetimhaneden alınarak burg'larda eğitime tabi tutulan SS'ler şefkat, merhamet, iyilik gibi kavramlardan habersiz yaşamışlardır ve bu kelimelerin manasını kavrayamamaktadırlar.

ölümüne sebep olmadan çıkarması lazımdır. Her adayı üç kedi beklemektedir."

Bizlere korkunç gelen bu sınavdan geçmesi gereken öğrenciler, burg tabir edilen merkezlerde eğitime tabi tutulan SS subay adaylarıdır. Müstakbel subaylar, başkalarının çektiği acı karşısında kayıtsız kalmayı öğrenmelidirler. Burg'larda verilen eğitimin temel amacı "ölmeyi ve öldürmeyi öğrenmek" olarak özetlenir. İnsani değerlerin tersine çevrildiği bir mistik öğretiyi Nazizm çocuklarına aşılamaktadır. Tüm SS eğitimi, üste mutlak itaatle sınırlı olmak kaydıyla, insandaki "kötülük yapma" dürtüsünü yüceltmek ve geliştirmek üzerine kuruludur. Nüremberg duruşmaları sırasında sorguya çekilen genç SS'ler ile hakimler arasında bir iletişimsizlik yaşanmıştır: Pek çoğu yetimhaneden alınarak burg'larda eğitime tabi tutulan SS'ler şefkat, merhamet, iyilik gibi kavramlardan habersiz yaşamışlardır ve bu kelimelerin manasını kavrayamamaktadırlar. SS, her türlü merhamet duygusundan, iyi düzenlenmiş bir initiation sonunda arınmış bir tür keşiştir, bir karşı-keşiş. Zaten, Töton şövalyelerinin tarikatı model alınarak kurulan ve keşişlerinkine benzer bir yemin edilerek girilen bu birlik, kurucusu Heinrich Himmler tarafından "bin yıl yaşayacak bir askeri tarikat" olarak adlandırılmaktadır -Kara Tarikat. Nazizm, insanlığın kaderini ve değerlerini temelden değiştirecek, okkült temellere dayalı ruhani bir devrimdir aslında.

Genç SS'ler, mitolojik Cermen kahraman_ Siegfried'i taklid etmeye heveslendirilir. Onlar için Dünya'da iki ırk vardır: Siegfried'ler ve kediler, ya da cellatlar ve kurbanlar. Curzio Malaparte, "Kaputt"da, bir Nisan sabah_ alevler içindeki Belgrad yakınlarında Tuna'yı geçme emrini bekleyen genç SS'lerden birinin kedi sınavından başarıyla geçtiğini kendisine nasıl gururla anlattığını aktarır. Bu SS, üçgen-gotik yüzlü, sivri çeneli, keskin profilli, sarışın, 18 yaşlarında bir gençtir, mavi gözlerinde Siegfried'in saf, masum ama zâlim bakışları vardır. Malaparte'ye göre, aslında Siegfried de bir tür kedidir, Himmler'in gözlerini -ruhunu?- çıkardığı zavallı bir kurban .

4.Kedi ve Derviş: İki eski dost

"Kalpağının üzerine sarık sarmış adam, yaşından beklenmeyecek bir çeviklikle yokuşu tırmandı, köyün bitiminde tüten yıkıntıların yanında soluklandı. Yamaca doğru yükselen sislerin arasından vadiyi seçmeye çalıştı. Baryatinski'nin yolladığı keşiş kolu geri çekiliyordu. Bir gece daha huzurlu uyuyacağız diye geçirdi içinden. ince, inatçı bir miyavlama iştiliyordu. Ses giderek yaklaştı, derken yıkıntıların arasından, is içinde, şaşkın bir kedi yavrusu beliriverdi. Kedi, Şamil'e yaklaştı, Birkaç adım ötesinde durdu. Şamil'in gözleri kediyeye daldı: Koyu-tekir, uzunca bıyıklı, sarsak, çekingen bir kedi yavrusu. Bir dakika kadar birbirlerine baktılar. Kedi, daha da yaklaştı, kan ve çamura batmış çizmeleri kokladı, beğenmemiş gibi birkaç adım geri çekildi. Şamil, kediyi iki eliyle kavradı, kucağına aldı, bastırdı. Şamil'in kaftanına sinen barut kokusu kediyi tıksırttı. Sonra, Şamil'in göğsüne kadar inen sakalına daldı ve orada kayboldu kedicik, sıcak ve yumuşak tüyler ona süt içtiği bir yerleri hatırlattı ve Şamil'in mintanının düğmesini emmeye başladı. Şamil, kucağında kedi olduğu halde gözleriyle vadiyi taramaya devam etti, karanlık çökmeye başlayınca etrafına emirler yağdırarak nöbet düzenini kurdu. Neden sonra kediyi hatırladı, onu kucağından koparıp savaşıllara teslim etti. Şamil'i gittiği her yerde takip eden silah ve kitap yüklerine bir kedi sepeti daha eklenmiş, savaşılların rızıklarına bir boğaz daha ortak olmuştu."

Yukardaki satırlar hiçbir yerden alıntı değil, onları ben uydurdum. Öyle naklederler ki Kafkasların efsanevi kahramanı haşin savaşı Şeyh Şamil aslında sevecen bir insanmış ve kedilere pek düşkünmüş; Uğursuz savaşı-keşişlerden söz ettikten sonra savaşı-dervişe ilişkin bu rivayeti anmak istedim. SS'lerin aldıkları initiation, arzulanan şiddet için şerre teslim olmayı emrediyor, Şamil'inki ise, şiddet dolu bir zamanda bile merhametli kalmayı. II. Dünya Savaşını gerçekte kimin kazandığı sorusunun sorulduğu günümüzde, Şamil'in deneyimini hatırlamak edebi bir fanteziden ziyade bir ihtiyaç galiba, ya da bir sığınma.

↓

yüzünüz, gün ışığına küskün bir serçe yavrusu kadar kimsesizdir
bunu anladığımda, sizi tanıımıyordum bile. ansızın çıktınız karşıma; öyle kararlı bir
sessizliğiniz vardı ki, ürkekliğinize bile dokunamadım, hoyrat bulup ellerimi.
boynunuzdaki ve dilinizdeki ben, gözlerinizin kuşatılmış sabah okyanusu parlayışı ve
çocuk dağınıklığı ayaklarınızın, uzaklığım oluyor, her özleyişimde sizi.
hayır! gerçek olabileceğinize inanmadım hiç.
en beyaz o gecede bile, lanetli bir korkuyla kapattım gözlerimi. dudaklarınız; yalnız
dudaklarınzdı belki, kudurgan bir sevinçle boğulayazdığım o an.
sizi sevmek için büyüttüğümü söyleyemem kalbimi. ne sizde var buna inanacak genç kız
çoşkusu; ne de ben, yağmurlardan kaçacak kadar, yitirilmiş bulutlarıma yerinmedeyim.
sadece vedalaşmak sizinle ve sonsuza doğru vedalaşmak istiyorum... bir başka uyumun
cehenneminde, dilime amansız yakışan sözcüklerle:
yalnızım. çünkü siz varsınız!

1983

size baktım.

öyle çok baktım ki, belki yalnız size baktım.

fazla erkek, fazla hoyrattım. biteviye içine açılan bir tinin tutkunuydum.

siz kurduğunuz hayalin içersinde, büsbütün kendinizdiniz oysa. bunu anlamıyordum. kendi aşkıma âşıktım.

sizin böyle, terinize dokunacak kadar yakın ve ölümüne uzak olunuz, çıldırtıyordu beni.

sizi küçümseyerek, kurtuluşumu aradım; sizden üstün olmanın bütün yollarını...

sizi severek kalbimi büyüttüğümü, nasıl da anlayamadım.

patetik bir yüceltmenin, "veda" söylenindeki büyüün, sedef kabzalı bir gençliğin hezeyanıyla ardı biçilmemiş bir ufku kıyasıya horladığım için, hayat, yüzümün yakınında hızla kanat çırpıyordu.

"gürültüyle uçuşan garip bir sinek cinsiyizdir. bu garip sinekler üreyemeden ölürler" diye yazan Sevim Burak kadar dayanıklı olduğunuzdan kuşkum yoktu ve sırf bu yüzden, bir cinayetini suçortağı sayıyorum kendimi.

bugün, artık aşkı anlayacak kadar yetişkin olduğum ve bundan kimsenin kuşku duymayacağı kadar derin ve gene kimsenin anlayamayacağı kadar yetersiz bir yol aldığım bugün, yitirilmiş olana yerinmesem de, yerinmemek ne mümkün...?

benim için beyaz bir tenden çok fazla olan ve sözün böbürlenme sapkınlığına esir düşüp, beyaz bir tin, demekten kendimi alıkoysam da, beyaz bir tin diye düşünmediğimi söyleyemeyeceğim siz, artık dokunamayacağım kadar başka bir yerdesiniz.

evet, aşkı anladım! hayır, yalnız değilim!

ne zaman sizi düşünsem yalnız, yapayalnızım.

1996

filhakika azizem -in fact- hakikatten sizin parlak anların sizi hatırlamakla pek alakalı olduğunu söyleyemem.

o ki, sizi hatırlamak, daima bir büyüünün bütün imkânlarına inanarak yaşayabilmek demektir.

i'm your man, azizem. anınızı nasıl ayrı tutabilirim, çok sonra yazılmış bir Cohen şarkısından. sizi o karık sesli şairle birlikte anmak elbette mümkündür; ama hatıradaki bambaşka oluyorsunuz.

kirlenemeyeceğine kanaat getiren bir beyazlığın yeryüzünden kendi rızasıyla çekilmesinde yüceltilecek bir yan var mıdır? olabilir mi?

velâkin, ilenmeden ve sessizce elveda demenin uzun mesafesinde böyle içiçe kalabilmek, marifet değilse eğer, ne sayılmak gerekir? bakın, ısrarla hüner demiyorum ve asla...

kemiklerim sızlıyor işte şimdi ve söylemişim —sizinle miydi sonra mı?— etimi kemiğimden ayıramadıysa hâlâ, gibi bir şeydi, siz bilirsiniz kuşum yok, Manas üzerine edilmiş bir milyon uzun söz arasından çekip almıştım bunu... ah! uzadıkça eksiliyor söz, azizem.

bir tayfin olabilecek her hücre sine girip çıktım ve kimbilir daha ne kadar zaman sürecektir bu. şimdilerde, dünyevî hazlara veriyorum kendimi ve ötekini de ayartıyorum sıkça.

sizi baştan çıkartmayı denerken nasıl da acemi idim oysa. asil bir duruşun siperinde gizlemiştim bunu ve yarım bırakılmışlığın büyüüsüyle avunmuştum.

filhakika azizem, size arzulu olmanın ayrıcalığıyla okşarken erkek olma halimi, aralarda duran kaç ânı yitirmiştim de... hay allah!

bu kez kısa kesiyorum; sizi çok özledim.

kimi dayanılmaz oluyor bu hâl ve size söyleyeceklerimin hepsini kamuya savuruyorum. ne anlarlar ve neden bunu yapıyorum, bilmeden.

azizem, sizi de, bilmeden yaşamamış mıydım?

şimdi, birkaç saatliğine ölüyorum. kalktığımda her şey kudretime ibrenilmiş olacak ve siz gene olmayacaksınız.

1998

Not: 1983 tarihini taşıyan birinci defter yaprağı, Parçalanmış Divan kitabının 49-50. sayfalarında yer aldı.

Belki bu bölgeden sıkılmasının sebebi de. Kan davası ve kız kaçırmadan başka suç yoktu sanki. Üstelik kız kaçırma olaylarında taraflar daha ikinci gün, ilk günkü celalli halleri bininci kez sahne alan bir oyundaki sıradan ve yabancılaşmış bir replikmiş gibi davranır; sarılıp öpüşerek düğün hazırlıklarına başlarlardı. Kan davalarında adam vuran tarafın evin en genç erkekini silahıyla birlikte karakola teslim edeceğini herkes bilirdi. Uzun, sonsuz bir tekrar. Boncuk bir kolyenin taneleri gibi ardarda dizilen günler.

Astsubay Mehmet, memleketine yazdığı mektuptan başını kaldırdığında, birden, şimdi olduğu gibi karanlık ve sıcak bir temmuz gecesinde orada; evinde olmak istediğini farkettiler. Doğduğu yerin temmuzlarını özlediğini hissettiler. Karadeniz'de temmuz, sıcak ve nemin insanın hücrelerine işlediği ; Karakol'un kimbilir ne zamandır çalışmayan buzdolabına konan yiyecekler gibi her şeyin sessizce ama havsala almaz bir hızla çürüdüğü bir aydır. Denizi ve ormanı ayıran tek şeyin renk olduğu bu köyde, yüzünüze çarpan,denizden kopmuş billürsu tanecikler midir yoksa farkında olmadan bir çam ağacının iğne yapraklarıyla mı öpüştünüz; asla bilemezsiniz. Her şey teninize ve ruhunuza eşit hızda nüfuz eder. Mehmet sıkıntıyla masasının çekmecesinden tıraş olurken kullandığı oval aynayı çıkararak uzun uzun kendini izledi. Esmer çehresindeki yorgunluk ve yaşlanma belirtilerini hüzünle ama kararlılıkla tespit etti. Yüzündeki gizil kavrukuktan çocukluk anlarına doğru süratli bir yolculuğa çıkiverince görev yerini terketmenin vicdan ağrısına kapılmaktansa kendini koyuvermeyi tercih etti: Hasretle, yeni yetme gençliğini ve çocukluğunu geçirdiği Orta Anadolu kasabasının kuru havalarını, aylı gecelerini ve insana güven bahşeden uçsuz bucaksız bozkırı hatırladı.

Çalan telefonun sesiyle düşüncelerinden sıyrıldı. Ama sıkıntısı devam ediyordu. Biliyordu: Telefonu açtığı anda alacağı haber, falanca köyde birinin ya da birilerinin kan davası hasmını öldürdüğü ya da bir kız kaçırma olayı olacaktı.Beş yıldır olan buydu. Belki bu bölgeden sıkılmasının sebebi de. Kan davası ve kız kaçırmadan başka suç yoktu sanki. Üstelik kız kaçırma olaylarında taraflar daha ikinci gün, ilk günkü celalli halleri bininci kez sahne alan bir oyundaki sıradan ve yabancılaşmış bir replikmiş gibi davranır; sarılıp öpüşerek düğün hazırlıklarına başlarlardı. Kan davalarında adam vuran tarafın evin en genç erkekini silahıyla birlikte karakola teslim edeceğini herkes bilirdi. Uzun, sonsuz bir tekrar. Boncuk bir kolyenin taneleri gibi ardarda dizilen günler.

Ancak sıradanlığı ve tekrarı sadece şaşırtmak amacıyla tercih eden hayat, Mehmet Astsubaya da bir sürpriz hazırlamıştı: Telefondaki ses, Sirtka köyünün muhtarına aitti. Korku dolu bir sesle köye bir şeyin saldırdığını söyledi ve Mehmet'in kafasına bir anda doluşan onlarca sorudan birini bile beklemeden kapattı. Belki o kapatmadı da, nem ve tuzdan çürümüş bir telefon direği daha direnmekten vazgeçti. Sirtka köyü karakola sadece iki kilometre uzakta olduğu için Mehmet yanına iki asker alarak köye doğru koşmaya başladı. Köy, denize doğru inen bir bayırda ormanın içine kuruluydu. Denize bakan tarafında otuz- kırk metrelik bir uçurum vardı. Köye saldıran, ya ormanın içinde kaybolmayı deneyecekti ya da onu oraya kadar getiren tekneye ulaşmak için köylülerin kurduğu merdivenden denize inmeye çalışacaktı. İki jandarmaya orman tarafından dolanmalarını söyledi. Kendisi de karanlıkta yüzünü gözünü sıyrık içinde bırakan ağaç dallarını umursamadan uçuruma doğru koşmaya başladı.Uçurumun hemen üstündeki küçük düzlüğe geldiğinde kalın gövdeli bir ağacı siper alıp etrafı dinledi. Birdenbire denizin şırtısından ve yaprakların hışırtısından doğan gizli cümbüşün korkulacak bir şey olduğunu sezdi ve sığındığı ağacın arkasında biraz daha büzüldü. Sığındığı ağacın arkasında çömelip etrafı dinlemeye çalıştı. Ama rüzgârla oynayan yapraklardan ve kıyıyı döven dalgalardan çıkan sestense başka bir şey duymanın imkânsizliğini anlayınca ümitsizliğe kapıldı. Bu arada başka bir şeyin, tuhaf bir kokunun da dikkatini dağıttığını farkettiler. Ne olduğunu anlamak için tekrar tekrar havayı kokladı: Islak keçe, yağlı deri ve çürümüş et kokusu karışımı bir koku. Bu kadar kötü kokabilecek şeyin ne olduğunu düşünürken, iki adım ötesinde bir şeyin hareket ettiğini, hayır, koştuğunu hissettiler. Karanlıkta önünden geçip uçuruma doğru koşan şeyi arkadan yarım yamalak görüp onun basbayağı bir insan olduğunu anladığında, saldırganı bulduğuna bir an için sevindi; ama dosdoğru uçuruma doğru koşan adamın durdurmak için seslendiğinde beklediği duraksama yerine saldırgan bir homurtu duyunca, karanlığın taşıdığı ısrarlı ürküntüye daha fazla direnemedi: Tabancasını çekip peşinden

Öyle uzanmış yatarken
ayının da yere
uzandığını, sonra
kalkıp oturunca onun
da oturduğunu; hatta
imdat demek için
ağzını açtığında korku
yüzünden çıkardığı
anlaşılmaz bağırışları
bile taklit ettiğini
görünce, dedesinden
dinlediği bir
hikâyedeki taklit
meselesi aklına gelmiş.
Kendisi ne yapıyorsa
ayı da aynısını
yaptığından
değirmenci şöyle
düşünmüş: Ben ne
yapsam ayı da aynısını
yapıyor. Şurada
gazyağı var, ben
onunla kendimi
yağlarsam ayı da
kendini yağlayacak.
Sonra ben bir kibrit
çakar gibi yaparım. O
da bir kibrit
çakacaktır. Belki bu
arada tutuşur da
kurtulurum. Üstelik
kendi kendini yaktığı
için günaha da
girmem.

koştuğu adamın bacaklarının olması gereken yere körlemesine ateş etti. Daha saldırgan bir homurtu, muhtemelen uçurumdan düşme süresince bir sessizlik ve sonra adamın yere çarpmasından kaynaklanan müthiş bir gürültü. Uçurum en az 40 metre yüksekliğindeydi. Oraya ulaşmak için aşağıya inen merdiveni kullanması gerekirdi ki, bu da yarım saat demektir. Uçurumun kıyısında durup dalgaların köpükleri ve geceden daha karanlık kumun üstünde bir hareketlilik görmeye çalıştı. Ama boşuna, gün ışımadan bir şey görmenin imkânı yoktu. Çaresiz, köye doğru yürümeye başladı.

Köye vardığında insanların ellerinde gemici fenerleriyle oradan oraya koşuşturduğunu, fenerlerin titrek ışığında devleşen gölgelerin evlerin kapılarını gürültüyle açıp kapadığını ve tüm bu curcunadan ürken hayvanların böğürtüleriyle ortalığı kıyamet yerine çevirdiğini gördü. Bu müthiş kargaşa içinde çocuklarını ellerinden gelse avrunda saklayacak kadar korkmuş kadınlar rastlaştıkça kendi dillerinde tek bir sözcüğü olup bitenin sebebi ,sonucu,özetlemiş gibi haykırıyorlardı: Germakoçi! Germakoçi! Erkekler daha sessiz, adeta fısıldarcasına ve malûm bir sırrı ve kaderi paylaşıyormuşçasına yine bu sözcükle anlaşıyorlardı: Germakoçi! Germakoçi!

Astsubay, diğer köylülerden farklı olarak elinde bir tabancayla koşuşturup duran muhtar kolundan yakalayıp ne olduğunu sordu. Muhtar dehşet içinde, Germakoçi, kumandan, dedi, Germakoçi! Muhtara bağırıp saçmalamasını, olanları anlatmasını söyledi. Bu arada diğer köylüler de çevrelere toplandılar. Köylülerden birkaçının muhtara kaş-göz işaretleri yaptığını gördü ama o kargaşada üzerinde durmadı. Tekrar neler olduğunu sorduğunda muhtar, hiç, dedi, ayı herhalde, bizim ihtiyar değirmenci sayılıyor işte. Mehmet, bu ağız kalabalığından sadece olup bitenin kaynağının değirmenci olduğunu öğrenebildi. Hep birlikte köyün biraz dışındaki değirmene yöneldiler.

Birkaç kadın değirmendeki sedirin üstünde yatan yaşlı değirmenciye soğan koklatıp şakaklarını ovuşturuyorlardı. Adamın yırtık pırtık elbiseleri baştan aşağı ıslaktı. Kesif bir gazyağı kokusu insanın midesini bulandırıyor. Hafifçe inliyordu adam. Sayıkladığı sözcüklerden biri Mehmet'le eşanlı olarak muhtarında dikkatini çekti: Germakoçi! Saçmalama, diye, bağırıyor muhtar, seni ödek ihtiyar! Bir ayı gördün diye kadınlar gibi ayılıp bayılıyorsun. İhtiyar değirmenci başını önüne eğerek sustu ve ancak yarım saat sonra nefes alışını normale dönünce konuşmaya başladı. Anlattığına göre gecenin bir yarısında kapı çalmış. Kapıyı açtığında karşısında devasa yapılı bir ayı görmüş ve oracıkta düşüp bayılmıştı. Kendine geldiğinde o tuhaf ayının kendisini izlediğini görünce tekrar bayılmıştı. Yeniden ayıldığında ise bayılıp durmanın kendini kurtarmayacağını anlayıp ayının davranışlarını izlemeye başlamış. Öyle uzanmış yatarken ayının da yere uzandığını, sonra kalkıp oturunca onun da oturduğunu ; hatta imdat demek için ağzını açtığında korku yüzünden çıkardığı anlaşılmaz bağırışları bile taklit ettiğini görünce, dedesinden dinlediği bir hikâyedeki taklit meselesi aklına gelmiş. Kendisi ne yapıyorsa ayı da aynısını yaptığından değirmenci şöyle düşünmüş: Ben ne yapsam ayı da aynısını yapıyor. Şurada gazyağı var, ben onunla kendimi yağlarsam ayı da kendini yağlayacak. Sonra ben bir kibrit çakar gibi yaparım. O da bir kibrit çakacaktır. Belki bu arada tutuşur da kurtulurum. Üstelik kendi kendini yakdığı için günaha da girmem.

Böylece ocağın yanındaki gazyağını alıp başından aşağı boca etmiş. Ayı da hemen gaza uzanmış ve aynısını yapmış. Sonra kalkıp masanın üstünden bir kibrit alınca ayının da bir kibrit aldığını görünce yaşlı bedeni bu heyecana daha fazla dayanamamış ve canhıraş bir çığlık atarak yeniden bayılmış. Ayıldığında çevresinde köylülerinden başka kimse yokmuş.

Mehmet, değirmencinin anlattıklarında bir sahtelik sezindi. "Peki Germakoçi dediğin ne? " diye sordu. Yaşlı değirmenci allak bullak olan yüzünü uzun bir süre toparlayamadan, " Hiç" dedi, "kâbus gördüm herhalde." Adamın doğruyu söylemediğini, en azından çarpıttığını biliyordu Mehmet. Ama nedense sıkıştırmak içinden gelmedi. Karakola döndükten iki saat sonra Muhtar telefonla değirmencinin öldüğünü söyleyince bunu yapmadığı için sevinç duydu.

II.

Astsubay Mehmet, içindeki tanımlayamadığı duyguların bu tuhaf iklimden ve kavgacı coğrafyadan

Bu kadim bir hikâyedir
 kumandan, dedi
 muhtar, yöreye özgü
 şivesiyle. Dedelerimiz
 bize aktardı, onlara da
 dedeleri. Hoş
 anlatmasaydılar da biz
 görecek ve
 yaşayacaktık. Yaşayan,
 capcanlı, hatta dokuz
 canlı bir şey bu.
 Temmuz bize onu
 hatırlatır, çürüme ve
 ölüm ve kıtlık onu;
 bolluk yine onu
 hatırlatır. Germakoçi
 görünüşte
 değirmencinin ve o
 gevşek ağızlı
 kadınların size
 anlattığı gibidir: Bir
 insandan biraz iri,
 çırılçıplak ve vücudu
 baştan aşağı kıllarla
 kaplı bir yaratık.Lakin,
 kutlu bir yaratık
 .Rivayet ve gerçek
 odur ki, Germakoçi,
 temmuz ayının
 başında denizden çıkar
 ve ormana sığınır. Bu
 arada, her şeyin akıl
 almaz biçimde
 çürüdüğü bu ayda
 onun vücudu da
 çürümeye ve
 kokusmaya başlar

dolayı bir tanım bulamadığını için için hissederek uçurumun dibine doğru uzayan merdivenleri iniyordu. . Bir an durdu, merdivenin demir tirabzanına tutunarak , denizden ve yerden yirmi beş metre yüksekte, ezeli bir hırçınlıkla kayaları döven denize ve tarihhöncesi inadıyla denizin darbelerine direnen kayalara, dağlara baktı. Kayalara çarpan dalgaların yetim billürsu zerreciklerinin yüzüne çarptığını , tuzun derisine usulca nüfuz ettiğini hissetti. Gördükleriyle ve rüzgârın taşıdığı deniz kokusuyla mest olmuşken, denizin alışıl gelmiş kokularının arasında başka ve yaban bir koku alınca, bir anda daldığı alemden sıyrıldı; bir parçası olduğu görüntünün dışına çıktı. Aldığı koku, köye saldırı olduğu gece aldığıyla aynıydı. Zaten kendisini uçuruma getiren şeyin de saldırganın burada ortadan yok olması olduğunu da biliyordu. Tehlike buralarda bir yerde , canlı ve hücumu hazır, onu gözlüyordu.Uçurumun dibindeki dar kumsala indiğinde, kuma oturup o gece olup bitenleri kafasında yeniden canlandırdı.

Karakola döndüğünde, emir erinin elinde bir notla telaş içinde kendini karşılamasından yine bir şeyler olduğunu anladı. Sirtka köyüne yeni bir saldırı olmuştu, hem de güpegündüz. Ölen ya da yaralanan yoktu ama bir kaç kadının korkudan bayıldığı ve bir kadının da çocuğunu düşürdüğü haberi gelmişti.Çavuş, haberi alır almaz sekiz erle birlikte köye gitmişti.

Vakit geçirmeden köye ulaştığında , etrafını saran köylü kalabalığından anladığı kadarıyla, saldırı yine merhum değirmencinin sözünü ettiği kişi ya da hayvan tarafından ve yine değirmen civarında yapılmıştı.Etrafını diğer köylü kadınların sardığı ve üzerlerinde ağızdan çıkan her tedavinin uygulandığı iki kadın , değirmenin arkasında böğürtlen toplarken ,çiplak ve çok kıllı bir adamın değirmenden çıktıktan sonra kendilerine doğru geldiğini; her ne kadar taş atarak uzaklaştırmaya çalışsalar da onun da kendilerine taş attığını, sonra adamın korkunç görünüşüne daha fazla dayanamayarak bayıldıklarını söylüyorlardı, kesik kesik cümlelerle. Astsubay Mehmet, böyle insanların arasında verilmiş ifadelerin gerçekten çok beklentileri ve yasakları temel aldığını bildiği için mağdurların ifadelerini tek tek almak istediğini söyledi muhtara. Hazırlık yapıldı; muhtarın evinde bir oda bu iş için tahsis edildi. İçeri alınan ilk kadına sorgudan çok dertleşme tınısında sorular sordu. Onun anlattığına göre "orman insanı" hiç ummadıkları bir anda ortaya çıkmış ve kendilerine çok tuhaf bir biçimde bakmıştı.Yüzünün neye benzediğini pek hatırlamıyordu, ama tüm vücudu kıllarla kaplıydı ve, dünya ahret kardeşim ol, kocaman bir şeyi vardı. Neyi, diye sormadı Mehmet, kadının bu kadarını anlattığına bile inanamıyordu. Zaten kadın samimi itiraflarına devam ediyordu: Orman adamına taş filan atmamışlardı,yalandı. Zaten ona kötü davranmak kimin haddiydi. Temmuz neredeyse bitmek üzereydi. Temmuz'u kendi dilinde söylemişti kadın. Mehmet bunu da, hangi ayda olduklarının bu olayla ne ilgisinin olduğunu da anlayamadı. Kadın son cümleden sonra kıpkırmızı kesilmiş, bakışlarıyla yeri delercesine yere bakıyordu. Mehmet, sonucu bile bile temmuzun bu meseleyle ne ilgisinin olduğunu sordu. Kadın tek kelime etmedi.Sustu. İkinci kadın, korkudan çocuğunu düşürdüğü için Mehmet onu daha fazla yormak istemedi. Ama Mehmet konuyu aydınlatmaya yetecek bilgiyi bu köyden alamayacağını kesin olarak anlamıştı. Şimdilik bu olay da kayıtlara "ay saldırısı" olarak geçmek zorundaydı.

İhtiyacı olan bilgiyi kimden alacağını biliyordu: Köy muhtarını makamına çağırıp, karşısına oturttu. Köylüleriyle birlikteyken tırnağını söksen ağızdan laf alınamayacak bu yaşlı adamın, yalnızken devletin azameti karşısında direnemediğini defalarca tecrübe etmişti. Geniş makam koltuğuna oturup karşısında eski ,tahta bir iskelede ezilip büzülerek oturan muhtara , "artık bitti. Şimdi gerçekleri konuşma zamanı" dercesine bakıyordu. Muhtar da yılların verdiği tecrübeyle niye çağırıldığını ve kendisine sorulacakları iyi biliyordu.Soruları zaten Mehmet'in gözünden okuyordu: Hiç bir soruyu beklemeden ,bak kumandan dedi, sen bu işe karışma, bu işe bulaşman kötü olur, dedi. Mehmet, bir an kulaklarına inanamadı. Başkasından duysa düpedüz tehdit addedeceği sözlerin sekiz yıldır tanıdığı ve halim selim bir adam olan muhtarın ağızından çıktığına inanamadı. Kendini tuttu ve dinlemeye karar verdi. Bu kadim bir hikâyedir kumandan, dedi muhtar, yöreye özgü şivesiyle. Dedelerimiz bize aktardı, onlara da dedeleri. Hoş anlatmasaydılar da biz görecek ve yaşayacaktık. Yaşayan, capcanlı, hatta dokuz canlı bir şey bu. Temmuz bize onu hatırlatır, çürüme ve ölüm ve kıtlık onu; bolluk yine onu hatırlatır. Germakoçi görünüşte değirmencinin ve o gevşek ağızlı kadınların size anlattığı gibidir: Bir insandan biraz iri, çırılçıplak ve vücudu baştan aşağı

İki yüz sene
evvel izanı kıt bir
Vali bir
Germakoçi'yi
öldürttüğünde,
elli sene evvel
Germakoçi genç
bir kıza aşık olup
Eylül'e kadar
denize
dönmediğinde ve
on sekiz sene
evvel ben bu
kırılısı ellerimle
gece
karanlığında bir
Germakoçi'yi ayı
sanıp
yaraladığımda
olan buydu
kumandan.Kıtlık.
Zalim ve sebepsiz
kıtlık. Bu defa
öyle olmasın
kumandan. Sen
bu işe karışma
kumandan.
Sabret, Kzalapa
bitsin, sonra
yürüt hükmünü.

kıllarla kaplı bir yaratık.Lakin, kutlu bir yaratık .Rivayet ve gerçek odur ki, Germakoçi, temmuz ayının başında denizden çıkar ve ormana sığınır. Bu arada, her şeyin akıl almaz biçimde çürüdüğü bu ayda onun vücudu da çürümeye ve kokuşmaya başlar. Hem bu koku yüzünden hem de ürkütücü görüntüsünden dolayı en büyük arzusu insanlarla konuşmak olduğu halde, kime yanaşsa duyduğu ve duyacağı şey sanki insan hançeresinden değil de, insandan daha evvel bir canlınin boğazından kopma bir çığlık olur.Daha çok harabeleri ve bir harabe sandığı için değirmenleri tercih eder bu yüzden.Bu yıl ilk kez değirmende görülmesi bu yüzden.

Yaşlı kadınlar onun canlı canlı denize atılmış bir günah çocuğundan, Allah'ın inayetiyle neşet ettiğini söylerler. Belki de bir çocuk gibi davranması bu yüzden. Ne yaparsanız tekrarlar, elinizi kaldırırsanız o da elini kaldırır. Ona taş atarsanız o da size atar. Konuşmaya çalışırsanız o da kendince ürkütücü seslerle eşlik eder. Değirmenci Rıza'nın anlattığı hikâyedeki ayının yerine Germakoçi'yi koyarsan bunu daha iyi anlarsın.

Ama, kumandan, dedi muhtar. Bizi onunla ilgili her şeyi saklamaya, olup biten her şeyi zavallı aylara yıkmaya iten şey ondaki insana benzer yönler değil. Rivayet der ki; Germakoçi, Temmuz'da denizden çıktıktan sonra bir ay süreyle ormanda, mısır tarlalarında, fındık ağaçlarının gevrek dalları arasında dolanır, bu arada her şeyle birlikte ve her şeyle eşit hızda çürür, kokuşur. Temmuz'un ve çürümenin ardından her şeye dokunduğuna , geçtiği her yerde aylarca kalan kokusunu yeterince yaydığına kanaat getirince, tuhaf çığlıklar atarak uçuruma koşarak denize atlar ve bir sonraki Temmuz'a kadar ortalıkta gözükmez. Vücudundaki çürümeyi durduracak olan tuzlu suda yaşar. Germakoçi, vaktinde denize dönemeye ya da vaktinden evvel dönmek zorunda kalırsa kumandan, sonrası kıtlıktır. Mısırlar görünmez kargalar tarafından talan edilir; fındık taneleri içi boş kabuğa döner, fasulyeler sırkalara tırmanmayı reddeder ve balıkların ağlarında sadece Karadeniz'in karanlık izi kalır. Bizim ve dedelerimizin tecrübeleri böyle söylüyor kumandan: İki yüz sene evvel izanı kıt bir Vali bir Germakoçi'yi öldürttüğünde, elli sene evvel Germakoçi genç bir kıza aşık olup Eylül'e kadar denize dönmediğinde ve on sekiz sene evvel ben bu kırılısı ellerimle gece karanlığında bir Germakoçi'yi ayı sanıp yaraladığımda olan buydu kumandan.Kıtlık. Zalim ve sebepsiz kıtlık. Bu defa öyle olmasın kumandan. Sen bu işe karışma kumandan. Sabret, Kzalapa bitsin, sonra yürüt hükmünü.

Mehmet, kafası karmakarışık bir durumda, muhtara teşekkür etti ve gidebileceğini söyledi, sesine tecrübeli bir resmiyet katarak. Muhtar kapıdan çıkarken , etme kumandan, sabret Kzalapa bitsin, dedi tekrar.Mehmet ses çıkarmadı. Muhtar gittikten sonra makam odasının balkonuna çıktı; gözlerini Karadeniz'in özel karanlığına dikti. Kzalapa bitsinmiş, diye söylendi için için. O zavallı kadının düşürdüğü çocuğun , korkudan ölen zavallı değirmencinin hesabını kim verecek o zaman? Sorumluyu ya da kayıtlara geçen o ayıyı bulmak konusunda kararlıydı ama muhtarın anlattıklarıyla da kafasının iyiden iyiyeye karıştığının da farkındaydı. Öyle boş gözlerle denize bakıp dururken birdenbire, Kzalapa 'nın yöre dilinde Temmuz'a karşılık gelen ay olduğunu ama asil "Giz dolu çürüme ayı " anlamına geldiğini hatırladı. Bunu hatırlayınca bazen Temmuz'a bozuk bir Türkçe ile "Çuruği" denmesinin sebebini de anladı. Vücudunun kendinden uzaklaştığını, teninden kopup düşen ölü deri parçalarını ve hatta içindeki tüm ölü hücreleri ,onların ölüştüğündeki çürütücü süreci algıladığını ; bedeninin kokusundan hayatında ilk defa rahatsız olduğunu ; bir an önce banyo yapmak istediğini, hatta en iyisi gidip denizde saatlerce yüzmek istediğini hissetti . Huzursuzca odasına dönüp duvardaki Saatli Maarif Takvimi'ne baktı: 27 Temmuz.

III.

Mehmet bu meseleye çözüm bulması gereken kişinin kendisi olduğunu biliyordu. Ama çözüm konusunda hayatında ilk defa kararsızdı. Köylüler, muhtarın ağzından herhangi bir şey yapılmasına karşı olduklarını bildirmişlerdi. Öte yandan, kayıtlara " ayı saldırısı " olarak geçen olaylar arttıkça Mehmet'in durumu amirlerine açıklaması zorlaşacaktı. Karakoldaki odası her zamankinden daha kasvetli ve boğucu görünüyordu gözüne. Sıkıntıyla tabancasını kılıfından çıkardı, söküp yağladı. Yeniden kılıfa yerleştirmeden önce şarjörü kontrol etti: Doluydu. Sonra çekmecesinde başka bir tabanca çıkarıp aynı işlemleri tekrarladı. Ama ikinci tabancanın şarjöründeki tüm mermileri

Mehmet bunları düşünüyordu ve böyle düşünen bir adam Germakoçi'nin kıllı parmağı tetiğe yüklenmeye başlamışken kendi elindeki tabancayı göstere göstere yere atmayı açıklayamazdı. Kendine bile. Onun ardından Germakoçi de elindeki tabancayı yere attı. Gökyüzünün altında; yağmurun, şimşeklerin ve karanlığın altında durup uzun uzun birbirlerini izlediler. Bir ara Mehmet elinin tersiyle burnundan damlayan suları sildi, Germakoçi bunu da tekrarladı. Mehmet dönüp ormana doğru dokuz on adım koştu. Germakoçi de ardından. Daha sonra yüzünü denize dönen Mehmet olanca gücüyle denize doğru koşmaya başladı.

boşaltıp öyle yerine yerleştirdi. Kafası karmakarışık olsa da mesleki güdülerini bir planın ön hazırlıklarını yapmaya çoktan başlamıştı.

Üç gün sonra, yanına gerekli şeyleri alarak uçuruma doğru yürürken kararlıydı. Karanlık bir gecede şimşekler karayı ve denizi makinalı tüfek gibi tararken ve sinsisi, zalim bir yağmur insanı biçare bir kedi yavrusu gibi kirlice ıslatırken, bir kararı uygulamak her zamankinden daha zor gelebilir insana. Ama artık bu belirsizliği, bu pat durumunu bozacak bir şeylerin olup bitmesini istiyordu.

Uçurumun üstündeki düzlükte battaniyesine sarınmış, bir çamın altında otururken hem ikide bir düşüp duran yıldırımlardan birinin altına sığındığı ağacı bulmaması hem de şimşeklerin arkasının kesilmemesi için dua ediyordu. Anlık ışık patlamaları da olmasa bir şey görmek mümkün değildi. Mehmet bir saniye süren yarı aydınlıkta etrafı gözlemeye çalışıyordu. Planının işleyeceğinden emin değildi. Tam bir masala kanıp yağmurun altında beklemek aptallığını gösterdiği için kendini suçlamaya hatta geri dönmeyi düşünmeye başlamışken o ortaya çıkıverdi. Görmeden önce kokusunu aldı Mehmet. Hemen ardından çakan bir şimşegin ışığında apaçık gördü: Bir insandan çok daha iri, kıllı, ayakları pençeli, kızgın çeneli ve korkunçtu. Kollarından sular damlıyordu. Kesik kesik, iniltiye benzer sesler çıkarıyordu. Mehmet bir an, Germakoçi'nin insan yediğine dair rivayeti hatırladı ve iliklerine kadar titredi. O anda aklını ve bedenini denetleyemez hale geldi. Kendini uçurumla Germakoçi'nin arasına attı. Mehmet'i birdenbire karşısında görünce şaşırıp Germakoçi. Durdu. Karşı karşıya durmuş birbirlerine bakıyorlardı. Mehmet iki şimşek çakışı arasındaki karanlıkta belindeki tabancaları çekip yere attı. Şimşek çaktığında Germakoçi çimenlerin üstünde mavi bir alevle yanan tabancaları farkettiler. Mehmet, her hareketinin rahatça izlenmesi için yavaşça, yerdeki tabancalardan birini aldı. Germakoçi de aynı yavaşlıkla uzanıp diğerini aldı. Bir sonraki şimşekte Mehmet, silahın namlusunu şakağına dayadı. Bu hareketi de aynı ustalıkla tekrar edildi. Mehmet, parmağını göstere göstere tetiğe koydu ve hiç duraksamadan bastı. Tetiğin boşa düşmesinden çıkan metalik çırtırtı bir an her şeyin; denizin, yağmurun, ormanın ve Germakoçi'nin sesini bastırdı. Bundan sonraki adım Germakoçi'nin bunu da taklit edip tetiği çekmesiydi. Böylece kendini imha etmiş olacaktı. Dolu tabancayı Germakoçi'ye sadece bir rivayete güvenerek bırakmak Mehmet'e çok zor gelmişti. Ama içinden bir ses doğru yaptığini söylüyordu. Hem Germakoçi ortadan kalkacak hem de köylülerle olan ilişkileri fazla bozulmamış olacaktı. Birazdan Germakoçi tetiğe basacak ve her şey bitecekti.

Mehmet bunları düşünüyordu ve böyle düşünen bir adam Germakoçi'nin kıllı parmağı tetiğe yüklenmeye başlamışken kendi elindeki tabancayı göstere göstere yere atmayı açıklayamazdı. Kendine bile. Onun ardından Germakoçi de elindeki tabancayı yere attı. Gökyüzünün altında; yağmurun, şimşeklerin ve karanlığın altında durup uzun uzun birbirlerini izlediler. Bir ara Mehmet elinin tersiyle burnundan damlayan suları sildi, Germakoçi bunu da tekrarladı. Mehmet dönüp ormana doğru dokuz on adım koştu. Germakoçi de ardından. Daha sonra yüzünü denize dönen Mehmet olanca gücüyle denize doğru koşmaya başladı. Daha doğrusu beraberce koştu. Sonra insanı kendi bedeninin ağırlığından nefret ettiren hızlı bir düşüş ve suyun insanı irkiltten soğuk karşılaması ve nihayet karanlığın huzurlu, kuştüyü döşediği.

Şafak sökerken, Mehmet, kıyıda sırtüstü yatmış, doğudan batıya doğru yayılan kızılığın izliyor; bir yandan da denizin ve ormanın sesine kulak veriyordu. Ezelden beridir tekrarlanan bu manzara karşısında, sanki bu dünyanın ilk sabahıymış gibi acemi bir şaşkınlık içindeydi. Herşeye ve herkese karşı bir genişlik; tabiatın sıradan mucizelerine karşı derin ve sonsuz bir hayranlık ve bilmediği, asla bilemeyeceği şeylere karşı saygı gösterdiğini anlıyor; denizin gökyüzüyle birleştiği çizgiyi yakın ve mükemmel bir sınır olarak hissediyor ve belki de ilk defa o uzak, tozlu kasabada olmadığı için mutlu oluyordu. Biliyordu: Takvimler 1 Ağustos'u gösteriyordu. Giz dolu çürüme ayı sona ermişti. Olup biten her şey, iyi masallarda olduğu gibi, masalların sihrine inanan çocuksu ruhları mutlu etmek içindi. Daima öyleydi.

↓

Kerem Yeğın

delğönleği

DELĐÖNLEĐİ

Üretim Tarihi 29/03/1970

Amagobdon

Amagobdon

Tüketim Tarihi

Tüketim Tarihi

Çürüme Tarihi 01/01/2000

Ancak, tarihin henüz
toz tutmamış
yollarında biraz daha
yol alınıp, "zafer"
biraz daha gerilerde
kaldığında, geçmişte
kaldığını sandığımız
tüm bu izlerin
gerçekte bugünden
silinmemiş olduğunu
görüyoruz. Bir yol
ayrımından bir kez
geçildikten sonra
artık geri dönülmez
bir yola girilmiyor
kuşkusuz; ama o
ayrımdan hiç
geçilmemiş gibi de
olmuyor.
Değişiklikler hep yeni
çatallardan
geçildiğinde ortaya
çıkıyor ve çoğu
zaman oralara nasıl
gelindiğini fark bile
etmiyor insan.
Aniden ulaşılviren
dönüm noktası ve
ardından gelen
kökten değişiklikler
bir an şaşkınlık
yaratıyor. Bir anda
kapkaranlık ya da toz
pembe görünebiliyor
gelecek.

Tarihte uzun vadeli etkileri olduğu ve kitleleri etkilediği düşünülen "önemli" olaylar ve kişiler hakkındaki yorum, genellikle, yorumcunun kim olduğuna, nerede ve hangi zamanda durduğuna bağlı olarak değişir. Örneğin, bizler için Hellen uygarlığını Doğu Akdeniz'e ve Orta Doğu'nun içlerine kadar taşıyan "fatih" olan Büyük İskender, kendi döneminin Atinalı tarihçileri için, Atina kültüründen yoksun "Makedonyalı barbar"di. İşte bu yüzden, bu "barbar" karşısında bozguna uğramak, Atina için tarihin kazılı bir küfür olarak kaldı. Ege kıyılarına kadar dayanan Pers İmparatorluğu'na karşı büyük başarıyla yürüttüğü ünlü Doğu Seferi sonunda Hindistan'ın kuzeyinde Kaşmir'e kadar giden ve buralarda kendi adına kentler kuran İskender'in Pers kültürünün incelmışliğinden etkilenmesi, bu sefer de kendi Makedonyalı komutanlarının "yumuşama" eleştirileri ve seferi yarıda bırakıp, ülkelerine geri dönme tehditlerine neden oldu. Bugünden geri bakıldığında ise pek çokları için Büyük İskender'in dönemi, etkileri bugünlere kadar uzanmayan, bu nedenle de çatallarının içine dalınması pek de gerekmeden tozlu bir yol. Bugünün politik coğrafyası, İskender'in Doğu seferini "fetih" ya da "işgal", izlediği politikayı ve kendi devlet adamı kişiliğini ise "iyi" ya da "kötü" terimleriyle yorumlamamıza gerek duyulmayacak kadar farklı. O dönemin "taraf"ları bugün artık yok; kuşkusuz değer yargıları da öyle. Bu nedenle, çoğunlukla bu benzersiz tarihsel dönemin "tarafsız" olduğunu sandığımız bir "taslak" portresi ile yetinebiliyoruz.

Yakın geçmiş ise farklı. Yakın geçmişte yaşanan olayların ve olayların kahramanı kişilerin etkilerinin bugünlere kadar uzandığını düşünüyor, bu nedenle de bugünü yorumlamaya çalışırken, biraz geriye bakıp dönüm noktalarını saptamak ve böylelikle bugünlere nasıl gelindiğini anlamak istiyoruz. Genellikle de tüm yorumcular, dönüm noktaları gibi görünen önemli olaylar üzerinde anlaşıyor. Olayların yorumu ise bugünün politik coğrafyasında nereden bakıldığına bağlı olarak değişiyor. Örneğin, "Kıbrıs Sorunu" konusunda, herkes Türkiye Cumhuriyeti'nin müdahalesinin önemli bir olay olduğu üzerinde fikir birliği içindeyken, adanın Türk nüfusu için "kurtuluş" demek olan müdahale, Rum kesimin gözünde bir "işgal". Bu tür olayların ve Stalin gibi bir dönemi adıyla özdeşleştiren kişilerin bıraktığı izlerin önemli toplumsal dönüşümler gerçekleştikten sonra yok edilmeye çalışılması da işte bundan. Artık devrin değiştiğini kanıtlamak istercesine tarih kitaplarından bir dönemi kazımak, şehirlerin adlarını değiştirmek ve meydanlarından bir dönemin kahramanlarının heykellerini toplatmak hep kendisini "iyi" ve "muzaffer" gören tarafın "kötü" ye karşı savaşımı kazandığının kanıtı simgesel eylemler.

Ancak, tarihin henüz toz tutmamış yollarında biraz daha yol alınıp, "zafer" biraz daha gerilerde kaldığında, geçmişte kaldığını sandığımız tüm bu izlerin gerçekte bugünden silinmemiş olduğunu görüyoruz. Bir yol ayrımından bir kez geçildikten sonra artık geri dönülmez bir yola girilmiyor kuşkusuz; ama o ayrımdan hiç geçilmemiş gibi de olmuyor. Değişiklikler hep yeni çatallardan geçildiğinde ortaya çıkıyor ve çoğu zaman oralara nasıl gelindiğini fark bile etmiyor insan. Aniden ulaşılviren dönüm noktası ve ardından gelen kökten değişiklikler bir an şaşkınlık yaratıyor. Bir anda kapkaranlık ya da toz pembe görünebiliyor gelecek. 1990 Yılı Temmuz ayında gittiğim Budapeşte'de bulduğum huzur ve güven ortamının bende yarattığı da tam böylesi bir şaşkınlık olmalı.

Bir şehir düşünün ki, dolunaylı bir yaz gecesi saat dörtte, siz kenü yarıp geçen ırmağın bir yakasında yüz kırk metre yükselen yemyeşil tepeden etrafı seyretmekten gelirken, yeni bebeli bir çift ösül teriyle birlikte dolaşmaya çıkmış olsun. Üstelik de onbeş gün hiç asker ya da polis

görmeden dolaşabileceğiniz sokaklarda, en ufak bir güvenlik endişesi bile duymaksızın. Bazı lokantaların, bizim işkembeciler misali, sabaha kadar servis sunduğu, gecenin istediğiniz saatinde nefis ev yemekleri yiyebileceğiniz bir şehir düşünün; sizi günün her saatinde doyuran, lafta değil, gerçekten yirmidört saat yaşayan ve yaşatan bir şehir. Öyle bir şehir olsun ki bu şehir, her biri diğerinden başka bir mekansal nitelik sergileyen üç ayrı şehirden oluşsun ve bu üç şehrin tarihindeki her bir dönüm noktasının damgasını taşıyan sokaklar, meydanlar, yapılar, anıtlar ve o kökten değişikliklerin baş kişilerine dair bugünlere ulaşan anı

ve belgeler, size diğerlerininkinden apayrı, bambaşka bir öykü anlatsın. Üstelik acılarla dolu bu öykülerin hepsi de en sonunda tatlıya bağlansın ve tüm gözler güzel günler vaadettiğine inanılan geleceğe çevrilsin. Sonradan anladım ki, o yıllarda Budapeşte, benim gibilerin böylesi bir kent yaşamının varolabileceğini farketmeleri için bulunmaz yermiş.

Tuna boylarında dolunay sefalarım bitip, Türkiye'ye dönmemden sonra, aynı yıl, politik sinemanın önde gelen isimlerinden dünyaca ünlü Yunan asıllı Amerikalı yönetmen Constantin Costa Gavras'ın, başrollerini Jessica Lange ve Armin Mueller-Stahl'ın paylaştığı filmi The Music Box (Müzik Kutusu, 1989) ülkemizde gösterime girdi ve büyük beğeni kazandı. Film, benim şaşkınlık ve hayranlık içinde gezindiğim Budapeşte sokaklarında, hem de yaklaşık aynı zamanda çekilmişti ama yarım yüzyıl kadar önce geçen bambaşka bir öyküyü anlatıyordu: Amerika Birleşik Devletleri'nde avukatlık yapmakta olan Macar asıllı bir kadın, Nazi işgali sırasında "düşman"la işbirliği yapmakla suçlanan babasının savunmasını suçsuzluğuna gönülden inanarak üstlenir. Ancak, Budapeşte'de yaptığı araştırmaların ve görüşmelerin sonrasında, öğrendiklerine inanmakta güçlük çekerek, suçlamaların gerçeği yansıttığını zorlu bir kendiyi mücadele sürecinin sonunda kabullenir. Avukatın eline geçen belgelerin belki de en çarpıcısı, Yahudiler'i birbirlerine zincirleyip ayaklarına taş bağlayarak, Tuna'nın Karadeniz'e doğru yolu üzerinde ikiye bölüp

geçtiği Budapeşte'nin Buda ve Peşte yakalarını birbirine bağlayan ünlü köprülerinin birinden atarak yok eden Nazi subayları arasında babasını görüntüleyen fotoğraflardır. Film de adını işte bu fotoğrafların bir gün keşfedilip gerçekleri açığa çıkarmak üzere kapağındaki bir bölme gizlendiği müzik kutusundan alır.

Tankların Gölgesinde: Nazi İşgali'nden Kızıl Ordu'ya Budapeşte'de "İyiler" ve "Kötüler"

İkinci Dünya Savaşı'ndan önce Tuna'nın Buda ile Peşte yakalarını birbirine bağlayan yedi köprü vardı. 1944-45 Kışında, Sovyet kuşatması altında yavaş yavaş geri çekilen Naziler, zaman kazanmak için, bu köprüleri birer birer havaya uçurdular. Üstelik, yitirilen yalnızca köprüler olmadı: Kızıl Ordu'nun hızını kesebilmek için Budapeşte'yi feda eden Naziler, tüm güçleri tüketip teslim oluncaya değin, en son sağlam tutunma noktaları olan Buda'nın Kale Tepesi'nden Peşte'yi topa tuttular. 1944 Aralık ayından 13 Şubat 1945'e kadar süren Sovyet kuşatması sonrasında kentteki Nazi işgali son buldu. 33,000 bina ve 80,000 daire yerle bir olmuştu. Kentte zarar görmemiş yapı bile kalmadığı gibi, tüm kentsel altyapı da yok olmuştu.

Ayrıca, kentin yeniden inşası, en iyimser tahminlerle, 30-40 yıl sürer sanılırken, Kızıl Ordu'nun denetimi altındaki Budapeşte beş yıl içinde büyük ölçüde yenilenmişti bile. Aynı

yılların bir başka önemli girişimi de 1945 yılında başlayarak özel mülkiyete son veren toprak reformu olmuş ve tüm bu uygulamaların sonunda komünist rejimin Macaristan'da örgütlenmesi de başbakan Rákosi'nin diktası altında tamamlanmıştı. Nazi işgali dönemini yaşamışlar için belki gerçekten de adına yaraşır bir olayı simgeleyen, Kale Tepesi doruğundaki Kurtuluş Anıtı adeta bu dönemin bir özeti gibi: Kurtuluş, elbisesi ve saçları güçlü bir rüzgardan geriye doğru savruluyor gibi duran ve elinde zaferi simgeleyen bir hurma dalı tutan bir genç kız olarak ifade bulmuş. Toplam boyu 40 metreyi bulan heykelin kaidesinde

1944-1945 kışında kuşatmada ölen Sovyet askerlerinin isimlerinden oluşan bir yazıt var. Kurtuluş figürünün önünde de bir Sovyet askeri heykeli ile biri yıkımı ve yokoluşu simgeleyen, diğeri ise ilerlemenin meşalesini taşıyan iki yardımcı figür. Tuna'nın her iki kıyısına da en hakim noktada konumlanan bu alan, heykelin tamamlandığı 1947 yılını izleyen yıllarda adeta Macaristan'daki Sovyet varlığına duyulan saygı ve minnetin ifade edildiği bir tören alanı işlevi görmüştü.

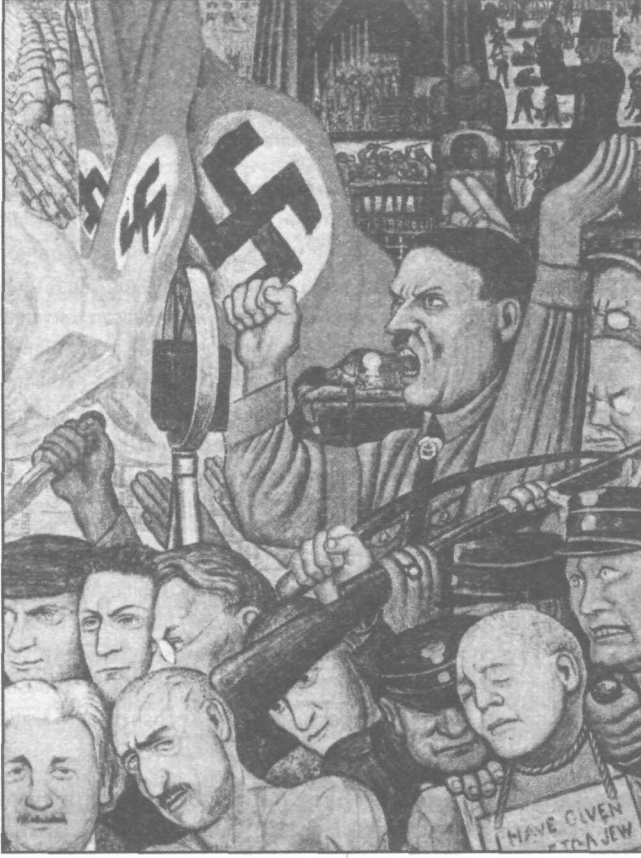
Ancak, Naziler'in son kalesinin düşmesinden sonra tam da o noktaya dikilen bu heykelin Kızıl Ordu ve komünizm eliyle gelen bir "kurtuluş"u simgelediği dönem uzun sürmedi. 1953 Yılında, Stalin'in ölümünden sonra Kremlin'de başa geçen Krusçev, Doğu Berlin ayaklanmalarının yeniden canlanması üzerine, Avrupa'da denetimleri altında olan ülkelerde ortaya çıkmaya başlayan huzursuzluktan endişelenerek, ılımlı bir politika izlemeyi yeğler göründü. Bu çerçevede, Macaristan'daki gerilimi yatıştırarak ideal isim olarak düşünülen, 1945 toprak reformlarının mimarı, ortaklaşacılığın güç kullanarak sağlanmasına karşıtlığı ile tanınan, Moskova eğitilmiş İmre Nagy, böylesi bir dönemde Rákosi görevden alınarak başbakan atandı. Ancak Nagy, Batılı yorumculara göre, komünistten çok liberal ve bir Sovyet işbirlikçisinden çok bir Macar vatanseverine yaraşır bir politika izledi. Daha sonra Alexander Dub ek tarafından ünlü "Prag Baharı"nda benzeri

izlenen yenilik ve direniş izlencesini geliştirdi: hem tek partili sistem hem de devlet mülkiyetinde sanayileşme demokrasi ile tanıştı; fabrikalardaki çalışma koşulları iyileşti, zanaatkarların kendi atölyelerini açmasına ve köylülerin topraklarını geri almasına izin verildi; siyasal tutuklular serbest bırakıldı, gizli polisin yürüttüğü mahkeme ve infazlar sona erdi ve sansür kurumu büyük ölçüde ortadan kalktı. Kısacası, kendisinden beklenen yatıştırma görevinden oldukça ileri gitti, İmre Nagy ve 1955 Nisan ayında yalnızca başbakanlıktan değil, partiden ve hatta üniversitedeki kürsüsünden uzaklaştırıldı. Böylece, meydan yine komünist parti liderliğini korumuş olan Rákosi'ye kalmıştı.

Ama Rákosi'ye kalan meydan, artık boş değildi. Nagy'nin çevresinde sessizce toplanan yığınlar, bir direniş başlattılar. Direnişte aktif görev üstlenen gruplardan biri de, Budapeşte'de komünist parti tarafından finanse edilen bir tartışma grubu olan Petöfi idi. Grup adını, Macar halkının Habsburg hanedanının egemenliğine başkaldırdığı, kanlı bir şekilde bastırılan 1848-49 devrim girişiminin "Davran, Macar, şimdi ya da asla!" diyen şairi Sándor Petöfi'den alıyordu. Bu grup çevresinde başlayan tartışmalarda, İmre Nagy'nin partideki görevine geri dönmesi gerektiği yönündeki, herkesçe kuvvetle desteklenen görüşler ifade buldu ve bu kitlesel biçimde, Sovyetler Birliği'nin Rákosi'nin komünist parti başkanlığından alınması gerektiğine karar vermesine ve yerine işbirlikçisi Ernö Gerö'yü atmasına neden oldu. Ancak Petöfi grubu, muhalif görüşlerini devrimin gerçek amacı ilk gazetesi ve kentlin çeşitli yerlerinde sayısı gittikçe artan yığınlarla yapılan heyecanlı toplantılar yoluyla paylaşmaya devam

ediyordu.

Bir gün, Buda'da 1848-49 halk devrim ordularından birinin Leh komutanı General Josef Bern'in heykeli önünde yapılan toplantıda, Yazarlar Derneği başkanı Péter Veres, "bağımsız bir ulusal izlenim" öngören yedi maddelik bir program okudu ve Nagy'nin göreve iadesi talebini dile getirdi. Ardından, coşkuyla Macar milli marşı okundu. Göstericilerden pek çoğu, komünist yönetimin simgesi çekiç ve başaktan arındırılmış, kırmızı-beyaz-yeşil renkli Macaristan bayrağını taşıyordu. Derken kalabalık, köprülerden

Peşte'ye, Parlamento Binasına aktı. Her ne kadar Nagy tam o sıralarda ortaya çıkarak, kalabalığın dağılmasını istediye de, aynı dakikalarda Ernö Gerö'nün radyoda göstericileri Sovyetler Birliği'ne kara çalmakla suçladığının haberinin gelmesi üzerine, bazı göstericiler Kent Parkı'na giderek, oradaki kocaman Stalin heykelini devirdiler ve sokaklarda sürükleyerek, Ulusal Tiyatro'ya kadar getirdiler. Heykel, Tiyatro'nun önünde, paramparça edildi. Bir başka grup gösterici, Sándor Sokağı'ndaki Radyo Binası'na gitti ve binanın Rákosi tarafından Stalin'in gizli polis örgütü model alınarak oluşturulan Macar gizli polisi AVH'nin denetimi altında olduğunu gördü. Göstericilerin Gerö rejimine karşı bir dizi suç duyurusunun yayımlanmasını istemesi üzerine, Radyo Binası'nın kapıları içten kapandı ve binadan göstericilerin üzerine ateş açıldı. Açılan ateşte 100 kadar gösterici yaşamını yitirdi. Tarih 23 Ekim 1956 idi ve o gün, ünlü 1956 Macar direnişinin ilk günüydü.

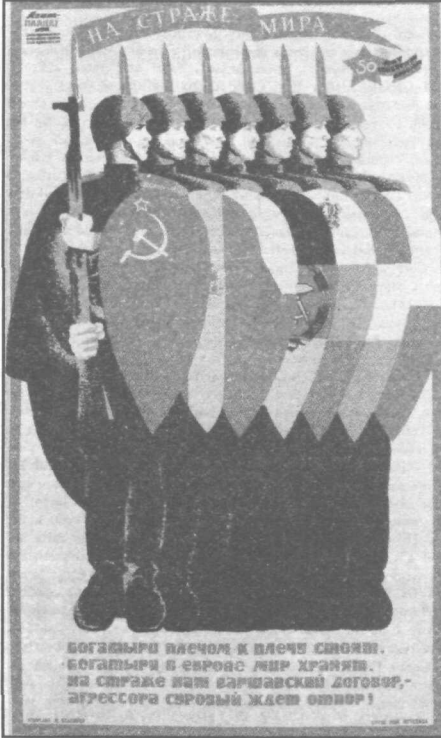
İkinci gün, 24 Ekim 1956 sabahı, Nagy Kremlin tarafından bir kez daha kendi istemi dışında başbakan atanmış, Krusçev'in o gün Budapeşte'ye yolladığı Sovyet Presidium'u üyesi Mikoyan ve Suslov'un zoruyla radyoda "Macaristan'da üstlenmiş Sovyet oluşumlarının düzenin yeniden inşasında görev almakta oldukları" duyurusunu yapıyordu. Aynı iki görevli, Gerö'yü görevden aldı ve parti genel sekreterliğine 1954 yılında Nagy'nin serbest bıraktığı tutuklular arasında bulunan ve Nagy'nin hükümetinde yer aldığı dönemlerde eğer Budapeşte'ye tekrar girmeyi denerlerse, Rus tanklarına çıplak elleriyle karşı koyacağını açıklayan János Kádár'ı atadı.

Doğası ve yetiştirilişi gereği devrim değil reform yanlısı olan ve bu ikinci başbakanlığı da Sovyet tanklarıyla gölgelenen Nagy'nin çabaları, kalabalıkları yatıştırmaya yetmedi. Direnişin ilk gününde yaşamını yitiren onca kişi, bir "ara çözüm" için kaybedilmiş olamazdı. Ruslar'a duyulan nefret her saat, her dakika artıyor ve ifadesini sokaklarda buluyordu. 25 Ekim 1956'da Parlamento Meydanı'nda, Sovyet tank birlikleri etrafında toplanan sayıları 20,000'i aşan kalabalık, işçi yoldaşlarına karşı yürütülen bir eyleme neden katıldıkları üzerine "dostça" bir sorgulama yürütürlerken, AVH güçleri tarafından çevredeki binaların çatılarından üzerlerine aniden ateş açıldı. Bu sefer ölü sayısı 300'ün üzerindeydi. Öfkeli direnişçiler AVH karargahına saldırdılar. Saldırıda sivil polisler elleri havada binadan dışarı çıkarken vuruldular. Yanıt, kadın ve çocukların sığındığı bodrumları havaya uçuran el bombalarıyla geldi ve yüzlerce silahsız sivilin ölümüne neden oldu. Budapeşte'de duruma hakim olmaya çalışan Sovyet tanklarının barikatlarla önleri kesildi; tanklara ateş açıldı ve bazıları havaya uçuruldu.

27 Ekim günü Vác tutukevine bir eylem düzenlenerek, 1,000 kadar siyasi hükümlü serbest bırakıldı. AVH subaylarıyla yapılan çetin bir çarpışmanın ardından, Cumhuriyet Meydanı'ndaki Komünist Parti Karargahı'ndan da başka politik tutuklular serbest bırakıldı. Bu saldırı sırasında

yakalanan altmış polis ağaçlardan başsağığı asıldı ve ölesiye dövüldü. Kitlenin nefreti, Ruslar'a ve AVH'ye yönelmişti. Gellért Tepesi'ndeki Kurtuluş Heykeli'nin önündeki Sovyet askeri heykeli, işte bu nefretin bir ifadesi olarak, kaidesinden koparıldı.

30 Ekim geldiğinde otuzdan fazla Sovyet tankı imha edilmiş ve Nagy, direnişçiler tarafından iyice sindirilen AVH'nin dağılmasını emretmişti. O gün Sovyet birlikleri Budapeşte'den çekilmeye başladı ve Kremlin Nagy'nin kabinesine Sovyet birliklerinin tüm Macaristan'dan çekilmesinin şartlarını tartışma konusunda istekli olduklarını bildirdi. Ancak, tuhaf bir rastlantı eseri, aynı gün, Macar direnişini ilgi ile izleyen ve dışarıdan destekler görünen Batı'dan, İngiliz ve Fransızlar'ın Süveyş Kanalı'nın denetimi konusunda Mısır'a bir gözdağı verdiği haberi geldi ve bir kaç saat içinde de yeni Sovyet birliklerinin kuzeydoğu Macaristan'ı işgale başladığı duyuldu. Kremlin, dramatik bir geri dönüşle, "isyan"ı bastırma kararı almış gibi gözüküyordu.

Ruslar'ın işgalinin haberini alan Nagy, sonunda, 1 Kasım 1956'da, halkın bağımsızlık talebini dile getirdi ve Macaristan'ın Varşova Paktı'ndan çekildiğini açıklayarak Birleşmiş Milletler'den ülkenin tarafsızlığı konusunda garantörlük istedi. Böylelikle, 1956 direnişinin son günlerinde, Nagy'nin Rus tankları gölgesindeki reform hükümeti, ulusal bağımsızlık için çalışan bir devrim hükümeti niteliği kazandı. Ancak, Süveyş Kanalı'nın İngiliz ve Fransızlar tarafından işgal edilmiş olması nedeniyle, Macaristan'a Batı'dan herhangi bir destek söz konusu bile olamazdı. Nagy, sonradan, yaptığı bu açıklama ile Kremlin'e müdahale dışında başka bir seçenek bırakmadığı için büyük eleştiri aldı. Ancak belki de eleştiriler yersizdi çünkü Nagy açıklamalarını yaptığında Macaristan'ın Sovyet birlikleri tarafından "işgali" zaten başlamıştı.

4 Kasım'da Sovyet birlikleri, tüm ülke çapında önemli havaalanlarını, otoyolları ve demiryolları denetim altına almışlardı. Aynı gün, Nagy kabinesinin Savunma Bakanı ve Macar Ordusu albayı Pál Maléter, Sovyet birliklerine Budapeşte önlerinde karşı koyduğu ve Sovyet subaylarıyla tartıştığı için tutuklandı. Budapeşte yeniden "saldırı" altındaydı. Saldırı karşısında Macar Ordusu ve gönüllü siviller direniş sürdürmeye çalıştılar ancak cephanelerinin kısıtlılığı, kentteki örgütlü direnişin ancak tek bir gün sürdürülebilmesine olanak verdi.

Budapeşte'deki Yugoslav Elçiliği'nin kayıtlarına göre, İmre Nagy ve ailesi, 5 Kasım'da Yugoslav Elçiliği'ne sığındı. Kremlin'in yeni atadığı Başbakan Kádár, Yugoslav diplomatları Nagy'i yaptığı politik "hatalar"ı itiraf etmeye "ikna" etmeye zorladı. Özeleştirisi yapması durumunda, Nagy yalnızca evine güvenle dönmekle kalmayacak, politik yaşamına da kaldığı yerden devam edebilecekti. Tito'nun rengi tam belli olmayan politikasının da etkisiyle, Nagy bir anda kendisini Yugoslav Elçiliği'nde "istenmeyen misafir" konumunda buldu ve—Tito'nun yapmış görüldüğü gibi—Kádár'ın Elçilik'den ayrılmaları durumunda Nagy ve yardımcılarının tutuklanmayacağı ve kendilerine bir zarar verilmeyeceği yönünde Yugoslav Hükümeti'ne verdiği yazılı güvenceye inanmak durumunda kaldı.

Binadan ayrılmalarını izleyen dakikalar içinde tutuklandılar ve 25 Kasım 1956'da Kádár, Radyo Budapeşte'de koruyucu gözetim altına alındıklarını açıkladı. Açıklamaya göre, ülkede mevcut gizli karşı-devrimci güçlerin İmre Nagy veya yardımcılarından birini öldürüp sonradan halkı eylemden Macar hükümetinin sorumlu olduğuna inandırarak provokasyona niyetli olduklarına inanmaları için haklı nedenleri vardı. "Koruyucu gözetim" altında buldukları süre boyunca Kádár yönetimi Nagy ve yardımcıları yaptıkları hataları itirafa "ikna" etmeye çalıştılar.

17 Haziran 1958'de kısa bir radyo haberi, İmre Nagy ve aralarında General Maléter'in de bulunduğu üç yardımcısının ölüm haberini dünyaya duyuruyordu. Duruşma yapılmış, hüküm verilmiş, infaz tamamlanmıştı. Cesetler ailelerine verilmedi; geride mezar kalmadı.

Sovyet "işgal"ini izleyen günlerde Kızıl Ordu'nun ekme kuyruklarına bile ateş açtığı, binlerce "özgürlük savaşçısı"nın Sovyetler Birliği'ne sürüldüğü ve yaklaşık 200,000 Macar'ın Avusturya ve Yugoslavya sınırlarından ülkeyi terk ettiği söylenir. İzleyen bir yıl, Macaristan'da Sovyetler Birliği'nin doğrudan yönetimi altında geçti. Stalin çoktan gözden düştüğünden Kent Parkı'nda "zorla" edindiği yer boş kaldı ama Sovyet askerini heykeli Kurtuluş Anıtı'ndaki eski yerine yerleştirildi. Her ne kadar ne halkın ne de Kremlin'in güvenini sağlayamamışsa da, Kádár'ın bir süre daha sürecek olan yönetimi altında Budapeşte'nin bir kez daha yeniden inşası başlatıldı. Bu dönemde Sovyetler Birliği'nden Budapeşte'ye bağışlar ve inşaat malzemeleri yağdı.

Derken, Sovyet askerleri yavaş yavaş kentin dışındaki barakalarına çekildiler, politik tutuklulara af çıkarıldı ve on yıl içinde devrim anılarda geçmişe ait bir projeye dönüştü. Yine de, yılın iki gününde, Habsburg hanedanına karşı 1848 Devrimi'nin patlak verdiği 15 Mart ve 13 gün süren 1956 başkaldırısının başladığı 23 Ekim günlerinde tüm polis ve asker izinleri iptal edilmeye ve Sovyet ordu birlikleri "teyakkuz" durumuna geçirilmeye devam etti.

Ancak, tüm bu önlemlere karşın, Kızıl Ordu garantörlüğünde Macaristan'daki ömrü böylece biraz daha uzatılan komünist sistemin sonu yakındı. Üstelik, devrim, "kansız" oldu.

Budapeşte 1989: Yol Ayrımı

Komünizmin çözülmesini Macaristan örneğinde inceleyen iki Macar sosyolog, Horváth ve Szokolczai, 1980lerin sonlarının huzur ve güven ortamını sağlayan ve kısaca Doğu Bloğu'nun dağılması olarak açıklanabilecek kökten değişikliklerin Batı'dan bakıldığında ne kadar şaşırtıcı, tüm öngörülerin ötesinde ve tahminlerin dışında geliştiğinden dem vuruyorlar. Doğu Avrupa ülkelerinin bir kısmında ve kendi inceledikleri örnek Macaristan'da, "içten" bakıldığında ise, hiç değilse 1980lerin ortalarından başlayarak, varolan durumun uzun süre devam edemeyeceğinin farkına varıldığını ve kökten değişikliklerin kokusunun alındığını anlatıyorlar. Yine de, her ne kadar dönemin etkin yazarları yaygın olarak duyulan endişeyi ve sonun yakın olduğu hissini dile getirirler de, değişimin aniden kazandığı ivme, değişikliklerin boyutu ve özellikle de tüm sistemlerin peşpeşe çöküşü herkesi gafil avlamış. Macaristan'da, 1989 yılının Ocak ayında, geri dönüşü olmayan değişikliklerin yolda olduğu hissedilmekte iken, önde gelen aydınlar hâlâ otoriter sağ rejimlerle bolşevik örneğinde olduğu türden parti-devletler arasındaki en önemli farkın, ilki er ya da geç çözülerek daha demokratik bir sisteme olanak sağlarken, ikincisinin—tarihin gösterdiği gibi—asla değişmemesi olduğunu büyük ciddiyetle savunabilmişler.

Komünist sistemlerin ani çöküşünün hemen ardından tüm bu değişimleri açıklamak üzere farklı görüşler ortaya atılmış. İlk akla gelen, Gorbaçov'un reformlarının etkisi; ancak bu açıklama Gorbaçov reformlarının kendilerini neyin gerekli ve olanaklı kıldığı sorusunu yanıtsız bırakıyor. Doğu Bloğu'nun varlığının Kızıl Ordu'ya dayandığı söylene de, bu açıklama Doğu Bloğu ülkelerinin her birinin diğerinden farklı olan iç dengelerinin nasıl komünist sistemlerin kurulmasını ve devamını sağlayacak şekilde korunduğunu ve son aşamada hızlı çöküşü neyin neden olduğunu ayrıntılı olarak açıklayamıyor. Gittikçe derinleşen ve çözümsüzleşen ekonomik krizi ana neden olarak öneren açıklamalar ise ekonomik sorunların baştan beri komünist sistemlerin yaşamının parçası olması nedeniyle yetersiz kalıyor; ayrıca zamanlamayı ve 1989 olaylarının ağırlıklı olarak politik çerçeveye oturmasını hiç bir şekilde açıklayamıyor. Yeni toplumsal hareketler ve muhalefetin "uzun yürüyüşü" ise, temel stratejileri sistemin oldukça sağlam olduğu ve değiştirilmesinin ancak uzun vadede gerçekleşecek parçacı değişiklikler yoluyla olanaklı olabileceği mantığı olduğu için, gerçekleşen ani çöküşten sorumlu tutulamıyor. Özellikle 1980lerin sonlarında ortaya çıkan alternatif kentsoylu hareketler, neden birden bire bu tür hareketlere ve ortaya çıkan muhalefet partilerine hoşgörü gösterilmeye başlandığı gibi bir soruyu gündeme getiriyor.

Horváth ve Szokolczai'nin kendi çalışmalarında ortaya sürdükleri tez, muhalefetin yavaş yavaş

Savaş meydanı
boşalmış, duman
dağılmış, ölümler
çoktan
gömülmüştü.
Kimin ne
kazandığı pek
belli değildi gerçi
ama belki artık
bunun pek
önemi de yoktu,
tıpkı kazananı ya
da kaybedeni
olmayan ancak
çok ünlü bir
savaş olduğu
halde pek
kimsenin bu
özelliğini
bilmediği Kadeş
Savaşı gibi.
Yakın geçmiş
sanki uzaklaşmış
gibiymi, öyle ki
"işgal" ve
"kurtuluş"ların,
"iyiler" ve
"kötüler"in
yerini, "tarafsız"
yorumlar almaya
başlamıştı.
"Doğu"dan veya
"Batı"dan
bakmak yerine,
artık "tarafsız"
olan bizler, yakın
geçmişin bir
"taslak" portresi
ile yetinebilirdik.

ve çekinerek doldurduğu, kimsenin nedenini açıklayamadığı boşluğun gerçekte komünist partinin içinde gerçekleşen dönüşümlerden kaynaklandığı yönünde. Aslında onların yürüttükleri çalışmayı, yaşanmakta olan olguları gündemindeki kuramlarla açıklayamayan modern sosyolojinin söylemini yenileme girişimleri ile bağlantılı düşünmek olası. 1960ların ve 1970lerin başlarının yapısalcı yöntemlerinin ardından yeniden canlanan aktör-temelli yaklaşımların temel savı, yapılar ne kadar önemli olursa olsun, bilinçli ya da en azından etkin aktörler olmaksızın hiç bir şeyin mümkün olmayacağı idi. Doğu Avrupa'da komünist sistemin çözülüşü, bu savı temel alan yaklaşımları kökünden çürüttü çünkü yaşananlar çerçevesinde aktörlerin bilinçliliğinden söz edilemeyeceği gibi, çoğunlukla aktörlerden söz etmek bile mümkün değildi ya da en azından onların ortaya çıkmayı başarmasından çok önce, sahne onlar için hazırlanmıştı. Dolayısıyla, sarsılmaz gözükten bir sistemin hiç kestirilemeyen ani çöküşünü açıklamak için, sistemin doğasına ilişkin temel kavramları yeniden gözden geçirmek gerekiyordu.

Sosyologlar kuramlarını Doğu Bloğu'nun beklenmeyen çöküşünü açıklayacak ve barındıracak şekilde değiştirmekle uğraşa dursunlar, 1990ların başlarında Doğu Avrupa başkentlerine hakim hava, sıkıntıların artık sona erdiği ve geleceğin güzel günler vaadettiği yönündeydi. Budapeşte'de kent sakinlerinin sabaha karşı sokaklara dökülüp, dolunayda bebek gezdirdiği günlerde, Doğu Bloğu'nun farklı ideolojilere göre farklı şekillerde yorumlanan simgesi ünlü Berlin Duvarı, biraz oldu bittiye gelecek de olsa, sonunda yıkılıyordu. Şimdi anlıyorum ki, bu simgesel yıkım günlerinin tozpembe havasıydı, beni şaşkınlığa uğratan.

Aynı tozpembe bulutlar, yakın geçmişin üzerine de bir sünger çekmiş gibiydi: Müzik kutuları da olmasa, Nazi işgali dönemi belleklerden tümüyle silinmişti sanki. Böyle olunca, "kurtuluş" da tüm anlamını yitirmişti. Hatta, aynı adlı anıt, daha sonraları uyandırdığı "nefret" duygusunu bile uyandıramaz olmuş ve "bir zamanların pek sevilmeyen anıtı"na dönüşmüştü. Savaş meydanı boşalmış, duman dağılmış, ölümler çoktan gömülmüştü. Kimin ne kazandığı pek belli değildi gerçi ama belki artık bunun pek önemi de yoktu, tıpkı kazananı ya da kaybedeni olmayan ancak çok ünlü bir savaş olduğu halde pek kimsenin bu özelliğini bilmediği Kadeş Savaşı gibi. Yakın geçmiş sanki uzaklaşmış gibiydi, öyle ki "işgal" ve "kurtuluş"ların, "iyiler" ve "kötüler"in yerini, "tarafsız" yorumlar almaya başlamıştı. "Doğu"dan veya "Batı"dan bakmak yerine, artık "tarafsız" olan bizler, yakın geçmişin bir "taslak" portresi ile yetinebilirdik.

Ama yetinemedik. Çünkü pembe bulutlar dağıldı ve sekiz yıldır Doğu Bloğu'nun çöktüğü bir dünyada yaşayarak gördük ki o dönemin "taraf"ları artık yok; kuşkusuz değer yargıları da öyle; ama Budapeşte'de yüzyılın ortasında kurulan savaş meydanının dumanı hâlâ tütüyor ve etkileri bugüne kadar ulaşıyor. İşte bu yüzden ki sosyal bilimcilerin çalışmalarının sonuçlarını hâlâ merakla bekliyoruz, her gün aralarına bir yenisini eklenen çalışmalarını ilgiyle okuyoruz. Ve, böylece, tankların gölgesindeki kentin öyküleri baştan, yeni baştan yazılıyor, tekrar tekrar yazılıyor ve yazılacak. Ve bugünü yorumlamaya çalışırken bazılarımız, İskender'in Doğu Seferi'nin "taslak" portresi ile yetinmeyerek, hâlâ 2300 yıl öteden çatallarını seçebilmek için uğraşıyoruz ve uğraşacağız. Çünkü bu iki kutuplu öykü o zaman çoktan başlamıştı.

Kaynaklar

Blunden, G. and The Editors of LIFE, 1965. Eastern Europe - Czechoslovakia, Hungary, Poland, Life World Library. New York: Time Incorporated.

Boldizsár, I. (der.), 1965. Hungary. Budapeşte: Corvina Press.

Horváth, A. ve Szakolczai, A., 1992 (Macarca ilk basımı 1989). The Dissolution of Communist Power. Londra ve New York: Routledge.

Vizinczey, S., 1976. Budapest, 1956 - Memoirs of a Freedom Fighter, Horizon XVIII (Autumn 1976) 4: 56-63.

Tamam, herşey
güzel de,
karanlık yahu...
Açıkçası seni
gören biri
öykülerinin bu
kadar karanlık
olacağını
düşünemez. Neye
kapatıyorsun
kendini? Sence
oluyor mu yani?
Öykünü herkesin
anlattıklarından
farklı kılmaksa
amacın bu kötü
yolda yürüyerek
hiçbir yere
varamazsın.
Kısacası
yazdıklarınla
kendinden
başkasını
huzursuz
edemiyorsun...

- Alo...

- Şu senaryonun bazı yerleri hakkında konuşmak istiyorum... İşin yoksa hemen bana gel...

- Şeyy, aslında...

- Hadi uzatma da hemen gel... Çayı demledim bile...

Bu telefon konuşmasını yaklaşık üç saat önce yapmıştık. Gazetelerden kestiğim yazıları defterime yapıştırmakla uğraştığım bir sırada gelen telefonun beni bu noktaya getireceğini nereden bilebilirdim?

Senaryonun ilk halini de yanıma alıp yola koyuldum. Engin'in evi yürüme mesafesindeydi. Hava yeni kararmaya başlamış, sokak kedileri çöp arabaları gelmeden ganimet toplama işine girişmişlerdi. Sokak kedileri çöp arabalarının gelme saatini çok iyi bilirler. Üniversite yıllarımda, okulla ev arasındaki uzun mesafeyi kısaltmak için bulduğum en keyifli oyundu kedi davranışlarını incelemek. Hangi yazarların kedi düşkünü olduğunu çok iyi bilirdim, ne garip, şu anda birini bile hatırlamıyorum. Engin kapıyı her zamanki güleç surati ve aceleci tavriyle açmıştı.

- Sigaran var mı yahu? Tekrar telefon ettim, gelirken al demek için ama çıkmışsın...

Sigaram vardı. Hala var...

Onunla ilk tanıştığım, yıllardır küçük defterime yazdığım notlardan yola çıkarak kısa öyküler yazıyordum. Bunun için büyük bir defter almış, küçük defterdeki notları büyük defterde parıldayan küçük öykülere çevirmeye çalışıyordum. Tanıştığımızda o da benim gibi öğrenciydi. Bir yandan bitirme filmini çekmeye çalışıyor bir yandan da sağda solda asistanlık falan yapıyordu. Gerçek bir sinema delisiyle tanışmak beni öylesine mutlu etmişti ki... Engin çok komik bir adamdı... İyi bir insan... İyi...

Okulun kantinindeki "öylesine" sohbetlerden birinde (biraz da utanarak) öykülerimden söz açtığımda inanılmaz heyecanlanmış ve "Hemen okumak istiyorum" demişti. Gece boyunca en sevdiğim öykülerimi büyük defterden beyaz kağıtlara temize çekişimi dün gibi hatırlıyorum.

Öyküleri ona verdikten üç gün sonra beni karşısına oturtup saatlerce konuşmuştu:

- Tamam, herşey güzel de, karanlık yahu... Açıkçası seni gören biri öykülerinin bu kadar karanlık olacağını düşünemez. Neye kapatıyorsun kendini? Sence oluyor mu yani? Öykünü herkesin anlattıklarından farklı kılmaksa amacın bu kötü yolda yürüyerek hiçbir yere varamazsın. Kısacası yazdıklarınla kendinden başkasını huzursuz edemiyorsun...

Beynimden vurulmuşu dönmüştüm. Açıkçası o konuşmaya kadar farklılık, huzursuz etmek, karanlık bir anlatım gibi şeyleri hiç düşünmemiştim. Sadece yazmak istiyordum. Okuldan eve yürürken kedilere bakıp bakıp ağlamıştım. Kediler sır saklamayı bilir.

- Yahu aslında çok önemli bir şey değil diye düşünebilirsin ama okudukça şu adamın kadını öldürme olayı daha çok gözüme batmaya başladı. Sürekli aynı soruyu sorup duruyorum: Bu adam bu kadını neden öldürüyor? Adamımız iyi bir adam...Ee, işin içinde bir cinnet falan da yok... Peki kadını neden öldürüyor?

Bir yandan çayları koyarken bir yandan da o gur ve neredeyse kiskanılacak kadar kendinden emin sesiyle bağıyordu. Bu samimi ses tonunun altında beni kırmamaya çalışan bir üstten bakış var mıydı? Artık bu sorunun cevabını aramak için çok geç... Çok...

Aylarca ne büyük defteri ne de küçük defteri aldım elim. Engin'i gördükçe uzak durmaya, onunla aynı ortamlarda olmamaya çalışıyordum. O ise hiç bir şey yokmuş (tabi onun açısından hiç bir

Adamın karakterinde seyirciyi rahatsız edecek hiçbir şey yok. Basbayağı iyi bir adam. Zaten bir çok yerdeki göndermenden de anlaşılıyor ki, yine "hepimiz aslında iyiyiz" mesajını vermeye çalışmışsın. Tamam, senin dediğin gibi adam özünde iyi bir adam olsun. Bu kötülüğü yapmasının nedeni de toplumsal baskının onu yozlaştırması olsun. Ama nedir o baskı? İyi o zaman herkes aslında sütten çıkma ak kaşık ve aynı zamanda potansiyel birer katil. Bu da öyküyü iki ayak üstünde durmaya çalışan bir masaya çeviriyor. Bir çay daha içer misin?

şey yoktu), her şey gayet sıcakmış gibi davranmaya devam ediyordu. Bir gün elinde bir dosyayla çıkageldi.

- Şu senin öykülerinin birinden yola çıkarak bir senaryo denemesi yaptım. Okumanı ve bana fikirlerini söylemeni çok istiyorum, dedi.

Şaşırmıştım. Çok şaşırmıştım. "Tamam, okuyup yarın getiririm" diyeceğimi anlamış gibi devam etmişti;

- Hemen şimdi, yanımda oku. Yorumunu bekleyebilecek kadar sabırlı değilim. Hadi, hadi...

Kantinde çay ve sigara eşliğinde her satırı en az iki kere okuyarak ve Engin'in bakışlarını her an üstümde hissederek yaklaşık iki saatte bitirmiştım kısacık senaryoyu. Bir çok yerinde öykümü tanıyamamış, benden çıkan duyguların Engin'in kaleminde "öteki"nin yolculuğuna dönüştüğünü görmenin acısı, kıskançlığı ve doyumsuz beğenisiyle kapamıştım dosyayı. O iyi bir yazardı. Benim gibi kötü bir yazarığın kötü öyküsünden güzel bir senaryo oluşturacak kadar iyi bir yazar.

Ama kötü de olsalar bunlar benim öykülerim.

- Adamın karakterinde seyirciyi rahatsız edecek hiçbir şey yok. Basbayağı iyi bir adam. Zaten bir çok yerdeki göndermenden de anlaşılıyor ki, yine "hepimiz aslında iyiyiz" mesajını vermeye çalışmışsın. Tamam, senin dediğin gibi adam özünde iyi bir adam olsun. Bu kötülüğü yapmasının nedeni de toplumsal baskının onu yozlaştırması olsun. Ama nedir o baskı? İyi o zaman herkes aslında sütten çıkma ak kaşık ve aynı zamanda potansiyel birer katil. Bu da öyküyü iki ayak üstünde durmaya çalışan bir masaya çeviriyor. Bir çay daha içer misin?

Aylarca yazmam için baskı yaptı bana. İçimde benimle bile yüzleşmeyen (ama her nasılsa onun yakından tanıdığı) bir yazar olduğunu söylüyordu hep. Hatta yaşgünümde bana deri kaplı bir defterle harika bir dolmakalem hediye edip, "Bu sayfalar dolmayı, bu mürekkep senin sözlerinin izini bırakmayı istiyor" demişti. Yazdım ben de. Küçük defterime notlar aldım, büyük defterime taslaklar karaladım ve deri kaplı defterime dolmakalemimle öyküler yazdım. Engin her yazdığımı büyük bir dikkatle okuyor ve her seferinde eleştiriyordu.

- Tamam bu fena değil ama bir yerde tıkanıyor. O tıkanınca okur da boğulacak gibi oluyor. Sanki biri sana karanlığın tonlarını yaz diye sipariş vermiş sen de aceleyle onu yetiştirmeye çalışıyorsun. Bak, bunları moralin bozulsun diye söylemiyorum, aslında her şey iyiyeye gidiyor. Ama hala oturmayan bir şey var...

Sonuçta defterler dolusu yazım oldu. Bir çoğu aceleyle gelmiş, yeterince pişmemiş, kendini bulamamış öykülerdi ama olsun her halleriyle seviyordum onları. Aralarından bazılarını (tabi ki Engin'in zorlamasıyla) dergilere gönderdim. İki tanesi basıldı. Bir öykümü ilk kez dergi sayfalarında gördüğüm günü hatırlıyorum şu anda. Ne güzeldi, ne güzeldi... Engin bunu kutlamamız gerektiğini söyleyip salaş bir balıkçı meyhanesine götürmüştü beni. Sallana sallana eve dönerken meyhaneciden aldığımız balık kafalarını, kılıçklarını kedilere ikram etmiştik.

- Aslında bir yere adamla ilgili çocukluktan kalma falan bir anı sıkıştırılmı diyeceğim ama onu da sen istemezsin biliyorum. Hem zorlama olur hem de sonunu baştan ele verir dersin. Haklısın aslında ama böyle olunca da insan planlı gibi duran bir cinayet durup dururken işlenir mi diyor? Ne yapacağımızı bilemedim... Haa, bu arada karnın açsa bir makarna yapayım istersen...

Aç değildim. Genelde çok yemem zaten. Çok yemem, çok konuşmam... Konuşmak. Öykümün yayınlanmasından sonra bir gece geç vakitte telefon edip, o saatte eşine az rastlanacak bir enerjiyle bu konuya girmişti:

- Buldum yahu, sonunda buldum. Tabi bunları senaryolaştıramayız. Senin öykü karakterlerin durup, senin onlara yaptıracağın şeyleri bekliyorlar. O zaman da yaşamıyor, sadece senin izleme alanında dolaşiyor gibi oluyorlar. Ölü kadar suskun bunlar yahu... Karakterlerin hiçbir şey paylaşmıyor, sen onlara ne yaptırırsan o eylemle sınırlı kalıyorlar.

İşte bu senaryo da o konuşmadan sonra ortaya çıktı. Konuşan bir öykü yazmıştım günler, geceler boyunca uğraşıp. Öyküyü okur okumaz bundan bir senaryo yazmamız gerektiğini söylemişti. Artık kahramanlarım (ben hiç bir zaman karakterlerim demem, onlar benim kahramanlarım)

Ölüme tutkun bir insan için ölmek kadar doğal bir tapınma değil midir öldürmek? Yavaş yavaş ama kararlı. Belki gülererek belki ağlayarak. Belki bir başka dünyaya ait törenin kendine ait yumuşaklığıyla. Soğuk bir bıçağın kimsenin anlayamayacağı duygusallığını ancak bayramlara aşık çocuklar kavrayabilir. Her sabah tıraş olurken yüzüne değen jiletin ölümle yaşam arasındaki kararlılığını bir çiçeği koklamak kadar duyarlı karşılayamıyorsa n ölüme karşı nasıl ayakta durabilirsin. Öldürmeye aşık olamazsan nasıl ölebilirsin ?

konusuyordu. Benim ağzımdan mı? Asla. Oysa bireyin hayata karşı sorumluluğu sadece kendisine aitse başkaları için hesap yapmanın bir mantığı olamazdı. Ölümün acısı ölen için midir, kalanlar için mi ?

- Adam o kadar iyi ki ölüm ona acı çekirtmeli. Ama cinayetten sonra kötü bir insan kadar soğukkanlı hatta neredeyse mutlu oluyor. İşte beni rahatsız eden de bu...

Keşke adam hiç konuşmasaydı diye düşünmüştüm Engin bunları söylerken. Çünkü acı çekiyordu, bunu bir ben biliyordum belki ama acı çekiyordu. Daha büyük bir acı olamazdı ki... Ama ben ölümden büyük acının olmayacağını söylerken ne öleni düşünüyordum ne de kalanları. Öldürendi kastettiğim. Ölümü hem yaşatan hem de yaşayan yani.

Senaryoyu bu hale getirene kadar aylarca uğraştık. Engin genel yapıyı oluştururken benim öykümden sapmamaya çalıştığını söylüyor ancak kötü bulduğu yerleri budadıkça "ben" olmayan bir metin çıkıyordu ortaya. Yine de hummalı bir çalışmanın içinde olmak, ait olmak duygusu başımı döndürüyordu. Benim öyküm kötüydü ama "biz" onu iyiyeye götürecektik.

- Katil olabilmek için ölüme aşık olmak gerekli.

Çocukken ilk olarak çikolataya aşık olmuştum. Bayram ziyaretlerinde sunulan çikolatalar beni kendimden geçirirdi. Annemin bütün kaş göz işaretlerine rağmen büyük bir hırsla saldırdım o büyüğü tada. "Aman oğlum çok yeme karnın ağırır sonra." Olsun aşk karın ağrısı dinlemez çünkü başlı başına bir karın ağrısıdır. Derken komşumuzun benden iki yaş büyük kızına aşık olmuştum. Bir gün onlara oturmaya gittiğimizde çorabımda delik olduğunu fark edip ayaklarımı nereye saklayacağımı bilememiştim. İşte o an ölüme aşık oldum. Ölüme tutkun bir insan için ölmek kadar doğal bir tapınma değil midir öldürmek? Yavaş yavaş ama kararlı. Belki gülererek belki ağlayarak. Belki bir başka dünyaya ait törenin kendine ait yumuşaklığıyla. Soğuk bir bıçağın kimsenin anlayamayacağı duygusallığını ancak bayramlara aşık çocuklar kavrayabilir. Her sabah tıraş olurken yüzüne değen jiletin ölümle yaşam arasındaki kararlılığını bir çiçeği koklamak kadar duyarlı karşılayamıyorsa ölüme karşı nasıl ayakta durabilirsin. Öldürmeye aşık olamazsan nasıl ölebilirsin ?

- Zaten aslında adamla kadının ilişkisinin hatlarını belirlerken iradeyi gözardı etmişsin.

Bir yandan anlatıyor bir yandan da fanilasının eteğiyle gözlüğünün camlarını temizliyordu. Ne kadar da neşeli, ne kadar da kendinden emindi. Peki ne yapmıştı bu güne kadar? Kendine ait bir öykü, bir senaryo ya da onun deyimiyle "iyi bir film"... Bir şey yapmasına gerek yoktu ki. O iyiydi. Yetmez mi?

- Çıkış noktası olarak akıl ve duyguları almışsın. Doğrudur akıl ve duygular çoğu davranışımıza egemen olur ama bir görüşe bizi en doğru haliyle ulaştıran irademiz değil midir ? İyi ve kötü burada girmez mi devreye? Bir hayata son verme kararı buna en iyi örneği oluşturan görüş değil midir ? İrade, akıl ve duyguların önünde gelir.

Kendine ait değildi bu sözler. Ama zaten bunu hep yapardı. Kendine ait olmayan sözlerden oluşan bir bilgi imparatorluğu kurmuştu. Bunlar da yanılmıyorsa Schopenhauer'ın sözleriydi. Biliyordum ama bildiğimi söylememe gerek yoktu. "O" doğruydu. Her ne kadar Schopenhauer'a göre iradenin kör olduğunu, bu yüzden de bütün acıların temeli olduğunu bilmese de...

- Oooo, sana kalsa aklıktan ölürüz yahu... Ben kendime bir şeyler hazırlayacağım.

Yavaşca ayağa kalkıp, mutfağa yönelmişti. Son anda aklına bir şey gelmiş gibi dönüp, her zamanki teatral ve kendinden emin ifadesiyle gerçeğime ayna tuttu:

- Alınma ama yıllardır yazman hiç bir şeyi değiştirmede aslında. Hala kötü öyküler yazan kötü bir yazarsın.

Mermer kültüblası bütün ağırlığıyla elimde. Engin'in alınındaki yarıktan haliye doğru süzülen kanı seyrederken, komşumuzun benden iki yaş büyük kızının öykülerimi nasıl bulacağını düşünüyorum. Keşke okutabilseydim ama artık çok geç.

Yooo, belki de geç değildir.

Çünkü ben hala kötü öyküler yazan kötü bir yazarıım.

↓

Aslında ihtiyacım olan, iyi bir ölüm için nutmeg ya da öykümü dökmek için biraz, ama biraz scopolamin. Evet evet, ihtiyacım olan bunlar. Hastayım ve yalnızım. Yalnızlık odak noktası belirlenemeyen bir ağrı gibi saplanıyor bedene, kitaplarda boş yere içimi ısıtacak bir söz arayışı, bir kahve iki aspirin daha. Yalnızlığım hastalığımı koynuna almış, uykuya dalması için eskilerde beni Hüzünler Ülkesi'nin en hüzünlüsü yapan bir ninni ile 'piş piş'liyor. Ama hastalık, uyumak nedir, ninni de hüzün nedir bilmiyor. Yalnızlık gecede, gece kötünün elinde.

Öyle hızlı indi ki gece, ne kadar kötü olduğunun farkına varamadım. Bırakın yayımlamayı, birine okutmaya bile cesaret edemeyeceğim yazılar masamın üzerinde diz boyunu aşmış, gaz odasında onlar için hazırdığım toplu cenazeyi isteksiz bekliyorlar. O her şeyi anlatabileceğimi sandığım ve her şeyin kilitlendiği en bildik uzun an. Dil kısır. Dil düşman. Tonlarca mürekkep döksem nafile... Otuzlu yaşlarına merhabası kısa bir süre öncesini aşmayan genç bir kadın, uzun süren gecelerin hesabi yataklarını ziyaretten yorgun düşmüş, sarmallar çizerek ilerliyor hayalimde, sokaklarımda. 70'lerin Cool Britanyasında Soho Kraliçesi anlatabilir ancak yüz ifadesini. Ancak o anlatabilir 'kötü'nün aslında ne kadar 'kötü' olduğunu; Gayya kuyusuna çok yakınlarda tüm ihtişamı ile müzmin bir yaşam sürdürdüğünü. Duruşu duvarda tehlikeli görünüyor Kraliçenin, bir el ve çok uzaklardan gelen gölgesi hiç peşini bırakmıyor. Her şey kopuk ve 'kötü'ye dair herhangi bir şey anlatmaya kalkışmak bir anlamda başlayan her şeyi kısa bir süre sonra yapayalnız bırakmak demek. Dil hala kısır. Dil hâlâ düşman. Kitaplar başucumda yığılı, ateşim var ve başım bir gülle kadar ağır. Tıkınmam gereken ilaçlar sol kolumun hizasında, tüketilmek üzere hazırlar. Aslında ihtiyacım olan, iyi bir ölüm için nutmeg ya da öykümü dökmek için biraz, ama biraz scopolamin. Evet evet, ihtiyacım olan bunlar. Hastayım ve yalnızım. Yalnızlık odak noktası belirlenemeyen bir ağrı gibi saplanıyor bedene, kitaplarda boş yere içimi ısıtacak bir söz arayışı, bir kahve iki aspirin daha. Yalnızlığım hastalığımı koynuna almış, uykuya dalması için eskilerde beni Hüzünler Ülkesi'nin en hüzünlüsü yapan bir ninni ile 'piş piş'liyor. Ama hastalık, uyumak nedir, ninni de hüzün nedir bilmiyor. Yalnızlık gecede, gece kötünün elinde. Pencereden yola bakıyorum, yol denize uzanıyor, deniz adalara. Öyle ağır bir sis basmış ki etrafı, kötü dışarda pekiştikçe pekişiyor. Sis kötüyü, kötü sise olabilecek en gerçekçi aşkla bağlı. Yapılacak tek şey var böyle bir gecede; bir kahve iki aspirin daha. Ve vaktidir kötüyü içeriye almanın. Pencereyi aralıyorum. Sızıyor kötü eve, kötü gözüküyor ama ürkütücü değil yüzü. Çalışma masamda tam karşıma oturuyor. Bakışlarının manasızlığından mıdır nedir bir şey söylemeye çalışıyor olduğumu anlıyor. Öylesine bürünmüş ki cilveli bir kadının parmağındaki en zevksiz ve olasılıkla en büyük değerli taşı göstermek için takındığı el hareketinin ifadesine, onu gören işinin sadece şık mağazalarda ve güzellik salonlarında olduğunu sanır. Ardından suyu çıkmış sevgi gösterilerin en berbat tonuyla 'Bir şey mi diyecektin canım' diyor. Demeye çalıştığım şu ki diyorum: Ben de tam senden ve kürtajdan söz edecektim. Bir kahve alır mısın?

Doktor uzun uzun bakıyor kadına. Saçlarına, gözlerine. Kadın kısa aralıklarla süzüyor doktoru. Masasındaki ve duvarları boydan boya kaplayan fotoğrafları, dekorasyon konusunda iddiasını ortaya koyan pahalı zevksizliğini, kadınları narin olarak tanımlarken bu mesleği seçmesininin altında yatan asıl sebebi süzüyor uzun uzun. İçindeki kötüyü bakıyor ama kötü saklanmış, göremiyor. 'Fotoğrafa ve dekorasyona olan merakınızın gölgesi niye bu kadar göze sokar gibi' demek istiyor ama ağızından 'Dergilere ve yerinize bakılırsa dekorasyonla ilgilisiniz galiba' sözü çıkıyor. Kısa bir evet cevabı yerine uzun bir geçmiş ve gelecek portföyü dinliyor kadın. 'Siz ilgili misiniz fotoğrafa' sorusuna karşılık, fotoğraflarına ileri geri laflar ederek eleştirir de bulunma isteğini 'Evet' sözcüğüyle kestirip atıyor.

Ondan geriye doğru sayar mısınız?10-9-8-7-6-5-4-3-2-1... Tekrar yavaş bir biçimde sayar mısınız? 10... 9... 8... 7... 6... 5... 4... 3... 2... 1... Daha yavaş bir şekilde tekrar sayar mısınız? 10..... 9..... 8..... 7..... 6..... Kadın başını sağa yatırmasıyla hiç bilmediği bir yerde, iyi uykular sözleriyle rüyalar izlemeye yolcu ediliyor. Sorulara cevap verme zorunluluğundan daha iyidir diye düşünerek gözlerini yummaya karar veriyor. 'Kaç yaşındasınız?', 'Evli misiniz?', 'Geçirdiğiniz

önemli bir hastalık var mı?', 'Herhangi bir ilaca karşı alerjiniz var mı?', 'İlk kürtajınız mı?', 'Nerede çalışıyorsunuz?', 'Ev adresiniz?', 'Size ulaşabileceğimiz telefon numarasını söyle misiniz?' gibi, bir an doktorun sizi nüfusuna geçireceği hissini veren sorular. Oysa bir doktor olsaydı kadın, eminim şöyle sorardı: 'Hiç kürtaj masasında ölümü düşündünüz mü?', 'Kendinizi kötü hissediyor musunuz?', 'Genelde kötü müsünüzdür?', 'İçinizdeki kötüyü de alacağımı mı sanıyorsunuz?'

Uykuya geçerken sabah şakacı bir tartışmayla sık sık başvurduğu numaralar gözünün önüne geliyor. 'Ne olur bir kahve. Kürtaja bir zararı yok ki içeceklerin' Hayır anlamına gelen kafa sallamalarına rağmen tekrar deniyor. 'Tamam yarım bardak olsun.' Son olarak söylediği de işe yaramıyor. 'Hayırr. Hayırr' Duyduğu, duyacağı hep aynı mı olacak bu kadının. 'Bençe bu doktorun bir şeyden haberi yok, kitaplarda kürtaj olan tüm kadınlar içiyordu birşeyler, bize böyle öğretildi' diyor ama nafile bir kahve içemiyor kadın. Uzun gibi görünen uykusunda ilk, koca bir fincan kahveye rastladı. Hiç sevmediği çizgi film kahramanı Twetty'nin içinde dumanı tüten kahve. Yavaşça dokundu, Tweety'li bardak kaçtı, yavaş adımlarla peşinden koştu, Tweety'li bardak uzun adımlarla koşmaya başladı. Uzun süren koşuşturmacanın sonunda o galipti. Kahve soğumuştur, oldu. Sonra kahve yok oldu, yerini gerçek bir kuş aldı. İştahı öylesine kabarmıştı ki, hiç kahve tadı alamamasına rağmen onu kısa nefes alma durakları ile içt(yed)i. İyi de yolculuk nereyeydi kötü?

Gümüşi ışıltılarla bezenmiş bir evin uzun koridorunun sonunda dev bir aynada kendini görüyor kadın. Sarı ışıltılar uzun saçlarında, elleri gümüş aynanın oymasında konuşmaya başlıyor aksiyile. 'İyi gördüm seni' diyor gümüşi ışıltıların ortasında duran sarışın kadın. 'İyi değilim' diyor öteki. 'İyi, iyi gördüm seni' diye üsteliyor diğeri. 'Kötüyüm, lanet olası' diye bağırıyor kadın. 'Benden daha kırılğansın, hadi canım, camdan olan benim, iyileş' oluyor son söz kabus gibi geçen konuşmada. Işıkları söndürüyor kadın ama görüntü hâlâ ışıltıyor karşısında. Gözlerini yumuyor görüntü hâlâ siyah bir boşlukta, ışıltıyor inadına. Aynada soluk beniz, iyi ve kötü olduğunu iddia eden iki ayrı insan, iki aynı insan, iyi de nereye varacak sonu? Nereye varacak kötü?

Bir anda kalabalığın hiç tükenmediği, koşuşturmacanın hiç bitmediği işyerinde buluyor kadın kendini. Gecenin gündüzün, sıcakın soğukun hiç ayırına varamadığı işyeri. Mevsimleri, zamanı unutmaktan korkuyor kadın. Sabaha çok yakın bir saatte unutmamak için havayı bir arkadaşıyla yürüdüğü geliyor gözlerinin önüne. Açılmamış şıkır şıkır mağazalar, henüz uyanmamış umutlar. Bak diyor iş arkadaşına: Eğer bir gün kafamı kaldırıp havaya bu da ne dersem, hiç düşünmeden beni vur. Soruyu cevaplayamıyorsan kendini de vur. Arkadaşı 'Ben de aşkı unutmusam aynısını yap' diyor. Saatlerce gülünebilir aslında buna ama elden sadece üzülme geliyor. Arkadaşına hiç de uzak görünmeyen garip gerçek onu öylesine korkutmuş olacak ki, 24 saatin 18 saati de geçse orada, biraz da olsa kaçmak için dışarı sık sık gelir oldu arkadaş kadın masasına. Sık sık geç kaldıkları için günün ilk ışıklarını beklediler bir şeyler tıkmak için. Ve kadın hep aynı şarkıyı mırıldandı her sabah: *Tonight are you trying to fall in love again**. Yine uzun bir gecenin uzandığı sabahta, gelir düzeyinin haksız dağılımının en büyük dilimini kapatan semtin sokaklarında yürüyordu kadın. Bir şemsiyenin altına sığınmış iki çocuğun neşeli yüzleri öylesine ağır geldi ki ona, tökezleyip düştü ve bir daha hiç uyanamayacağını sandı. İyi de kimdi kötü?

Hırsızlarla katillerin kahramanlaştığı zamanlardan çok uzak bir oda. Soğuk kış akşamlarının, sınavlara hazırlanılan uzun saatlerin uğrak yeri. Duvarlar, tiyatro biletleri ve broşürleri, unutulmaz jazz ve rock efsanelerinin kanıtları ile dolu. Oda kitaplarla nefes alıyor, kitaplar da odayla yaşam buluyor. Hiç bitmeyecekmiş gibi görünen lise yıllarının en büyük şahidinin ortasında kadın şakaklıyor. Odanın sahibi, üniversite yıllarını sadece kitap çalmak ve okumakla harcamış nadide bir babanın kızı. Kadın anımsıyor evdeki kitapların bir listesini çıkartmak için arkadaşıyla giriştikleri umutsuz savaşı. En son kaçınıcı sayıda pes etmişlerdi? En son hangi derse hangi oyun için girmemişlerdi? Kadın neler okumuş olduğuna inanamayarak baktı duvara

Oysa bir doktor
olsaydı kadın,
eminim şöyle
sorardı: 'Hiç
kürtaj masasında
ölümü
düşündünüz
mü?', 'Kendinizi
kötü hissediyor
musunuz?',
'Genelde kötü
müsünüzdür?',
'İçinizdeki
kötüyü de
alacağımı mı
sanıyorsunuz?'

Yarattığı dünyada azizelerle yosmaları, krallarla dilencileri ayrı bir katmana koymak, doldurup yollamaları üzere onları kalın bir defterin sahibi kılmak istedi. Aşk ve kinse, kinle dolup kusmayı diledi. Yenilen ve yenen ise yaşam, hep yenilgilerle dolmalı idi. 'Kimsin, neredesin' sorusunun cevabı hep, 'Benim, burdayım' olmalıydı. Rafların aya kadar uzamasını diledi. Raflara yeniden baktı ve 'Güneş bize haram*' dedi. İyi de haram mıydı kötü?

dayalı duran yerdeki kitaplara. Caldwell, Salinger, Borges, Benjamin, Brecht, Dostoyevski, Kosinski. Caldwell'in bir kitabını defalarca derslerde bile okuduğunu anımsadı gülümseyerek yeniden. Bazılarını neden okuduğunu anlamlandıramadı. Eski kitapları açıp kokladı, kapaklarına hayranlıkla baktığı özel bölümün önünde durakladı, bir an tek tek sevmek istedi her birini, hepsini ayrı ayrı yoğun bir biçimde sevmek istedi. Uzun ahşap kapı kanatlarının sonuna dek açık olduğu bir yerde, öldüresiye karın yağdığı ve her yanı beyaza gömdüğü uzun bir gecede sevmek istedi onları. Bir bilinmeyene, yeniden ve delicesine tutulmak ve yeniden sadece kitaplarla yaşamak istedi o an. Krallar ve dilencilerse, tutulduğunun dilenci olmasını diledi; yosmalar ve azizelerse, iyi bir yosma olmayı istedi. Yarattığı dünyada azizelerle yosmaları, krallarla dilencileri ayrı bir katmana koymak, doldurup yollamaları üzere onları kalın bir defterin sahibi kılmak istedi. Aşk ve kinse, kinle dolup kusmayı diledi. Yenilen ve yenen ise yaşam, hep yenilgilerle dolmalı idi. 'Kimsin, neredesin' sorusunun cevabı hep, 'Benim, burdayım' olmalıydı. Rafların aya kadar uzamasını diledi. Raflara yeniden baktı ve 'Güneş bize haram*' dedi. İyi de haram mıydı kötü?

Kadın bir kız çocuğu ile karşılaşiyor, ne hesap vereceğini bilemeden. 'Bakma bana öyle çocuk' diyor. 'Ben senin çocuğun değilim, senin ta kendinim' diyor çocuk. Doğum, büyük bir günah çıkartma töreni midir? Yoksa yediklerimizle, yaptıklarımız ve yaşadıklarımızla gereğinden fazla kötü olmayı başarıp, kuluçlama dönemini atlattıktan sonra bir devir töreni ile onu minnacık bir vücuda aktarma mıdır? Kadın bağıyor. 'Etrafta bu kadar velet varken beni doğurmamakla suçlayamazsın. Hem, hem ben nasıl bakarım ona? Kendime olan sorumluluğum bile pembenin açık tonlarında seyrüseferdeyken!' İyi de kimdeydi kötü?

Kötülük kaç kademeli olmalı sorusuyla irkildi. Şimdi de bir embriyo ile karşı karşıyaydı. 'Burası neresi?' sorusuna 'Burada uzun süre kaldın. Nasıl hatırlamazsın' yanıtını aldı. Kadın annesinin karnında olduğunu farkettiğinde irkilmek için oldukça geçti. 'Kötü var yalnızca' dedi kadın. 'Ne kademesi, ne de istenilir yanı var' diye devam etti sözüne. 'Bunun dışında bir çıkış yok' dedi embriyo uzun kanaldan dışarıyı görmeyi imkansız olduğunu bilmenin verdiği rahatlıkla bakarak. 'Uzun ve karanlık ha, korkuyor musun?' Kadın sıkılıyor hayatındaki sorulardan, bu bir hayalse hiç sırası değil diye düşünüyor, boğuluyor çünkü artık kurguladıkları kurguladıklarından. 'İyi bir kürtaja ihtiyaç var' diyor derin alınan bir nefesin hemen ardından. Herkes için gerekli miydi iyi bir kürtaj? Biraz olsun "iyi" olabilmek için miydi? O zaman sorulacak tek soru kalıyordu, herşeyin incicinin cıncığının çıktığı bu zamanda: Usta, kürtaj kaç... Yeni sesleniş ve yeni zamanın kötüsü için bir savaş. İyi de kötü orda mıydı kı?

'Annen kötünün içinde olduğunu bilse üzülürdü, bilirsin pek kötü olamaz o. Sen şanslı olansın unutmama, ölen ikizine bak, dışarı çıkmadan götürdü ölüm onu. ve madem böylesini istiyorsun, kötü seninle kalsın' diyor şimdi de denizde yol alan bir denizanası. Embriyo gülüyor mu yoksa kadına mı öyle geliyor bilemiyor kadın, gülümsemesini tanımlamak için biraz erken. Kadının gözlerine hapsedip kötüyü, gözlerini yumuşak dokunuşlarıyla kapatıyor embriyo. Kötü hep kadının gözlerinde kalıyor ve hüznün hiç peşini bırakıyor. İyi de nereye vardı kötü?

Kadın kendisini yavaşça sarsan adamı gördü, gözlerini açtığı anda. Yarı bulanık etraf ve müthiş bir ağrı kasıklarından tüm vücuduna yayılıyordu.

'Güzelim, geçti. Bir kahve?' dedi bir ses. Kadının canı yanıyor ve artık hayırdı cevap. 'Hayırr'

Kötüyü yollamanın zamanı. Ne kahve kaldı içmek için gecede, ne hal kaldı anlatmak için bende, ne de ilgi vardı anlattıklarına rağmen kötude?

-Pencere açık. İstediginde çık kötü.

-Hayırr.

Fever Dreams, Leah Palmer Preiss

Bilinçdışı ilk başta yardımcı da olsa olumsuz bir biçimde de ortaya çıksa, bir süre sonra, bilinçli davranışı bilinçdışı etkenlere yeniden uyarılma – dolayısıyla bilinçdışı tarafından gelen 'eleştiri' yi kabullenme ihtiyacı doğar. İnsan rüyalar aracılığıyla, çeşitli nedenlerle çok yakından bakmayı tercih etmediği kendi kişiliğinin durumundan haberdar edilir. Jung bunu 'gölgenin ortaya çıkışı/netleşmesi' olarak adlandırır. (Jung 'gölge' terimini kişiliğin bilinçdışıyla ilgili olan tarafı için kullanır çünkü 'gölge' rüyalarda sık sık kişileştirilmiş biçimde ortaya çıkar.)

Gölge bilinçdışı kişiliğin tümü değildir. Egonun bilinmeyen veya az bilinen özelliklerini ve niteliklerini – daha çok, bilinçli de olabilecek, şahsi dünyaya ait olan yanlarını – temsil eder. Bazı durumlarda, gölge bireyin kişisel yaşamı dışında bir kaynaktan doğan toplu/ortak etkenlerden oluşur.

Birey gölgesini görmeye kalkıştığında, başkalarında açıkça görüp kendinde inkar ettiği bencillik, zihin tembelliği, dağınıklık; gerçekdışı fanteziler, planlar ve komplolar; dikkatsizlik, korkaklık; paraya ve servete aşırı düşkünlük, kısaca daha önce kendine "Önemli değil; kimse farkına varmaz, hem diğerleri de yapıyor aynısını" dediği bütün küçük günahların, niteliklerin ve dürtülerin farkına varır (ve çoğunlukla onlardan utanır).

Bir arkadaşınız sizi herhangi bir hatanız yüzünden kınadığında, üzerinize doğru gelen bunaltıcı bir öfke hissederseniz, emin olabilirsiniz ki, bu noktada, farkında bile olmadığınız gölgenizin bir parçasını bulacaksınız.

Tabii ki sizden 'daha iyi' olmayan başkaları sizi gölge hataları yüzünden eleştirdiğinde canınızın sıkılması doğaldır. Peki ya sizi kınayan, kendi varlığınızın içsel yargıçları – rüyalarınız- olduğunda ne diyebilirsiniz? İşte bu nokta egonun yakalandığı, ve sonucun genelde mahcup bir sessizlik olduğu noktadır. Bundan sonra sancılı ve fazlasıyla uzun bir kendini eğitime uğraşı başlar; bu uğraş ki, Herkül'ün emeklerinin psikolojik dengi olarak tanımlanabilir. Bu şanssız kahramanın ilk görevi, hatırlayacaksınız, içlerine onlarca yıl boyunca yüzlerce sığırın gübrelediği pis ahırları (Augean Stables) bir günde temizlemektir. Sıradan bir ölümlü, bunun yalnızca düşüncesiyle bile cesaretsizliğe yenik düşer.

Gölge yalnızca yapılmamış işlerden oluşmaz. Aynı sıklıkta kendini ani ve elde olmayan bir hareketle de gösterebilir. Bireyin düşünmeye fırsatı olmadan, günahkar işaretler ağızdan fırlar, plan tamamlanmış, yanlış karar verilmiştir artık, ve kişi daha önceden kesinlikle tasarlamadığı veya bilinçli şekilde istemediği sonuçlarla yüz yüze kalır. Daha ötesi, gölge kişilik toplu sırayetlere, bilinçli kişiliğin olduğundan çok daha fazla maruz kalır. Örneğin bir adam yalnızca, nispeten iyi hisseder kendini; fakat "diğerleri" karanlık ve ilkel şeyler yapmaya başlar başlamaz, onlara katılmadığı taktirde bir aptal olarak görüleceğinden korkar. Böylece, gerçekte kendine ait olmayan dürtülere yol açar. Kişinin hem kendi hem de diğerlerini gölgesinin yanılışına düşmesi özellikle hemcinsleriyle kurduğu iletişimde meydana gelir. Karşı cinsten birinde gölgeyi görsek de, bu bizi daha az rahatsız eder ve bunu çok daha kolay affedebiliriz.

Buna göre, rüyalarda ve mitlerde, gölge rüyayı görenle hemcinstir. Şu rüya buna bir örnek teşkil edebilir. Rüya gören, 48 yaşında, çok fazla kendisi için ve kendi halinde yaşamaya

Carl G. Jung tarafından yayıma hazırlanan Man and His Symbols adlı kitabın (Penguin Arkana, 1990 baskısı) The Process of Individuation başlıklı bölümünün 168-176. sayfalarından Şeyda Odabaş tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

Fin taş labirenti (Bronz Çağı)

19.yy İngiliz Çim Labirent

Chartres Katedralindeki bir zemin süsü

gayret eden, çok çalışan, kendini disipline eden, hazzı ve kendiliğindenliği, kendi doğasında olduğu halde çok fazla bastıran bir adamdı.

Şehirde çok büyük bir eve sahiptim ve burada otuyordum, ve hala evin değişik bölümlerinin hepsini bilmiyordum. Dolayısıyla evin içinde bir yürüyüşe çıktım ve özellikle mahzende, haklarında hiçbir şey bilmediğim bir sürü oda ve hatta başka mahzenlere veya gizli yeraltı sokaklarına giden çıkışlar keşfettim. Bu çıkışların bir çoğunun kilitli olmadığını, bazılarının kilitleri bile olmadığını fark ettiğimde kendimi huzursuz hissettim. Daha ötesi, komşu çevrede, içeriye sızabilecek, çalışan işçiler vardı... Zemin kata tekrar çıktığımda, yine sokağa veya diğer evlerin içine giden çıkışlar keşfettiğim bir arka avluyu geçtim. Çıkışları daha yakından incelemeye çalıştığım, yüksek sesle gülen ve ilkokuldan arkadaş olduğumuzu söyleyen bir adam geldi yanıma. Ben de onu hatırladım, ve o bana hayatını anlatırken, onunla çıkışa doğru yürüdüm ve sokaklar boyunca gezindim. Biz büyük, dolambaçlı sokakta yürüyüp, dörtlüye giden üç atın yanımızdan geçtiği yeşil çayıra geldiğimizde havada garip bir işik ve gölge oyunu vardı. Atlar güzel, güçlü hayvanlardı, vahşi fakat iyi tımar edilmişlerdi ve binicileri yoktu. (Yoksa askerden mi kaçmışlardı?)

Mahzendeki garip geçiş labirentleri, bölmeler, ve kilitlenmemiş çıkışlar eski Mısır'ın, bilinmeyen olabirlikleriyle bilinçdışının iyi bilinen bir sembolü olan yeraltı dünyası tasvirlerini hatırlatır. Ayrıca, kişinin bilinçdışı gölge tarafında, diğer etkilere nasıl "açık" olduğunu ve esrereğiz, yabancı unsurların nasıl içeriye girebileceklerini de gösterir. Mahzen, denilebilir ki, rüya görenin psykesinin zemini. Garip binanın (rüya görenin kişiliğinin hala algılanmamış psişik alanını temsil eder) arka avlusunda, aniden eski bir okul arkadaşı belirir. Bu kişi açıkça rüya görenin kendisinin – çocukken yaşamının bir parçası olan fakat sonra unutup kaybettiği- yönünü canlandırır – bir başka yönünü canlandırır. Kişinin çocukluğa ait özellikleri (örneğin neşe, huysuzluk, ve belki kolay güvenmek) birdenbire yok olur, ve kişi nereye ve nasıl gittiklerini bilmez. Şimdi (arka avludan) dönen ve yeniden arkadaş olmak isteyen, rüya görenin bu tip bir kayıp özelliğidir. Bu figür olasılıkla, rüya görenin ihmal edilmiş hayattan zevk alma kapasitesine ve dışadönük gölge tarafına karşılık gelir.

Fakat kısa bir süre sonra, rüya görenin görünüşte zararsız olan eski arkadaşını görmeden hemen önce neden "huzursuz" hissettiğini öğreniriz. Arkadaşıyla sokakta dolaşırken, atlar serbest kalırlar. Rüya gören onların askerden kaçmış olabileceklerini düşünür (yani, şimdiye kadar kendi yaşamını biçimlendiren bilinçli disiplinden). Atların binicilerinin olmaması, içgüdüsel dürtülerin bilincin kontrolünden çıkabileceğini gösterir. Eski arkadaşında ve atlarda, önceden yok olan ve rüya gören tarafından fena halde ihtiyaç duyulan pozitif güç tekrar belirir.

Bu, daha çok, kişi "öteki tarafı" ile karşılaştığı zaman ortaya çıkan bir problemdir. Gölge çoğunlukla bilinçliliğin ihtiyaç duyduğu, fakat kişinin hayatıyla bütünleştirmesinin zor olduğu bir biçimde var olan değerleri içerir. Bu rüyadaki büyük ev ve geçişler, rüya görenin psişik boyutlarını ve onları nasıl anlamlandıracağını henüz bilmediğini de gösterir.

Bu rüyadaki gölge, bir içedönük (dış dünyadan uzak kalmaya çok fazla çabalayan kişi) için tipiktir. Dış nesnelere ve hayata düşkün bir dışadönüğün durumunda, gölge oldukça değişik görünür.

Çok canlı bir yapıya sahip genç bir adam tekrar tekrar başarılı yatırımlara girişti. Aynı zamanda rüyaları, başladığı özel bir yaratıcı işi bitirmesinde ısrar ediyorlardı. Aşağıdaki bu rüyalardan biriydi:

Kanapede bir adam yatıyor ve örtüyü yüzüne çekmiş. Adam, her tür kanun dışı işi yapabilecek gözü dönmüş bir haydut ve Fransız. Bir memur bana aşağıya kadar eşlik ediyor, ve biliyorum ki bana karşı bir komplö yapılmış: yani, Fransız beni yanlışlıkla olmuş gibi öldürecek. (Dışarıdan görüldüğü şekliyle böyle) Biz çıkışa yaklaşırken adam gizlice arkama sokuluyor, fakat ben kendimi kolluyorum. Uzun ve iri bir adam (zengin ve etkili de) birden, kendini hasta hissederek yanımdaki duvara yaslanıyor. Ben çabucak memuru kalbinden bıçaklayarak öldürme fırsatını değerlendiriyorum. "İnsan sadece biraz ıslaklık hissediyor" – diyor yorum yapar gibi. Ona emirleri veren adam öldüğünden Fransız bana saldıramayacak, şimdi güvendedim. (Olasılıkla memur ve başarılı iri adam aynı kişiler, ikincisi bir şekilde ilkinin yerini alıyor.)

Haydut, rüya görenin diğer tarafını, tamamen muhtaç duruma düşen – içedönüklüğünü-

temsil eder. Kanapede yatar (yani edilgendir) ve örtüyü yüzüne çeker çünkü yalnız kalmak istemektedir. Öte yandan memur, ve varlıklı iri adam (gizlice aynı kişiler) rüya görenin dış sorumluluklarını ve girişimlerini canlandırırlar. İri adamın ani hastalığı, rüya görenin, dinamik enerjisinin dışsal hayatında çok etkili şekilde patlak vermesine izin verdiğinde bir çok kez hastalandığıyla bağlanabilir. Fakat bu başarılı adamın damarlarında kan yoktur – yalnızca bir tür ıslaklık- , bu demektir ki rüya görenin bu dışsal azimli girişimleri gerçek bir yaşamsallık ve tutku içermeyen kansız/ölü mekanizmalardır. Böylece, iri adamın ölmesi gerçek bir kayıp olmazdı. Rüyanın sonunda, Fransız tatmin olur; o açıkça, rüya görenin bilinçli tutumu kendisiyle anlaşılamadığı için olumsuz ve tehlikeli hale dönüşen olumlu gölge figürünü temsil eder.

The Dream Builder, Tito Salomni

Bu rüya bize gölgenin bir çok değişik unsurdan oluştuğunu gösterir – örneğin bilinçsiz hırstan (iri yarı adam) ve içedönüklükten (Fransız). Bu rüyayı gören kişinin Fransız'la yakınlığı ikisinin de aşk ilişkileriyle nasıl başa çıkılacağını bilmelerinden ileri gelir. Buna göre, iki gölge figürü aynı zamanda iki çok bilinen dürtüyü temsil ederler: güç ve seks. Güç dürtüsü bir an için ikili biçimde belirir, hem memur hem de başarılı adam olarak. Memur, veya devlet görevlisi, bütünsel adaptasyonu canlandırırken, başarılı adam azmi gösterir; fakat doğal olarak ikisi de güç dürtüsüne hizmet ederler. Rüya gören bu tehlikeli içsel gücü durdurmayı başardığında, Fransız düşman değildir artık. Başka deyişle, eşit derecede tehlikeli olan seks dürtüsü de teslim olmuştur.

Açıkça görülür ki gölge problemi tüm politik çatışmalarda büyük rol oynar. Eğer bu rüyayı gören adam kendi gölge problemine duyarlı olmasaydı, umutsuz Fransız'ı kolayca dış dünyanın "tehlikeli Komünistleri" ile veya memurla varlıklı adamı "açgözlü kapitalistler" ile özdeşleştirebilirdi. Böylelikle kendi içinde de bu tür savaşılan öğeler olduğunu görmekten kaçınabilirdi. Eğer kişiler kendi bilinçdışı eğilimlerini başkalarında gözlemlerlerse, buna "yansıtma" denir. Tüm ülkelerdeki politik çalkantılar, küçük grupların ve bireylerin arka bahçe dedikoduları kadar yansıtma nesneleri doludur. Her tür yansıtma nesneliliği ve içten insan ilişkileri olasılıklarını yerle bir ederek, karşımızdaki insanlar hakkındaki fikrimizi gölgeler.

Gölgemizi yansıtmanın bir dezavantajı daha vardır. Eğer kendi gölgemizi, diyelim ki, Komünistler veya kapitalistlerle özdeşleştirirsek, kişiliğimizin bir parçası karşıt tarafta kalır. Bunun sonucunda sürekli olarak (istmeden de olsa) kendi arkamızdan öteki tarafı destekleyen şeyler yaparız ve bilmeden düşmanımıza yardım ederiz. Öte yandan, eğer yansıtmanın farkına varır ve durumu korku veya düşmanlık olmadan, diğer kişiye de hassasiyetle yaklaşarak tartışabilirsek, karşılıklı anlaşmaya varma – en azından bir ateşkes-şansı doğar.

Gölgenin bizim arkadaşımız veya düşmanımız haline gelmesi büyük oranda bize bağlıdır. Keşfedilmemiş ev ve Fransız haydutu rüyalarının gösterdiği gibi, gölgenin her zaman düşman/rakip olması gerekmez. Aslında o tamamen, bir kişinin bazen kabullenerek, bazen direnerek, bazen sevgi vererek – durum neyi gerektiriyorsa onu yaparak- geçinmeye çalıştığı herhangi bir insan gibidir. Gölge, yalnızca görmezden geldiğinde ya da yanlış anlaşıldığında düşmandır.

Sık olmasa da bazen, bir kişi kendi doğasının kötü tarafını yaşamaya ve iyi tarafını bastırmaya zorlanır. Böyle durumlarda gölge rüyalarında olumlu bir figür olarak belirir. Fakat doğal duygularını ve hissettiklerini yaşayan bir kişi için gölge, soğuk ve olumsuz bir entelektüel olarak belirebilir; ve arka planda tutulmuş zehirli yargılamaları ve olumlu düşünceleri canlandırabilir. Böylece, hangi şekle bürünürse bürünsün, gölgenin görevi egonun karşıt tarafını temsil etmek ve kişinin diğer insanlarda hoşlanmadığı nitelikleri somutlaştırmaktır.

Eğer kişi sadece dürüst olmaya ve kendi içyüzünü görmeye çalışmakla, gölgeyi bilinçli kişilikle bütünleyebilseydi, nispeten daha kolay olurdu. Fakat, maalesef, böyle bir çaba her zaman işe yaramaz. Kişinin gölgeli tarafının içinde öyle tutkulu bir güdü vardır ki, akıl ona galip gelmeyebilir. Dışarıdan gelen acı bir tecrübe bazen yardım edebilir; denilebilir ki, gölge güdülerini ve dürtüleri durdurmak için kişinin kafasına bir tuğla düşmelidir. Bazı zamanlarda, kahramanca bir karar onları durdurabilir, fakat böylesine insanüstü bir çaba ancak içerideki Büyük Adam (Ben/Ego) kişiye bunu gerçekleştirmesi için yardım ederse mümkündür.

Gölgenin karşı konulamaz dürtününun bunalıcı gücünü içerdiği gerçeği, dürtünün her zaman

The Nightmare, Füssli, 1782

kahramanca bir şekilde bastırılması gerektiği anlamına gelmez. Bazen gölge güçlüdür çünkü Benliğin itici gücü de aynı doğrultuyu göstermektedir; böylece kişi, içsel baskının arkasındaki Ben mi gölge mi olduğunu bilemez. bilinç dışında, kişi maalesef, bir ay ışığı manzarasında olduğu durumdadır: Bütün içerik bulanıklaşır ve birbirine girer, ve kişi asla bir şeyin ne veya nerede olduğunu; veya nerede başlayıp nerede bittiğini bilemez. (Bu, bilinç dışı içeriğinin "bulanıklaşması" olarak bilinir.)

Jung bilinç dışı kişiliğin bir yönünü gölge diye adlandırdığında, iyi tanımlanmış bir etkene işaret ediyordu. Fakat bazen, en önemli ve yüksek değerler de olmak üzere egoya yabancı olan her şey gölgeyle karıştırılıyor. Örneğin, aktardığım rüyadaki Fransız haydutunun işe yaramaz bir serseri ya da en değerlisinden bir içedönük olup olmadığından kim emin olabilir? Ve önceki rüyadaki kaçışan

atlar – özgürce koşmalarına izin verilmeli mi verilmemeli mi? Rüyanın kendisinin bir şeyleri netleştiremediği bir durumda, bilinçli kişilik kararı vermek zorunda kalacaktır.

Eğer gölge figürü değerli, yaşamsal güçleri içeriyorsa, bunlar fiili deneyime dönüştürülmeli ve bastırılmamalıdır. Gururunu ve kibrini bir yana bırakıp, karanlık görünen ama aslında öyle olmayabilen bir şeyi yaşamak egoya bağlıdır. Bu, tutkunun zaferindeki kadar kahramanca bir fedakarlık gerektirebilir; ama tersi bir anlamda.

Kişi gölgesiyle karşılaştığında ortaya çıkan ahlaksal zorluklar Kuran'ın on sekizinci suresinde iyi tarif edilmiştir. Bu hikayede, Musa çölde Hızır'a ("Yeşil " veya "Tanrının ilk meleği") rastlar. Birlikte dolaşırlar, ve Hızır Musa'nın, kendisinin davranışlarına öfkelenmeden katlanamayacağından korktuğunu söyler. Eğer Musa Hızır'a dayanamazsa ve güvenmezse, Hızır gitmek zorunda kalacaktır.

Hızır, ilk olarak, bazı köylülerin balıkçı teknesini deler. Sonra, Musa'nın gözleri önünde, yakışıklı ,genç bir adamı öldürür ve son olarak da inanmayanlara ait yıkık bir duvarı doğrultur. Musa öfkesini gizleyemez ve Hızır ayrılmak zorunda kalır. Gitmeden önce, yaptıklarının nedenlerini açıklar: Tekneyi delmekle aslında, onu sahiplerine verdi çünkü korsanlar onu çalmaya geliyorlardı. Böyle olduğu için, balıkçılar onu kurtarabilirlerdi. Yakışıklı genç adam cinayet işlemeye gidiyordu, ve onu öldürmekle Hızır, adamın dindar anne babasını bir rezaletten kurtardı. Duvarı doğrultmakla, iki dindar genç adam perişanlıktan kurtuldular çünkü hazineleri duvarın altında gömülüydü. Ahlaksal açıdan çok öfkeli olan Musa, bunların üzerine, yargısını çok acele yaptığını (çok geç) gördü. Hızır'ın davranışları tamamen şeytanca görünse de, gerçekte öyle değildiler.

Bu hikayeye safça bakan bir kişi, kanun tanımaz, kaprisli ve şeytan Hızır'ın; dindar ve kanuna itaat eden Musa'nın gölgesi olduğunu sanabilir. Hızır daha çok, Tanrının bazı gizli yaratıcı eylemlerinin kişileşmiş halidir. (Henry Zimmer tarafından tercüme edilmiş ünlü Hindistan hikayesi "Kral ve Ceset"ten benzer anlamı çıkaranlar olabilir.) Bu gizli problemi tasvir edecek bir rüya aktarmamam tesadüf değil. Kuran'dan bu çok bilinen hikayeyi seçtim çünkü, bu

Karanlık figürler
rüyalarımıza girip
bizden bir şey
istediklerinde,bunları
n benliğimizin gölgeli
tarafını mı, Beni mi,
ya da ikisini birden
mi aynı anda
canlandırdığından
emin olamayız. Daha
geniş anlamda,
karanlık partnerimizin
üstesinden gelmemiz
gereken bir kusuru
mu, yoksa
kabullenmemiz
gereken anlamlı bir
yaşam parçasını mı
simgelediğini sezmemiz
– bu, birey olma
yolunda karşımıza
çıkacak en zor
problemlerden biridir.
Daha ötesi, rüya
sembolleri çoğunlukla
gizli ve karmaşıktır,
bu yüzden kişi
onların
yorumlarından emin
olamaz. Böyle bir
durumda kişinin tek
yapabileceği ahlaksal
şüphenin yarattığı
rahatsızlığı
kabullenmek – son
yargıya ve kesin
karara varmadan
rüyaları izlemektir.

hikaye, bireysel bir rüyada nadiren bu denli açıklıkla ifade edilebilecek bir yaşam tecrübesini özetliyor.

Karanlık figürler rüyalarımıza girip bizden bir şey istediklerinde,bunların benliğimizin gölgeli tarafını mı, Beni mi, ya da ikisini birden mi aynı anda canlandırdığından emin olamayız. Daha geniş anlamda, karanlık partnerimizin üstesinden gelmemiz gereken bir kusuru mu, yoksa kabullenmemiz gereken anlamlı bir yaşam parçasını mı simgelediğini sezmemiz – bu, birey olma yolunda karşımıza çıkacak en zor problemlerden biridir. Daha ötesi, rüya sembolleri çoğunlukla gizli ve karmaşıktır, bu yüzden kişi onların yorumlarından emin olamaz. Böyle bir durumda kişinin tek yapabileceği ahlaksal şüphenin yarattığı rahatsızlığı kabullenmek – son yargıya ve kesin karara varmadan rüyaları izlemektir. Bu, üvey annesi bir miktar iyi ve kötü bezelyeyi önüne koyup, onları ayıklamasını isteyen, Külkedisi'nin durumuna benzer. Külkedisi, umutsuz görünse de sabırla bezelyeleri ayırmaya başlar ve birdenbire kumrular (bazı versiyonlarda karıncalar) ona yardıma gelirler. Bu yaratıklar, sadece kişinin bedeninde hissedilebilen ve bir çıkış yolu gösteren yardımsever, derin bilinçdışı dürtülerini simgeler.

Benliğinin tam diplerinde bir yerlerde, kişi genellikle nereye gitmesi ve ne yapması gerektiğini bilir. Fakat bazı zamanlarda "ben" dediğimiz palyaço öyle rahatsız edici biçimde davranır ki, içsel ses kendi varlığını hissettiremez duruma gelir.

Bazen, bilinçdışının ipuçlarını anlamaya yönelik tüm çabalar boşa çıkar, ve bu durumda kişinin ancak, bilinçdışının önerileri birden başka bir doğrultuyu gösterdiğinde değişmeye hazır biçimde, doğru görüneni yapmaya cesareti olabilir. Kişi, insan olma halinden çok uzaklaşmaktansa, böyle yaparak doğru yoldan sapmış gibi hissetmek pahasına, bilinçdışının itici gücüne direnmeyi daha doğru bulabilir(bu çok sık olmaz). Bu, bütünüyle kendileri olabilmek için kanun dışı bir eğilimin dışına çıkmak zorunda olan insanların durumuna benzer.

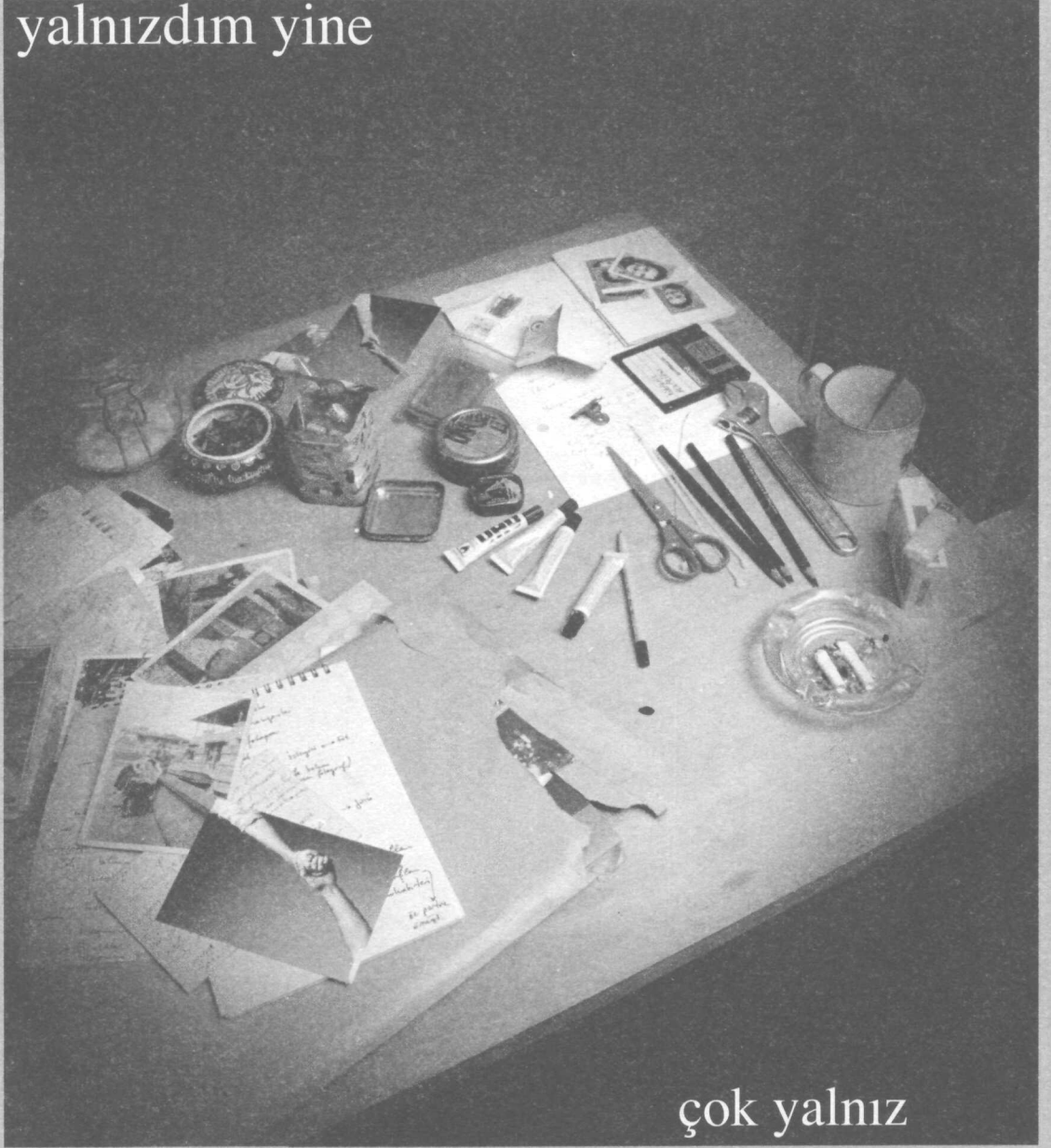
Egonun bu tip bir karar vermek için ihtiyaç duyduğu güç ve içsel netlik, kaynağını gizli biçimde,kendini çok net biçimde göstermek istemeyen Büyük Adamdan alır. Egonun özgürce bir seçim yapmasını isteyen Ben olabilir; ya da kendini ortaya koyabilmesine yardımcı olmak için insan bilincine ve onun kararlarına bağımlı olan Bendir. Sıra zor ahlaksal problemlere geldiğinde kimse diğerlerini doğru şekilde yargılayamaz. Her kişi kendi problemine bakmalı ve kendisi için doğru olanı belirlemelidir. Eski bir Budist Ustanın söylediği gibi, öküzünü, başka insanların çayırlarında otlamaması için sopayla izleyen çoban örneğinin izinden gitmeliyiz.

Derinlik psikolojisindeki bu yeni keşifler, bizi insan davranışını daha bireysel ve incelikli bir yönde yargılamaya iterek toplu ahlaksal değerlerimizde değişiklik yapacaklardır. bilinçdışının keşfi son zamanların en ileri seviyedeki keşfidir. Fakat, bilinçdışı gerçeğin kabul edilmesinin, dürüst bir kendine-bakış ve kişinin kendi yaşamını yeniden düzenlemesini gerektirmesi, bir çok insan hiçbir şey olmamış gibi davranmaya devam etmelerine sebeptir. Bilinçdışını ciddi biçimde ele alıp ortaya çıkabilecek problemlerle uğraşmak cesaret gerektirir. Çoğu insan, davranışlarının, bilincinde oldukları ahlaksal yönleri üzerinde bile derin düşünemeyecek kadar tembeldir; ve bilinçdışının onları nasıl etkilediğini kesinlikle fark edemeyecek kadar tembel.

yalnızdım yine
istemediğim halde
sevmediğim halde
yalnızdım yine

düşdeğirmeni

çok yalnız

fazla

çok fazla

fazla kaç şişe

hatırlayamıyorum

hatırlamaya çalıştım

kendimi sevdiğim

zamanları

neyimi sevdiğimi

çalıştım

çok çalıştım

bulamadım

sıfır

değişmeliyim dedim

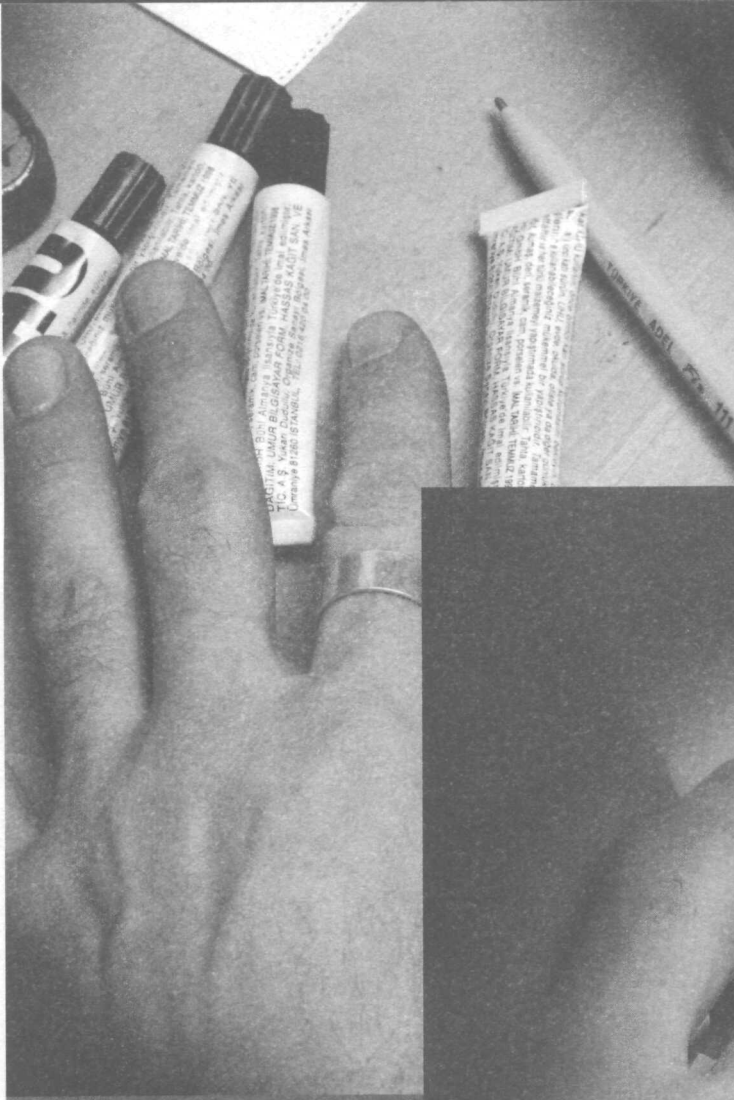
madem öyle değişmeliyim

yeni olmalıyım ne bileyim

farklı olmalıyım

artmalıyım

kendimi bile şaşırtmalıyım

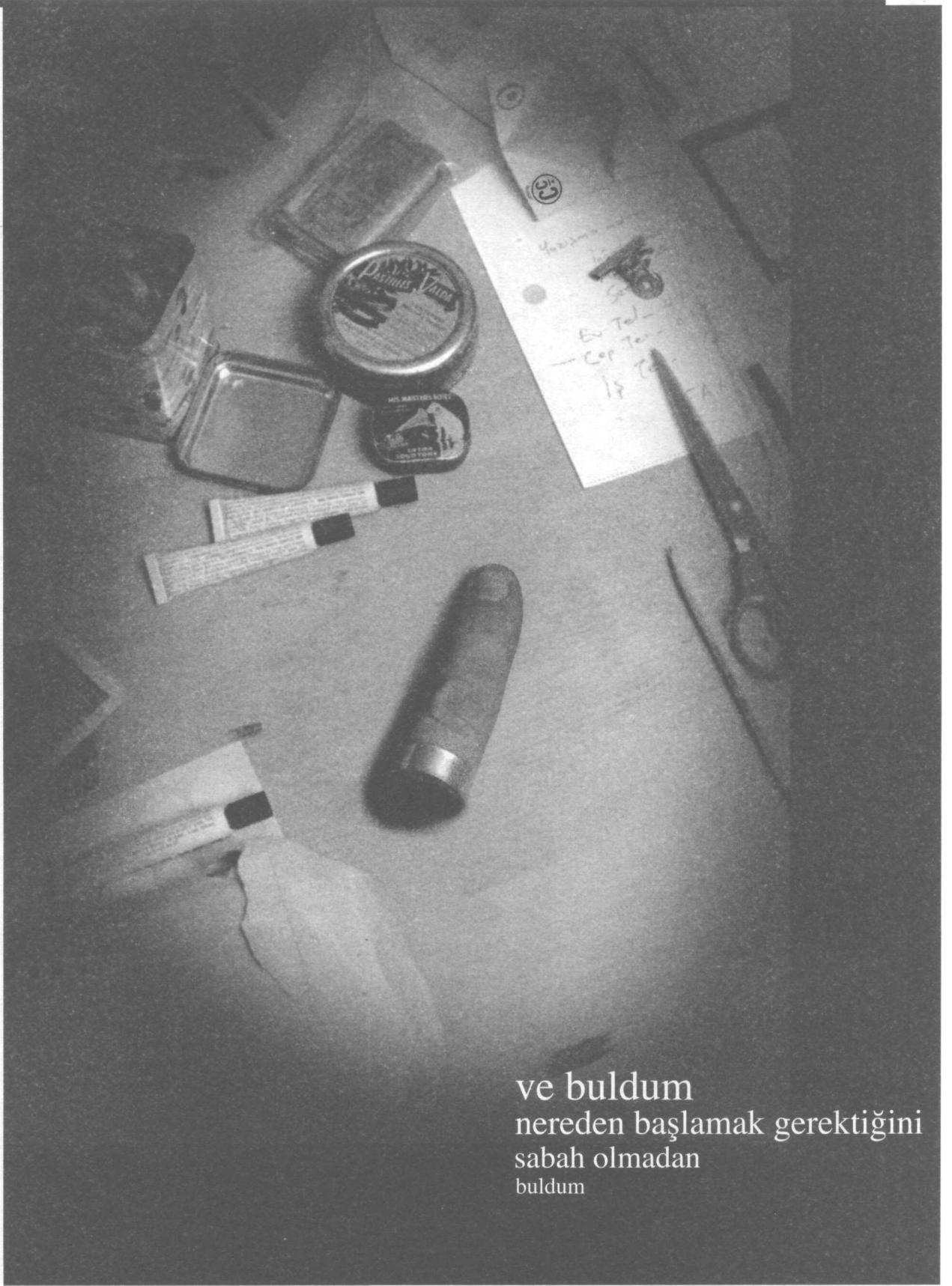
ve hemen

bekleyemem
sabahı bekleyemem

hatırlamaya çalıştım
beklemeyi

korkmamayı
korkmayı da

ve buldum
nereden başlamak gerektiğini
sabah olmadan
buldum

Kötünün ayna
görüntüsü iyiyle
yüzleşmesi hiç de
umduğumuz gibi
olmaz; ortada
kazanana
olmaması bir
yana, düello
kisvesine
bürünmüş bir
kavuşmayla,
beklenen,
özlenen bir
buluşmayla karşı
karşıya kalırız.
Kötü iyiyle kol
kola, kucak
kucağayken,
ondan bağımsız
olduğu
zamanlardaki
sapkın, hastalıklı
şiddet şeklinden
sıyrılır; artık
bağışlanamaz ve
özürsüzdür.
Çünkü
yöneltilmiş,
yönlendirilmiş ve
iradidir.
Evcilleştirilmeye
çalışılan doğanın
vahşi yanına ait
hayvanlar kadar
tehlikeli ve
tikinti vericidir.

Italo Calvino, *Atalarımız Üçlemesi*'nin üç romanıyla insanoğlunun köklü üç çelişmesine dikkat çeker. Her üç çelişki de kitaplarda aksiyel, ayna görüntüsüyle birlikte verilir; *Ağaca Tüneyen Baron*'da başkaldırı boyuneğmeyle, *Varolmayan Şövalye*'de varolamamak her şey olmakla ve *İkiye Bölünen Vikont*'da da kötü iyiyle yüzleşir. Bu yüzleşmelerin en çarpıcısı kötüyle ikinin iktidar savaşı olarak başlayıp düello şeklinde sonuçlanan çekişmesidir.

Vikont Medardo, Türkler'in neye benzediğini merak ettiğinden gönüllü olarak savaşa katılır, Türkler'i görür, merakı tatmin olur, geri dönmeye karar verir ama bir güz darbesiyle düşey olarak tam ortadan ikiye ayrılır.

Vikont savaşa tam gitmiştir ama yarım döner. Diğer yarısı da dönünceye kadar olup bitenlerden bunun 'kötü' yarı olduğunu anlar. 'iyi' yarı geldikten ve işler iyice içinden çıkılmaz bir hal aldıktan sonra soluğumuzu tutarak okuduğumuz düello sahnesi yaşanır. Kitap, bizi şaşkırtan ama hiç de sürpriz olmayan, aslında sürpriz olmadığı için şaşkırdığımız bir sonla biter.

Vikont'un kötü yarısı iyilik adına hiçbir şey barındırmaz. Damıtılmış, arı, saf kötü söz konusudur. Vikont ve yaptıkları şiddet doludur. Saldırgandır. Zarar vericidir. Dehşete düşeriz. Anlatılanlar ağızımızı açık bırakır. Canlı cansız her şey bir kıyımaya uğrar ama ortada ne bir neden, ne bir amaç ne de bir utku vardır. Vikont'un kötülüğü bir şeye değil her şeye yöneldiğinden, bir şey değil bir hiç uğruna olduğundan, doyum değil sıradanlık duyumsattığından 'kötü' haline gelememiş bir şiddet, vahşet olmaktan kurtulamaz. Bu yüzden de yalnızca şiddetin korkutuculuğuna ve baskıcılığına sahip olabilir; 'kötü'nün erkine, buyurganlığına, karizmasına değil. Vikont'un önünde herkes korkudan titrer ama anlamsızca çiçekleri böcekleri ikiye ayırırken içindeki katıksız kötü herkesi güldürür.

Diğer yarı çıkageldiğinde 'kötü'nün adam olacağını, dizegeleceğini sanırsınız. Oysa katıksız, arı 'iyi'nin durumu da hiç farklı değildir; amaçsız, nedensiz, utkusuz 'iyi', saf olmaktan ileri gidemez. İyinin beceriksizliğine öfkeleniriz. Onun da kötü yarı kadar tehlikeli olabileceğini görüp şaşırız. İyinin elinden hiçbir şey gelmediği gibi varolana da aptalca iyiliklerinin sonucunda zarar verir.

İyi yarı ve kötü yarı iktidar savaşında yenilemezler. Tek çözüm düellodur.

Düelloda 'yarı'lar birleşir; iyi ve kötü birbirine kavuşur. İkisi de amaçlarına ve utkularına bu buluşma sayesinde sahip olurlar. Sonucu kabul etmekte zorlansak da ikinin kötüye ihtiyacı olduğunu ve kötünün iyiyle birlikteyken çok daha kıyıcı olduğunu fark ederiz.

Kötünün ayna görüntüsü iyiyle yüzleşmesi hiç de umduğumuz gibi olmaz; ortada kazanana olmaması bir yana, düello kisvesine bürünmüş bir kavuşmayla, beklenen, özlenen bir buluşmayla karşı karşıya kalırız. Kötü iyiyle kol kola, kucak kucağayken, ondan bağımsız olduğu zamanlardaki sapkın, hastalıklı şiddet şeklinden sıyrılır; artık bağışlanamaz ve özürsüzdür. Çünkü yöneltilmiş, yönlendirilmiş ve iradidir. Evcilleştirilmeye çalışılan doğanın vahşi yanına ait hayvanlar kadar tehlikeli ve tikinti vericidir.

İlişki teröristlerini, gerçek teröristleri, duygu diktatörlerini, gerçek diktatörleri, kötü ve kötülük adına yakıştırdığımız her durumu işaret ederken, diğer parmağımızla da onu ayakta tutan, onu yönlendiren, onu kötü kılan ama kötü olmayı gösteririz. Varoluşumuzla birlikte tanık olduğumuz düelloyla birlikte yaşamak zorunda olduğumuzu biliriz. ↓

Le Sommeil Du Monstre, Enki Bilal

Son yıllarda önce insan genom projesinin başlatılması, sonraları transplantasyonlar için domuz ve çeşitli hayvanların organ bankası olarak kullanılma olasılıklarının belirmesi, ve çok yakınımızda ise önce kopya koyun Dolly'nin, daha sonra Hawaii'li 50 kopya farenin varlığı, bilim dünyasını neşelendirmeye, toplumu ise üzmeğe başladı. Herşeyin bir özeli olduğunu düşünenler, bilimin de sınırlarını bilip bunları aşmaması üzerinde ağız birliği ettiler. Uluslar bilimsel çalışmalara sınır getirmek için özel yasalar hazırlamaya başladılar, toplum kuruluşları bilimsel çalışmalara verdikleri maddi ve manevi destekleri yeniden değerlendirmeye alacaklarını ifade ettiler. Daha da ileri gidip bilimi kötülediler; kötü bilim değil, kötü bilim adamının varlığını kabul edemediler bir türlü.

Yazıda geçen yöntemlerin tamamı, deneysel olarak sürdürülen çalışmalar olup, yakın gelecekte FDA (Food Drug Assoc.)'dan onay almaları beklenmektedir. Bu uygulamalar günümüzün klinik ve terapiye yönelik literatüründe henüz yer edinmemişlerdir.

bir

Sean'ın doğumu ailesinin kederi olmuştu adeta (1). Nadir rastlanan sendromlardan birisi olan Poland's sendromunun sonucu, göğüs kafesinin büyük bir kısmı ya yoktu, ya da ileri düzeyde deforme olmuştu. Akciğerleri ve kalbi normal işlevlerini sürdürüyorlardı, ama dışarıdan gelebilecek en küçük darbelerle karşı bile hemen hiç korumaları yoktu. Üstelik Sean'ın durumunu daha da zora sokan, kalbin normal yerleşimini göstermeyip, vücudun sağ tarafına doğru kayması ve tamamen kaburgasız bir bölgede yerleşmiş olması idi.

Hastalığının getirdiklerine rağmen, 17 yıl boyunca, elinden geldiğinin en iyisini yaptı, Sean. Belki herkesin önünde t-shirt'ünü çıkaramıyor, dalgalı zamanlarda denize giremiyor, bisiklet ile gezemiyordu fakat, en azından iyi bir baseball oyuncusu, iyi bir atlet olmuştu, vücudunun ona çıkardığı tüm zorluklara rağmen. Ailesinin karabasanları her maç öncesi ve maç boyunca onlara eşlik etmiş, Sean'ın herhangi bir darbe alması, yüzükoyun yere düşüp hayatını kaybetme olasılığı onlara hastalığa karşı ellerinin bağlı olduğunu hatırlatmıştı her seferinde.

Çare aramayı sürdürmüşlerdi, 17 yıl boyunca, doktorlar, cerrahlar ellerinden gelenin en iyisinin bile Sean için yeterli olamayacağını söylüyorlardı, ta ki bir doku mühendisinin yaktığı ışığa kadar.

Doktora göre yapılacak tedavi gayet basitti. Daha önce defalarca gerçekleştirdiği, burun, kulak veya el-kol kemikleri yapımından pek bir farkı da yoktu. Sean'ın göğüs kafesinde varolan sağlam, sayıca az dokudan küçük bir miktar, cerrahi müdahale ile alınıp, onun yerine özel bir plastik yerleştirilecek, ve alınan kemik örneği, doku mühendisinin laboratuvarında Sean'ın göğüs kafesini oluşturacak temel doku kümesine dönüştürülecekti.

Ameliyat uzun sürmedi. Kemikten alınan özel hücre grupları, laboratuvarında göğüs kafesi şekli verilmiş, özel bir plastik materyalin etrafında üretilmeye başlandı. Artık yapılacak tek şey vardı, hücrelerin Sean'ın vücuduna yerleştirilebilecek miktara gelmesini beklemek.

Çok geçmeden Sean, ikinci kez ameliyathanede bıçak altında idi. Laboratuvarında üretilen Sean'ın göğüs kafesinin ilkel hali vücuda yerleştirilecek ve sonrasında göğüs kafesi hücrelerinin bölünüp, sayılarının çoğalması, büyüyüp erişkin hali alması, komşu hücreler ile bağlantısını kurması, ve hücrelerin etrafında büyüdüğü plastik protezin vücut içerisinde çözünmesi beklenecekti. Bu süreç 3 ayı buldu. 3 ay sonunda Sean hayatı boyunca ilk defa sahip olduğu göğüs kafesi ile bisiklete binebiliyor, herkesin ortasında denize girebiliyor, vücudunu göstermekten utanmıyordu (2,3).

iki

A.K. için herşey giderek zorlaşıyordu. Daha 40'larının başında olmasına rağmen ileri derecede hafıza kaybı, anlama ve ilişki kurma kapasitesindeki gerilemeler onu günlük hayattan koparıyor, baş ağrıları ise krizlerin eşliğine getiriyordu. Doktor, A.K. nin beyninde kötü huylu bir tümör olduğunu ve bir kaç değişik yere sıçradığını, eskiden olsa yapılabilecek pek de bir şey olmadığını söyleyeceğini ama şimdi isterse önüne bir kaç seçenek sunacağını söylemişti.

Üç hayat hikayesinde, moleküler biyolojik tekniklerin ve bilgilerin üretilmesi ve onların kullanımı sırasında etik olarak topluma ters düşmeyen, toplum tarafından yargılanmayacak bilgi işleme ve uygulama yöntemlerinin kullanılması Sean'a yeni bir hayat, yaşlıları ile aynı koşulları paylaşma, ve ötesinde hastalığı yüzünden muhtemelen kılalacak olan yaşamını tekrar ona geri verilmesini sağlamış; biyomedikal mühendisliğinin yeni sınırları, A.K.'ya yüzyıllardır, bilimin çaresini tam olarak bulamadığı bir hastalık karşısında direnç kazandırıp, en önemli beyin işlevlerini geri kazandırmış; genetik bilimindeki ilerlemeler ise yeni anneye çocuğunun geleceğine yön verme, ve geleceğini paylaşma imkanı sunmuştur. Ama toplumun ve etik değerlerin bu tip gelişmelerdeki temel ölçüsü üretilen bilginin önemi değil, onu kullanabilecek hale getirenlerin sınırları olmuş, bu yüzden bilimin gelişiminin önüne setler kurulmak istenmiş, bilimsel heyecan ve yaratıcılığa toplum karşıtı bir görüş oluşturulmaya başlanmıştır.

Genetik bilimini, yeni zararlı mutasyonlar yaratmak için kullanma, moleküler biyolojiyi ve robot teknolojisini biraraya getirip robot-insanlar yaratma ve bunları insan soyunun kurutulması için planlama, nükleer fiziği, bir nükleer bomba yapmak için kullanma, virolojiyi toplu ölümlere sebep olmak için, nörotoksinleri ani ölümler oluşturmak için kullanma olasılıkları insanların, ulusların bilime sınırlandırma getirme istemelerine sebep olmaktadır. Oysa bilgi kötü veya iyi diye sınıflandırılmaz. Ama bilgi kötü veya iyi amaçlar için farklı yollarla kullanılabilir.

A.K. doktorun söylediklerinden bir şey anlamadı, ya da hemen unuttu ama yine de tedaviye, foto-dinamik (4) terapiye razı oldu.

Doktorun söylediğine göre, ameliyat çok iyi geçmiş. Işığa duyarlı bir boya önce tümörlerin kalbine daha sonra da çeşitli sayıda mikroenjeksiyonlar ile tümörlerin tamamını kaplayacak şekilde yaydırılmış. Sonrasında ise boyaya bağlı bir şekilde enjekte edilmiş ilaç (5) düşük enerjili uygun dalga boylu bir laser ışınması tarafından açılarak 'tümöre özel tedavi' ilk adımlarını atmış.

A.K. o zamanlar söylediklerini dünmüş gibi hatırlıyor, oysa yirmi yıl geçmiş aradan.

Üç

Henüz anne olmuş bir kadın, kafatası açık halde cerrahi masasında yatıyor. Bir grup beyin cerrahı, kadının başında ameliyatı yönetiyorlar.

Gün geçtikçe her şey değişiyor, doktorlar eskiden ameliyat sırasında ellerinde neşterleri, saatlerce hastanın kafatasında tümörün sınırlarını tam belirlemeye çalışırlar, sonra bir sinir harbi baslar, çevre dokulara mümkün olan en az zararı verip, tümörü oradan çıkarmaya çalışırlardı. Bu sefer ameliyat yöntemi biraz daha değişik, cerrahi malzemelerinin yanında, içerisinde bir miktar sıvı olan bir enjektör duruyor. Tümörün tedavisi için gereken malzemelerin çoğu semtin eczanesinden alınacak hale gelmiş.

Yeni yöntem, bir tür gen terapisi. Tedavi boyunca beyin cerrahları tümörlü bölgeye içerisinde genetik mühendisliği ürünü olan fare lösemi "virüsünü"(6) enjekte ediyorlar. Bu virüs enfekte ettiği hücrelerde lösemiden ziyade gen mühendisliğinin ürünü herpes simpleks virüsü oluşturuyor, dolayısıyla bu virus tümörlü hücreleri enfekte ettikten sonra vücudun bağışıklık sistemi tarafından tümör değil de herpes olarak algılanıyor. Enjeksiyonu ve oluşturulan enfeksiyonu takiben hastaya herpes simplex virüsüne karşı geliştirilmiş yüksek etkili bir ilaç (7) uygulanıyor, ve enfekte edilmiş kanser hücreleri sanki herpesmiş gibi tedavi ediliyor (8).

Artık insanları intihara sürükleyen kemo ve radyoterapiden kaynaklanan yan etkiler, yıllar süren kanser tedavi şemaları, sadece kanserli değil aynı zamanda sağlıklı dokuları da öldüren, vücut içine zerkedilen zehirlerin zamanı geçmek üzere.

notlar

1. Gerçek bir hikayeden uyarlanmıştır. Sean McCormack, 1993 yılında Dr. Joseph Vacanti, MD. Tissue Engineer- MIT'yi ziyarete gelen bir hastadır.
2. Life, fall 1998.
3. <http://www.mit.edu>
4. İki aşamalı foto-dinamik terapide asıl amaç belirli bir dalga boyundaki ışınmalara karşı hassas olan boya vücutta ya da hedef doku / organa uygulanması, daha sonra da hastalık etmeni barındıran bölgeye laser ışınmaları sayesinde boya ve tedavinin şekline uygun olarak ya lezyon yapılması veya boyaya tutundurulmuş olarak vücutta enjekte edilen ilacın aktif hale getirilmesi temeline dayanıyor.
5. Verteporfin, Vancouver B.C., QLT PhotoTherapeutics Et Ciba vision ophthalmics. Verteporfin tedavisi temel olarak macular dejenerasyon tedavisi için kullanılacak olup, kuzey Amerika ve Avrupa sağlık enstitülerinin anlaşması halinde 2000 yılından itibaren uygulanmaya başlanacaktır.
6. Lösemi, virüs enfeksiyonu ile oluşmaz. Terapi amacı ile virüs sadece bir araç, bir vektör olarak kullanılarak, vücutta lösemi taşıdığından "virüs" tanımlanması kullanılmıştır.
7. Ganciclovir
8. Tedavi şekli günümüzde deneysel olarak uygulanan ve 200 den fazla vektörü üretilmiş bir yöntemi olup, standart klinik uygulamalar için FDA onayı beklenmektedir.

Le Sommeil Du Monstre, Enki Bilal

Büyük bir huzur ile kulağını kum saatinin ince beline dayayıp zamanın geçişini dinliyorsun. Hışırtılı, düzenli bir akış bu. Uzaklardan gelen kuş civıltıları ve ılık rüzgarın sesi, sessizliğin içinde pırıldayan küçük elmaslar, yakutlar, akikler gibi tatlı geliyor sana. Mutlu musun? İşte şimdi o beklediğin gün geldi çattı. O hep hayalini kurduğun cennet senin artık. Emekli oldun ve daha işe girdiğin ilk günden beri taksitlerini düzenli olarak ödediğin, şehir dışındaki -hem de çok dışındaki, neredeyse başka bir şehirdeki- tatil sitesinin gökdelenlerinin birinin balkonundan aşağıya, 280 daireye ait olan geniş bahçeye bakıyorsun. Uçsuz bucaksız yeşil çayırardan ibaret bir bahçe... Bahçenin ortasında yükselen 280 daireli, açık ve kapalı yüzme havuzlarına ve bir çok sosyal tesise sahip bir bina. Elinde tutmuş olduğun dosyanın bahçe bölümünü açıyorsun. Sana ait olan bahçe parçasının parselini buluyorsun haritada, sonra balkondan aşağıya bakarak o parçayı gözlerinle işaretliyorsun. Haritanın yanındaki notları inceliyorsun. Dikimi yapılabilecek ağaç ve çiçek cinslerinin adlarını okuyorsun. Adlar senin için öylesine yabancı ki... Zamanla öğrenirim nasılsa diyorsun. İyimsersin. Balkonda derin nefesler alıyorsun. Havada yabancı otların kokusu var. Hoş senin için kentin dışındaki her şey yabancı, ama olsun doğanın kokusu bu. Yıllardır kavuşmayı hayal ettiğin yer.

Başka bir zamandasın artık. Yaşadığın çağın hem içindesin, hem de biraz ötesindesin. Herşeyin ne zaman bu hale geldiğini halen anlamış değilsin. Sen eskilerdensin. Eskimiş, yaşlanmış olanlardansın. Herkes gibi, çoktan bir şehir devletine dönüşmüş olan kentten kaçmak, kurtulmak hayalleri ile çalıştın durdun. Diğerleri gibi. Kafeste beslediğin kuşların birbiri ardına yaşlanıp ölürlerken sen yılmadın; bir akvaryum, köpek, başka kuşlar, evde beslenebilecek sürüngenler hepsini denedin. Hep bir şeyler eksik oldu. Güneşi, doğayı, kırı özledin durdun. Hayatında hiç gitmediğin yerlere duyduğun sıla hasretine en çok geceleri şaşırdın.

Her şey cezaevleri koşullarının değiştirilmesi projesi ile başladı. En azından sen de bir çokları gibi böyle düşünüyorsun. İşsizlik ve şiddet burcundaydı zaman. Hareketin başını bir sivil toplum örgütü çekiyordu. Bir çok şirketin, derneğin, vakfın ve partinin oluşturduğu bir örgüt. Amacı gün geçtikçe artan, ve herkese yönelmiş bireysel şiddetin islahı idi. Bilimciler, meslek kuruluşları, hatta din adamları bu projeye destek veriyorlardı. Açık oturumlar, paneller, forumlar birbirini doğuruyordu. Bir kaç yıl durmadan bu konu tartışıldı. Her yeni cinayetle, her saldırı ile tekrar tekrar bu konu gündeme geliyor, değişik boyutları ile tartışma

Düşünün bir suç işliyorsunuz, ne olduğu ne kadar ağır olduğu önemli değil. Madem ki bir suç işliyorsunuz, buna ihtiyacınız var demektir. Geçelim. Yapmamanız gereken bir şeyler yapıyorsunuz, diyelim. Ve yakalanıp hapse atılıyorsunuz. Aradan yıllar geçiyor. Belki ondokuz yaşınızda işlediğiniz bir suçtan yirmi yirmibeş yıl hapsediliyorsunuz. O kadar uzun bir zaman geçiyor ki artık siz başlangıçtaki suçu işleyen sizden başka birine dönüşüyorsunuz. Özgür günlerinize ait anılarınız bile soluyor. Artık rüyalarınıza bile girmiyor. Ve bir sabah fark ediyorsunuz ki, hiç tanımadığınız birinin işlediği bir suçun cezasını çekmeye devam ediyorsunuz.

derinleşiyordu. Senin durumun farklıydı. Bursun vardı. Nasılsa kazanmış olduğun sınav hayatını birinci dereceden değiştirmişti. Bir sevgilin vardı. Geleceğe ümitle bakıyordun. Olup bitenler seni derinden etkilemiyordu. Yine de dönüşüm projesinden ümitliydin. Açılan her sayfaya imzanı çekinmeden koyuyordun. Zaman zaman doğabilecek sakıncaların tartışıldığı sanal ortamlarda iyi bir hatip olarak kendini gösterebiliyordun:

"Düşünün bir suç işliyorsunuz, ne olduğu ne kadar ağır olduğu önemli değil. Madem ki bir suç işliyorsunuz, buna ihtiyacınız var demektir. Geçelim. Yapmamanız gereken bir şeyler yapıyorsunuz, diyelim. Ve yakalanıp hapse atılıyorsunuz. Aradan yıllar geçiyor. Belki ondokuz yaşınızda işlediğiniz bir suçtan yirmi yirmibeş yıl hapsediliyorsunuz. O kadar uzun bir zaman geçiyor ki artık siz başlangıçtaki suçu işleyen sizden başka birine dönüşüyorsunuz. Özgür günlerinize ait anılarınız bile soluyor. Artık rüyalarınıza bile girmiyor. Ve bir sabah fark ediyorsunuz ki, hiç tanımadığınız birinin işlediği bir suçun cezasını çekmeye devam ediyorsunuz."

Bunlar tartışılıyordu ama gerçekte endişe yaratan bambaşka bir sorundu. İçerideki koşullar akıl almayacak bir şiddeti barındırıyor, besliyor hatta büyütürken dışarıya yansıtıyordu. Bir çoklarına göre mahkumları toptan yok etmenin bir yolu bulunmalıydı. Hatta bir çok defalar, kışkırtılan isyanlar sayesinde gerçekleştirilen toplu katliamlar, kimsenin vicdanını rahatsız etmeden başarıya da ulaştı ama binlerce yıla mahkum milyonlarca insan bu şekilde eritilemezdi. Cezalar kısaltılınca suçlu dışarı çıkar çıkmaz yeni bir suç işleyip tekrar geri dönüyordu. Cezalar uzun tutulunca da cezaevleri günden güne kalabalıklaşıyor, işgücünün önemli bir kısmı bu kurumlarda veya yan sektörlerde çalışmak zorunda kalıyordu. Suç oranları bu hızla arttığı takdirde kısa bir zaman sonra cezaevleri ekonomiyi yutacak duruma gelecekti. Kentin görünen egemenleri olan çokuluslu dev şirketlerin birbirinden yaratıcı danışmanları her tür senaryoyu değerlendiriyordu. Hatta bir çok dini grup da buna benzer görüşleri savunuyordu. Ceza geciktirilmeden, hemen infaz edilmeli ve dışı dış, göze göz ilkesi uygulanmalı diyorlardı. Çok geçmeden küçülmeğe olan devletin iplerini ellerinde tutanlar cezaevi reformunu gündeme getirdiler. Hemen herkesin desteği ile büyük paralar akıtıldı bu projeye. İyi slogan-düşünceler de bulunmuştu: "Kötülüğü önlemek için kötü olmak yanlıştır", "Kötülük kötülük ile beslenir" vb. Teknolojinin mucizevi yöntemleri ile suçlunun yakalanması an meselesiydi. Bu konu çoktan aşılıştı. Dev şirketlerin danışmanlığını yapan üniversiteler kötünün profilini çizdiler: Genç, eğitimsiz, işsiz, parasız, ahlaki ve bireysel gelişimini tamamlayamamış... Sonra da bu tür bir suçludan 'iyi' bir yurttaş yaratmanın gerekleri, formülleri, yöntemleri bulundu. Cezaevlerinin dönüştürülme projesi bir kaç yerde öncü örneklerle başlatıldı. Sosyal bilimciler, psikologlar, hekimler, mühendisler, kısacası elinde bilgi olan herkesin katılımı ile mükemmel cezaevi kuruldu. Suçlunun psikolojisini değiştirmeye, onu uyumlu, iyi bir insan yapmaya yönelik tüm silahlar hazırıldı. En iyi psikolojik analiz yöntemleri, eğitim teknolojisinin en gelişkin araçları burada işler kılındı. Bununla da yetinilmedi. Mahkuma iyi bir eğitim ve hatta iyi ve değerli bir meslek sahibi olmasına yetecek kadar altyapı verildi. Dört bilemediniz beş yıl içinde en azılı suçludan akıllıca ittaat etmeyi bilen, olması gerektiği gibi kişiler üretilmeye başlandı. Yeni bir şans verilmiş olan kentin şanssız çocukları tekrar sokağa, işsizlikten başka bir şey vaatmeyen kente ikinci bir kez suç işlememesi koşuluyla fırlatıldılar. (Bunca yüksek eğitim verilmiş bir kişi eğer yine de suç işliyorsa, bu suçu işleme eğilimini doğuştan gelen bir bozukluk nedeniyle taşıdığına öne sürüyorlardı. Değiştirilemeyen kötülük de yok edilmeliydi. Bu kısım fazla vurgulanmadığı için projenin iyimserliğine büyük bir gölge düşmemişti.)

Fakat hesaba katmadığınız bir şey vardı. Belki de bir çok şey. İlk 'mezun olan' mahkumlar aldıkları bu donanımla bambaşka ve mutlu birer vatandaş olurlarken toplum amaçsız yoksulluğunun içinde kendine çıkış yolları aramaya devam ediyordu. Senden bir sonraki kuşağın durumunu bir düşün. Herhangi bir meslek öğrenmek için yapmaları gereken yatırımı

Evsizler, ve düşknler
 böyle dönemlerde
 akla hayale gelmeyen
 delikler bulup
 saklanıyorlardı. Gücü
 yetenler ise kent
 dışına kaçmaya ya da
 en azından تنها
 yerlere kapağı
 atmaya çalışıyorlardı.
 Çünkü تنها yerlerde
 suç işlenmiyordu.
 Tanığı olmayan bir
 suç insanı cezaevine
 ne yazık ki
 gtrmyordu. Faili
 meğul bir suç için
 bir kaç saat içinde
 binlerce kişi teslim
 olabiliyordu. Binlerce
 itirafi arasından
 gerçek suçluyu bulup
 ıkarmak oldukça
 güç olduğu için
 tanıksız dosyalar
 hemen kapatılıyordu.
 Gençler de mecburen
 suç üstü
 yakalanabilecekleri
 kalabalık mekanlarda
 suç işlemeye
 alışıyorlar, hatta
 bunu toplumsal bir
 tören havası içinde
 yapıyorlardı.

bir düşün. O zamanlar hepiniz cezaevi ile o kadar meşguldnz ki, bunu daha sonra halledilecek bir sorun olarak görüyordunuz. Ya da bazılarınız sorun olarak bile görmüyordu. Bedeli denmemiş hiç bir şey kutsal değildi sizin için. Sen bu konuda o kadar katı değildin, ama fazla duyarlı olduğunu söylemek de mümkün değil. Bir işe girmiştin, gentin, yeni evlenmiştin ve evinizde bir su kaplumbağası kolonisi besliyorsunuz. Üstelik sen ve karın çalışarak, alın teri dökerek bulunduğunuz noktaya gelmiştiniz..

Fakat tekiler... Eskiden amaçsızca veya bir kaç kuruş için suç işleyenler için yeni bir seçenek doğmuştu. Bir yolunu bulup cezaevine kapağı atmak ve orada modern insanlık durumunun son nimetlerinden yararlanmak, ana bilgisayara bağlanmak, oradan akmakta olan bilgi ırmağından kana kana içmek... Liseyi bitiren –ve sınava giriş parasını denkleştirebilen– hemen her genç, burs sınavlarından akar akmaz cezaevine girmek için suç işlemeye girişiyordu. En yaygın suç işleme biçimi adam yaralama veya cinayetti. (zel mülke verilen zararlar daha sonra suçluya detildiği için pek tercih edilen bir yol değildi.) Kimsesizlere, yaşlılara, fakirlere, evsizlere, kısacası kaybedenlere yönelik şiddet fazla tepki çekmediği için kısa zamanda yaygınlaştı. Kentin sırtına ve vicdanına yk olan bu insanların bir şekilde ayıklanması olarak düşünülüyordu gizliden gizliye. Bir taşla bir çok kuş. Bu noktada sen diğerlerinden ayrılmış ve hemen safını semiştin. Eski, görece olarak güçlü sivil toplum örgütünden ayrılan bir grup vicdan sahibi kişinin başını çektiği yeni bir yapılanmaya kaydını yaptırmiştin bile. Gerçi artık eskisi kadar enerjik değildin. Oturduğun ev eskimiş, işini kaybetme korkusu ile omuzların çökmüştü. Adını bilmediğin bir hastalığa yakalandıkları için su kaplumbağası kolonisini hayvan hastanesine bağışlamıştin (tedavileri için yeterli paran yoktu). Yerine konuşma potansiyeli olan bir papağan almıştin. Üstelik karından da ayrılmıştin ve pedofil videoların esiri olmuştun. Bedeninin her geçen gün biraz daha eskidiğini hissettiğinden beri daha genç, daha çocuksu sevgilileri hayal ediyordun. Yine de gidişati doğru bulmuyordun. Evet mahkumların ıslahı mükemmel bir şekilde gerçekleşiyordu. Hatta şirketler, en iyi üniversitelerden bile daha iyi birer eğitim kurumuna dönüşmüş olan cezaevlerinden çıkanlara öncelik veriyorlardı. Eski mahkum kartını gösterene kapılar kolayca açılıyordu. Hoş kartını göstermese de eski bir mahkumun hali tavrı, kendini hemen belli ediyordu. Yüzünüze gülüp arkanızdan orbanıza tkren bir garson değildi yani. Her şeyi olması gerektiği gibi yapmayı anlamış ve içine sindirmiş biriydi. Üstelik bir daha suç işleme ihtimali olmayan biriydi eski mahkum. Ondan daha güvenilir kimi bulabilirlerdi ki? (Karın da öyle düşünüyordu.)

Durum böyle olunca her burs sınavından sonra bir suç dalgası geliyordu. Bu dönemlerde özellikle kalabalık caddelere, aliş veriş merkezlerine gitmek metroya binmek hayati tehlike anlamına geliyordu. Evden ıkılmamak en iyisiydi.. Sen de böyle yapıyordun. Başka ne yapabiliirdin ki? Onlar hayatlarını kurtarıyorlardı. Evsizler, ve düşkünler böyle dönemlerde akla hayale gelmeyen delikler bulup saklanıyorlardı. Gücü yetenler ise kent dışına kaçmaya ya da en azından تنها yerlere kapağı atmaya çalışıyorlardı. Çünkü تنها yerlerde suç işlenmiyordu. Tanığı olmayan bir suç insanı cezaevine ne yazık ki gtrmyordu. Faili meğul bir suç için bir kaç saat içinde binlerce kişi teslim olabiliyordu. Binlerce itirafi arasından gerçek suçluyu bulup çıkarmak oldukça güç olduğu için tanıksız dosyalar hemen kapatılıyordu. Gençler de mecburen suç üstü yakalanabilecekleri kalabalık mekanlarda suç işlemeye çalışıyorlar, hatta bunu toplumsal bir tören havası içinde yapıyorlardı. Bir yerlerden aldıkları arabalara atlayıp müthiş gürültüler çıkarak suç mahallerine doğru yol alıyorlardı.

Sen o sıralar edebiyata merak sarmıştin. Kısa ykler yazmaya abalıyordun. Evinden ıkmadığın burs sonrası sendrom günlerinde yazdığın bir öykü üzerine oldukça iyi tartışmalar dönmüştü. Bilgisayarını her açtığında bir kaç mesaj buluyordun. Suç işlemeye karar verip kendine kurban arayan beceriksiz (belki de vicdanlı, bu noktayı özellikle bulanık bırakmak istemiştin) bir gencin ikişsizliğini anlatmıştin öyküde. Garip olan bir süre sonra öyküyü ve öyküde anlatmak istediklerini unutup mesajların seni ne kadar ve nasıl övdüğü ile

Onlar da terör yolunu seçtiler. Büyük patlamalar, toplu katliamlar düzenleyerek insanları özgürleştirmeye çalıştılar. Onlara göre insan bu sistemin içinden bir tek şekilde soyutlanabilirdi: Felaket anında! O can havli denilen his, o ölümün ve yokoluşun soluğu ile karşılaşıldığında yapılan, insanın ta içinden gelen hareketlerin doğallığı üzerine kurdular tüm ümitlerini. Bu hayat içinde, bu kent içinde insan sadece felaket anında yalnızlaşıp, özgürleşebilir, Tanrı'yı hissedebilir diye düşünüyorlardı. İşte özledikleri köprü de o anda kuruluyordu. Bir an için bile olsa, ilahi saflık!

ilgilenir olman. Yine de kayıtlı olduğun sivil toplum örgütü boş durmuyordu. Madem cezaevinde bedava eğitim verilebiliyor neden insanlar suç işlemeyen önce, böylesine insan dışı bir suçu işlemek zorunda kalmadan önce, bu olanaklar kişiye sunulmuyordu ki? Örgü cezaevlerinin masum halka açılmasını, suç işleyenlerin yeniden eski yöntemler hapsedilmesini istiyordu. Gittikçe zayıflayan bir sesle muhalefeti sürdürüyordu. Gittik zayıflıyordu çünkü yapısal bir değişikliğin dayatılacağı güçlü bir devlet yoktu ortada. Ortaya bir zamanlar kendi yarattıkları bir düzen vardı. Ve toplumun hiç bir kesimi bu soruna çok ilgi göstermiyordu. Zırhlı jipleri ve yüksek duvarlı evleri olanlar zaten uzunca bir süredir bu şeye müdahale etmiyorlardı. Onların uzağındaki gündelik ve basit kötülükle yine bazı insanlar uğraşsın diye düşünüyorlardı. Eski mahkumlar ise bir çeşit toplumsallaşmanın keyfini sürüyorlardı. Sadece eski mahkumlara açık olan eğlence yerlerine, alış ve merkezlerine gidiyorlar, tahliye kartı olanların yaşadıkları toplu konutlarda güvenlik esenlik içinde yeni hayatlarını sürüyorlardı. Bir yolunu bulup suç işleyememiş orta halli insanlar ise -senin gibiler- işlerini kaybetmemek için var güçleri ile çalışıyorlar ve görünmeye çablıyorlardı. Tecrübeli yaşlı bir adama para harcamak yerine genç ve dalazını talep eden bir kaç kişiyi çalıştırmak her şirketin işine geliyordu. Zaten insanlar her yeni genç ve güzel insanları görmek istiyordu. Sağlık sektörü kozmetik ve estetik sektörünü içinde erimek üzereydi. Her çarşıda mutlaka büyük bir klinik, gençleşmek isteyen, çocuğu yeni bir burun, bir çift yeşil göz, sevgilisine yuvarlak elmacık kemikleri, veya eşine dümdümdü karın kasları armağan etmek isteyen müşterilerini bekliyordu. Normal yaşama süresini en az iki katına çıkaran pahalı ilaçların piyasaya verileceği zamanlama gündemin ilk sıralarını işgal ediyordu. Parasız olmayanlar hızla yaşlanıp, çirkin bedenlerinin daha da çirkinleşmesi umutsuzlukla izliyorlardı. Sen ise bir çokları gibi bedenine iyi bakıp, iyice yaşlanmadık emekli olup kenti terketme hayalleri kuruyordun. Yeşil çayırın ortasındaki banan otomatlarından para çekip atını ufuk çizgisine doğru süren yalnız adam hayalleri hepimiz için hayatın anlamını oluşturuşuyordu. Tüm bunlara ek olarak bir de yeni terör dalgası başlamış

Otomatlaşmış ve ruhunu kaybetmiş toplumun Tanrı'dan ayrı düşmesine tahammül edemeyen tüm dinlerin -ki kente hakim iki inanç sistemi vardı- radikal yandaşlarının araya gelerek kurdukları terör örgütünün amacı insan ile Tanrı arasında yıkılmış olan köprüyü tekrar inşa etmektir. İnsanı ilahi olandan, güzel olandan, iyiden koparan bu sistem değiştirmek gerekiyordu. Çünkü böylesine bir toplumsal suçun üzerine bina edilen bir hayat insanı asla özgürleştirmeyecek, özgürleşemeyen insan da iradesi ile Tanrı'yı yönelemeyecekti. Fakat sistemin değiştirilemezliği de ortadaydı. Sen doğmadan çok önce biten devrimler çağı o kadar gerilerde kalmıştı ki... İnsanları sözcüklerle hareket ettirmek imkansızdı. Onlar da terör yolunu seçtiler. Büyük patlamalar, toplu katliamlar düzenleyerek insanları özgürleştirmeye çalıştılar. Onlara göre insan bu sistemin içinden bir tek şekilde soyutlanabilirdi: Felaket anında! O can havli denilen his, o ölümün ve yokoluşun soluğu ile karşılaşıldığında yapılan, insanın ta içinden gelen hareketlerin doğallığı üzerine kurdular tüm ümitlerini. Bu hayat içinde, bu kent içinde insan sadece felaket anında yalnızlaşıp özgürleşebilir, Tanrı'yı hissedebilir diye düşünüyorlardı. İşte özledikleri köprü de o anda kuruluyordu. Bir an için bile olsa, ilahi saflık!

Sen onları hiç bir zaman anlamadın ama hep korktun. Kalabalık yerlerde evsizler yakınlarından geçtin hep. Çünkü onların felsefesini anlamasan da yöntemlerini çok iyi biliyordun. Onlar düşkünlere asla saldırmıyorlardı. Senin bildiğini başkaları da biliyordu hiç şüphesiz. Ve ışıklı kalabalık caddelerin her yanında düşkünlere, evsizlerin, sokak çocukların barınmasına özellikle çaba gösteriyorlardı. Gençliği çoktan geride bıraktığından olsa gereği kafanı fazla yormak istemiyor, sadece günlük oylamalarda fikrini belirtip geri kalan vakitlerinde gerçeğinden daha kaygan ve yumuşak silikon bir sevgilinin kucağında emeklilik günlerini kurguluyordun. Yapay zeka ile desteklenmiş bir üst modelini almak için hesapları yapıyordun. Bir çokları gibi. Gerçek bir sevgili ile uzun süre birlik

yaşayamayacağını çok iyi biliyordun. Değil mi mi bir kez olmamıştı...

İşte şimdi o beklediğin gün geldi çattı. Geniş balkonunda, bir avuç bahçe parseline kuşbakışı düşünceler içinde derin nefesler alıyorsun. Kulağın zamanın ince belinde, her aldığı solukla içinin temizlendiğini, tüm kötü şeylerin kentte kaldığını, artık kurtulduğunu sanıyorsun. BU sanrı içindeki boşluğun ne kadar da büyük olduğunu sana apaçık gösteriyor. Yıllar sonra belki de ilk kez kendine böylesine başbaşa kalmak... Ürkütücü, değil mi? Ucuz kolajen iğnelerle gerginleşmiş olan yüzünün tanınmaz çizgilerini aynada görmek istemiyorsun. Kendine soracağın sorulardan korkuyorsun. Çağın tüm çılgın ve renkli karnavalı içinde uyum sağlamaya çalışmış, yetenezsiz bir soytarı gibi hissedeceksin. Bundan eminsin. Neden varolduğunu, ne yaptığını, varlığının bu dünyada, bu hayat içersinde neyi değiştirdiğini, neyi etkilemeyi başardığını, sen olmasaydın neyin farklı olacağını sormak istemiyorsun. Tek bir kelime bile öğretmediğin papağanının zekadan yoksun bakışlarını yakalıyorsun. Basit bir canlı diyorsun içinden. Silikon destekli, titreşimli ve yedi delikli şişme kadınından bile daha basit bir yaratık ama yine de bana ihtiyacı var diye düşünüyorsun. Yarım asır boyunca zaman ile giriştiğin mücadelenin ne adına olduğunu sorgulamaktan korkuyorsun. Diğerleri gibi. O yüzden bir an önce o nefret ettiğin, mutsuzluğun kaynağı olduğunu sandığın ötekilerin dünyasına bağlanmak istiyorsun. Bilgisayar ile televizyon arası bir aleti fişe takmak için balkondan içeri giriyorsun.

Seni buraya
getiren otobüsün

geçip gittiği
banliyö
mahallelerinin
duvarlarındaki
resimleri ve
yazıları hatırlıyor
musun? Çocuk

çetelerinin
anonim sanat
ürünlerini?

Hangi
mahallenin
duvarı olursa
olsun, resimler,
desenler, yazılar
değişse de

hepsinde göze
çarpan bir rakam
yazılıydı: 337.

Bunun anlamını
tabii ki

biliyorsun.
Şimdilerde

herkes bundan
bahsediyor. 337

milisaniye. Beyin
hücrelerinin

mikrodalga
fırında pişme

zamanı!

Eğer binanın cephesine tam karşıdan bakabilseydin seni müthiş bir sürprizin beklediğini görecektin. Senin gibi onlarca dalgın, orta yaşını devirmiş yeni emeklinin derin nefesler aldıktan sonra içeri girdiğini görecektin. Tıpkı senin gibi. Başka bir zamanın adamları ve kadınları... Hepsi ertelenmiş bir hayatın ertelenmiş hayallerini gerçekleştirmek için geldikleri bu sitede, bir örnek döşenmiş yalnız kaderlerine ilk acemi adımlarını atıyorlar. Hepsinin valizinde yarım bırakılmış bir hayat var, bunu anlayabilirsin. Planlanmış ve becerilememiş hayatlar. Hepsinin aklına seninkine benzer sorular üşüşüyor. Kimisi bu gece, kimisi on gün sonra, kimisi bir kaç yıl sonra gerçekten kurtulmaya çalışacaklar. Düşünsene, kendini, hayatını, anılarını, özlemlerini, hatta sapkınlıklarını biricik sanan insanlardan biri olduğunu anlayan kişi ne yapar? Hiç bir önemi, hiç bir anlamı olmadığını kavrayan kişi bunu nereye kadar taşıyabilir? Eğer monitörün başından kalkmaya cesaret edebilirse...

Seni buraya getiren otobüsün geçip gittiği banliyö mahallelerinin duvarlarındaki resimleri ve yazıları hatırlıyor musun? Çocuk çetelerinin anonim sanat ürünlerini? Hangi mahallenin duvarı olursa olsun, resimler, desenler, yazılar değişse de hepsinde göze çarpan bir rakam yazılıydı: 337. Bunun anlamını tabii ki biliyorsun. Şimdilerde herkes bundan bahsediyor. 337 milisaniye. Beyin hücrelerinin mikrodalga fırında pişme zamanı! Çok kısa bir süre ama araştırmacılar kişinin bu deneyimi -bu son deneyimi- çok uzun bir zamanmış hissiyle yaşadığını ve üstüne üstlük bu kısa süre içinde hayatta hiç bir uyuşturucunun vermediği zevki tattığını söylüyorlar. Doğruluğunu kimse bilmiyor. Ama herkesin içinde öğrenmek için bir istek var.

Nedense ani bir kararla monitörü bağlamayı bırakıp mutfağa yöneliyorsun. Mikrodalga fırının kapağını açıyorsun. Kum saatini bir kez daha çeviriyorsun. Sandalyeye oturup başını içine sokuyorsun. Daha önce içinde hiç bir şey pişmemiş olan fırın metal kokuyor. Elinle fırının düğmelerini yokluyorsun. Prova yaptığını sanıyorsun. Gelecekteki bir ümitsizlik krizi için belki. Belki de gerçekten istiyorsun. Bunu ben de bilmiyorum. Tek bildiğim parmağının sakarca düğmeye dokunması.

↓

Hayalet Gemi

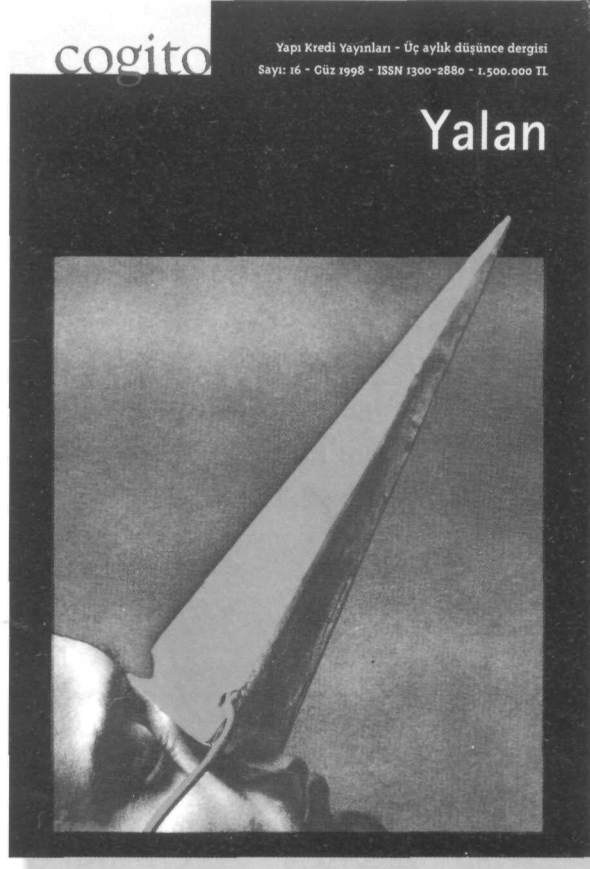
Her Seferinde Ayrı Bir Limanda...

Mart-Nisan 99: Yemek
Mayıs-Haziran 99: Eksik
Temmuz-Ağustos 99: Hayvan
Eylül-Ekim 99: Büyüme
Kasım-Aralık 99: Dönme

zaman tarih metin cümle sözcük mesaj soluk hayal beden kenar uç k
urgu ümit oyun ruh an mektup rüzgar benlik deniz erdem büyü ritm f
ark plan arka av duygu uyku ses hayat hava ilgi güç ev sessizlik yol y
ön renk duvar sis tuzak dalga uzak bütün iç tüm ruh yüz özlem su yo
yorgun bir son o kan ölüm döngü yeni gün kelime gönderme yer yurt
yorum köprü erkek hüznün ayak rota bayram çevre soru adam maske
kahraman uyum önem isim ara sonra enerji ortak dil nota gürültü kit
p neden gelecek can iyi kopya görüntü uyku sen bilgi bellek seçenek
ben az konu felsefe arka yüz **alt.zine** ön tarih yeni anlam red kimlik
dergi dönem adam kötü zeka olay gizem narin toprak verim küçük za
ay sabah el geç dizi temiz nefret biri zor nesil adet ilgi duvar labirent
parça sorun sezi heyecan yük his korku beden sihir anahtar itiraf çar
çare deneme yenilgi seyir gemi düzen etki damla örnek koku gösteri
ürüme ceset deyim ek sokak tutku günah üvey ön arzu hacim toplum
utu cadde günah <http://plustasarim.com/altzine> gece sürü yara per
kültür popüler sanat mektup ülke uzak sis uzun süre garip ad ümit gi
normal tesadüf gerçek içerik nokta kalem tünel tuhaf müzik beyin ge
gelenek üretim tepki hareket yön taban yüksek biryer dev sevinç del

Yalan mı

BATI KLASİĞİ: *Plutarkhos* İnsan Düşmanlarından Nasıl Yarar Sağlar • **DOĞU KLASİĞİ:** *Hariri* Makamât • **DOSYA:** *Augustinus* Yalan Üzerine • *Francis Bacon* Hakikat Üzerine • *Immanuel Kant* İnsanseverlikten Ötürü Yalan Söylemek Konusunda Bir Sözümona Hak Üzerine • *Henry Sidgwick* Ödevlerin Sınıflandırılması: Doğruluk • *Friedrich Nietzsche* Ahlakdışı Anlamda Doğruluk ve Yalan Üzerine • *Roy Forbes Harrod* Gözden Geçirilen Faydacılık • *Dietrich Bonhoeffer* "Doğruyu Söylemek"ten Kasıt Nedir? • *Geoffrey J. Warnock* Ahlakın Nesnesi • *Oruç Aruoba* Sahicilik Sahtecilik Üzerine Geri-Bakışlı Notlar • *Mehmet Ergüven* Gerçeğin Maskeleri • *Michael Gilsenan* Yalan, Şeref ve Çelişki • *Orhan Cem Çetin* Yalanlar, Kuyruklu Yalanlar ve Fotoğraflar • *Selim Eyüboğlu* Yalan mı Hile mi? • *Ünsal Oskay* Yalanı Doğru Yapan Ne? • *Ülkü Tamer* Yalan, "İhanet Yılları"nın En Yaygın Aracıydı • *Aydın Engin* İnsanlık Tarihi - Belki de - Resmi Yalanların Tarihidir/ Yaşamın Ucu'ndan • *Umur Talu* Ne Yalan Söyleyeyim ki... • *Samih Rifat* Fotoğrafın Gerçeği • *Gündüz Vassaf* Yalanın Kısa Tarihi • *Arda Denkel* - *İtir Beyazyürek* Bir Uğraş Olarak Yalan: Felsefe Açısından Yalana Bakış • *Gürol İrzik* Bilimde Yalana Yer Var mı? • *Fatih Altınöz* Apar Topar • *İştar B. Gözaydın* Fictio Legis Neminem Laedit Doğru mu, Yalan mı? • *Serhan Ada* Yalan, Yanlış, Yanılgı, Yanılsama ve Yan Ürünleri • *Alexandre Koyré* Yalancı Epimenides • *Cem Aktaş* Bireysel Hak, Toplumsal Görev ve Kaçınılmaz Durum Olarak Yalan • **KAYITTA:** *Lila Abu-Lughod* ile Söyleşi Yenilenen Kadınlar • **MAJÜSKÜL:** *Jürgen Habermas* Bir Kez Daha: Kuram ve Praksis Arasındaki İlişki • **GÜN-DEM:** *Akın Atalay* Türkiye Sırat Köprüsünde... • **C₁₀H₈:** *Ali Fuad Gedik* Çocuk Mahkemeleri • *Ali Rıza Öndemir* Genelevler ve Fuhuş Meselesi • **VİZÖRDEN:** *Oruç Aruoba* Kraldağı'nın Devi ya da "Königsbergli Çinli" • **KITAP:** *Ragıp Duran* La Domination Masculine Üzerine • **DİPNOT:** *Bahadır Mahmutoğlu* Projeyle de Olmaz • *Nancy Fraser* Ayrıncıyetçilik, Yanlış Tanınma ve Kapitalizm: Judith Butler'a Bir Cevap.

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık San. A.Ş. - 212-280 65 55
Kitabevleri: İstanbul: 212-252 19 12/322, İzmir: 232-463 82 90, Ankara: 312-435 85 94
E-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr - Web Sitesi: www.ykykultur.com.tr